

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN
PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK İLE
MESLEKİ SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Sena KARAKUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
MAYIS - 2017**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN
PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK İLE
MESLEKİ SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

**DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Serkan ÜNSAL
JÜRİ : Yrd. Doç. Dr. Ramazan YİRCİ
JÜRİ : Doç. Dr. Hüseyin ÖZTÜRK**

Sena KARAKUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
MAYIS – 2017**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK
İLE MESLEKİ SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Sena KARAKUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No :

**Bu Tez / Proje 10/05/2017 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.**

**Yrd. Doç. Dr. Serkan
ÜNSAL
BAŞKAN**

**Yrd. Doç. Dr. Ramazan
YİRCİ
ÜYE**

**Doç. Dr. Hüseyin ÖZTÜRK
ÜYE**

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.....
Prof. Dr. Abdullah SOYSAL
Enstitü Müdürü

Not: Bu tez ve projede kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN PSİKOLOJİK
DAYANIKLILIK İLE MESLEKİ SOSYAL DESTEK
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Sena KARAKUŞ

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Serkan ÜNSAL

Yıl : 2017, Sayfa: 65+XIII

**Jüri : Yrd. Doç. Dr. Serkan ÜNSAL (Başkan)
: Yrd. Doç. Dr. Ramazan YİRCİ (Üye)
: Doç. Dr. Hüseyin ÖZTÜRK (Üye)**

Bu araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkları ile mesleki sosyal destek düzeylerinin ne düzeyde olduğu, aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığı; mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordayıp yordamadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç kapsamında özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinde cinsiyete, yaşa, meslekteki çalışma süresine, mezun olunan branş ve kurum türüne göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma, ilişkisel tarama (survey) modeli niteliğindedir. Bu araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ve Onikişubat merkez ilçelerinde bulunan ve farklı engel gruplarından öğrencilere hizmet veren özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada evren içerisinde yer alan 102 öğretmenin tamamına ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve “Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler ise SPSS 20.0 istatistik paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi amacıyla frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek puanlarının cinsiyet ve çalışılan kurum türü değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla, bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Yaş, mezun olunan branş ve meslekte çalışma süresi değişkenlerine göre farklılığı belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında

anlamli bir ilişki olup olmadığı Pearson-Moment arpımı Korelasyonu yöntemiyle analiz edilmiştir. Mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordayıp yordamadığına ilişkin ise regresyon analizi yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; özel eğitim ğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin “yüksek” düzeyde olduğu belirlenmiştir. Özel eğitim ğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde yaş ve kurum türü değişkenlerine göre ortalamalar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Özel eğitim ğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerinde cinsiyet, yaş, çalışma süresi, mezun olunan branş ve kurum türü değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Psikolojik dayanıklılık ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mesleki sosyal destek, psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordayıp, toplam varyansın %13’n açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre deneyimli öğretmenler ile yeni göreve başlamış öğretmenler ve özel eğitim kurumlarında çalışan ile normal eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler arasında Milli Eğitim Bakanlığının düzenlediği resmi küçük grup toplantıları yapılarak deneyim paylaşımı sağlanması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, psikolojik dayanıklılık, sosyal destek

**DEPARTMENT OF EDUCATION SCIENCES
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AND PROFESSIONAL SOCIAL
SUPPORT LEVELS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS**

Sena KARAKUŞ

Supervisor : Asst. Prof. Dr. Serkan ÜNSAL

Year : 2017 , Pages: 65+XIII

**Jury : Asst. Prof. Dr. Serkan ÜNSAL (Chairperson)
: Asst. Prof. Dr. Ramazan YİRCİ (Member)
: Assoc. Prof. Dr. Hüseyin ÖZTÜRK (Member)**

The aim of the present study is to determine psychological resilience and occupational social support levels of special education teachers, to identify the relationship between two variables and to examine whether professional social support has predicted psychological resilience. In line with this general purpose, psychological durability and occupational social support levels of special education teachers have been examined by considering whether there is a meaningful difference or not according to gender, age, the length of working, the area of graduation and institution types. The research is based on survey method. The sample of this study includes 102 special education teachers who work in Kahramanmaraş/Dulkadiroğlu/Onikişubat provinces during 2015-2016 academic year and who teach for different disabled children. As the data collection tools, “Personal Information Form”, “The Psychological Durability Scale for Adults” and “Teacher Occupational Social Support Scale” have been used. The research data have been analyzed via SPSS 20.0. In order to identify psychological durability and occupational social support of special education teachers, frequency, average and standard deviation values have been used. To find out whether there is a meaningful relationship between psychological durability and occupational social support levels, Independent Samples t-test has been used. To grasp the difference according to age, the area of graduation and the length of working variables, One Way ANOVA has been used. Furthermore, whether there is a meaningful relationship between psychological durability and occupational

social support, the data have been analyzed via Pearson Moment Correlation Coefficient. In order to highlight whether occupational social support predicts psychological durability or not, regression analysis has been conducted. According to the findings of the study, it has been found out that there is a high level of psychological durability and occupational social support among special education teachers. On the other hand, there is a meaningful difference in psychological durability levels of special education teachers regarding the averages of age and institution. When the occupational social support levels of special education teachers are examined in line with scale points, it has been revealed that there is not a meaningful difference among the averages. In addition, it has been revealed that there is a positive meaningful relationship between occupational social support and psychological durability. The occupational social support levels predict psychological durability meaningfully, and it explains 13% of total variance

Keywords: special education, psychological resilience, social support

ÖN SÖZ

Tarih boyunca eğitim insanlığın temel bir konusu olarak süregelmiştir. Eğitimin önemini yıllar önce kabul eden toplumlar, bu yönde hizmetler geliştirmeye devam etmektedir. Eğitimin önemli bir parçası olan özel eğitim ülkemizde son yıllarda hızlı bir şekilde gelişmekte ve özel eğitim hizmetine verilen önem gittikçe artmaktadır. Bu öneme binaen özel eğitim öğretmenlerinin de bu süreçteki rolü oldukça önemlidir.

İnsanların gündelik veya iş yaşantısında karşılaştığı problemlerle baş etme becerileri onların psikolojik dayanıklılık düzeylerini gösterir. Meslek hayatındaki iş akışı içerisinde birçok zorlukla karşılaşan ve bunlarla mücadele eden öğretmenlerin dayanıklılıklarının yüksek olması gerekmektedir. Yaşadıkları zorluklar karşısında sosyal desteğe en çok ihtiyaç duyan meslek gruplarından biri olan öğretmenlere sağlanacak sosyal destek koruyucu bir görev üstlenerek onları yaşadıkları olumsuzluklardan ve stresten koruyabilir. Özellikle özel eğitim öğretmenlerinin çalışma koşulları göz önünde bulundurulduğunda psikolojik dayanıklılık seviyeleri düşmekte ve daha fazla sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bundan dolayı özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri hakkında bilgi sahibi olma ve bu düzeyleri arttırmak için yardıma ihtiyaç duydukları düşünülerek bu araştırmaya gerek duyulmuştur. Bu araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ile sosyal desteklerinin ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi, çeşitli değişkenlere göre analiz edilmesi ve ikisi arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmamın her aşamasında bana yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen ve hiç çekinmeden değerli vakitlerini ayıran tez danışmanım sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Serkan ÜNSAL'a çok teşekkür ederim. Yüksek Lisans ders ve tez döneminde fikirleriyle çalışmama katkı sağlayan, yeni bakış açıları kazanmama yardım eden tüm bölüm hocalarıma müteşekkirdiğimi belirtmek isterim. Son olarak çalışmamı zamanında bitirebilmem için bana her türlü uygun ortamı sağlayan ve çalışma sürecinde beni yalnız bırakmayan aynı zamanda meslektaşım olan eşime en derin teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
EKLER LİSTESİ.....	XIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Sayıtlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	4
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Psikolojik Dayanıklılık ile İlgili Araştırmalar.....	5
2.2. Sosyal Destek ile İlgili Araştırmalar.....	5
2.3. Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Destek Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar.....	8
3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
3.1. Özel Eğitim.....	9
3.1.1. Özel Eğitim Gerektiren Birey.....	9
3.1.1.1. Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Bireylerin Yetersizlik Türleri...	10
3.1.2. Özel Eğitimin Amacı.....	11
3.1.3. Özel Eğitimin Temel İlkeleri.....	11
3.1.4. Özel Eğitim Okul ve Kurumları.....	12
3.1.4.1. Ayrı Özel Eğitim Okulları.....	12
3.1.4.2. Normal Eğitim Ortamlarındaki Özel Eğitim Sınıfları.....	12
3.1.4.3. Normal Eğitim Ortamlarındaki Normal Sınıflar.....	12
3.2. Psikolojik Dayanıklılık.....	12
3.2.1. Psikolojik Dayanıklı Bireylerin Özellikleri.....	13
3.2.1.1. Sosyal Özellikler.....	14
3.2.1.2. Duygusal Özellikler.....	14
3.2.1.3. Bilişsel/ Akademik Özellikler.....	14
3.2.2. Psikolojik Dayanıklılığı Etkileyen Faktörler.....	15
3.2.2.1. Koruyucu Faktörler.....	15
3.2.2.1.(1). İçsel Faktörler.....	15
3.2.2.1.(2). Dışsal Faktörler.....	16
3.2.2.2. Risk Faktörleri.....	16
3.2.2.2.(1). Kişi ile İlgili Risk Faktörleri.....	16
3.2.2.2.(2). Aile ile İlgili Risk Faktörleri.....	16
3.2.2.2.(3). Toplumsal Risk Faktörleri.....	16
3.2.2.3. Olumlu Sonuçlar.....	17
3.2.3. Psikolojik Dayanıklılığın Boyutları.....	18
3.2.3.1. Kobasa'nın Yaklaşımı.....	18

3.2.3.2. Friborg, Hjemdal, Rosenvinge ve Martinussen'in Yaklaşımı.....	19
3.2.4. Psikolojik Dayanıklılıkta Bakış Açıları.....	19
3.2.4.1. Sistematiik Bakış.....	19
3.2.4.2. Ekolojik Bakış.....	19
3.2.4.3. Gelişimsel Bakış.....	19
3.2.5. Öğretmenlik Mesleği ve Psikolojik Dayanıklılık.....	20
3.2.6. Psikolojik Dayanıklılık Modeli.....	21
3.3. Sosyal Destek.....	23
3.3.1. Sosyal Destek İşlevleri.....	23
3.3.2. Sosyal Destek Tipleri.....	24
3.3.3. Sosyal Destek Modelleri.....	26
3.3.3.1. Tampon Etki Modeli.....	26
3.3.3.2. Temel Etki Modeli.....	26
3.3.3.3. Sosyal Destek ve Olumsuz Yaşam Olaylarının Birbirlerinden Bağımsız Etkileri.....	26
3.3.4. Sosyal Destek Kaynakları.....	26
4. YÖNTEM.....	28
4.1. Araştırmanın Modeli.....	28
4.2. Evren ve Örneklem.....	28
4.3. Veri Toplama Araçları.....	29
4.3.1. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği.....	29
4.3.2. Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği.....	29
4.3.3. Kişisel Bilgi Formu.....	30
4.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	30
5. BULGULAR.....	32
5.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	32
5.1.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil Faktörüne İlişkin Bulgular.....	32
5.1.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Gelecek Algısı Faktörüne İlişkin Bulgular.....	32
5.1.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Aile Uyumu Faktörüne İlişkin Bulgular.....	33
5.1.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Kendilik Algısı Faktörüne İlişkin Bulgular.....	33
5.1.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Yeterlilik Faktörüne İlişkin Bulgular.....	34
5.1.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Kaynaklar Faktörüne İlişkin Bulgular.....	34
5.1.7. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Bulgular.....	35
5.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Cinsiyet, Yaş, Meslekteki Çalışma Süresi, Mezun Olunan Branş Türü ve Çalışılan Kurum Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	35
5.2.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	35
5.2.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	36

5.2.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	37
5.2.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Mezun Olunan Branş Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	38
5.2.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	39
5.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması.....	40
5.3.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Yönetim Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular.....	40
5.3.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Meslektaş Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular.....	41
5.3.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Aile Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular.....	42
5.3.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Öğrenci Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular.....	42
5.3.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Etkili Öğretim Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular.....	43
5.3.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Bulgular.....	43
5.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Cinsiyet, Yaş, Meslekteki Çalışma Süresi, Mezun Olunan Branş Türü ve Çalışılan Kurum Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	44
5.4.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	44
5.4.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	45
5.4.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	46
5.4.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Mezun Olunan Branş Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	47
5.4.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular.....	47
5.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Arasında Anlamlı İlişki Olup Olmadığına İlişkin Bulgular.....	48
5.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin, Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular.....	50
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	51
KAYNAKLAR.....	57
ÖZGEÇMİŞ	
EKLER	

KISALTMALAR LİSTESİ

N	Örneklem sayısı
$\bar{X}$	Aritmetik ortalama
Ss	Standart sapma
t	t testi sonucu için elde edilen değer
p	Anlamlılık düzeyi
Sd	Serbestlik derecesi
r	Korelasyon katsayısı
β	Standardize edilmiş regresyon katsayısı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ÖMSDÖ	: Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği

TABLOLAR LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans Dağılımları.....	28
Tablo 4.2. Ölçeklerin Güvenirlik Değerleri.....	30
Tablo 4.3. Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları.....	30
Tablo 5.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	32
Tablo 5.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Gelecek Algısı Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	32
Tablo 5.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Aile Uyum Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	33
Tablo 5.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Kendilik Algısı Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	33
Tablo 5.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Yeterlilik Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	34
Tablo 5.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Kaynaklar Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	34
Tablo 5.7. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Dağılımları.....	35
Tablo 5.8. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları.....	35
Tablo 5.9. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	36
Tablo 5.10. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 5.11. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mezun Olunan Branş Türü Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları.....	38
Tablo 5.12. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları.....	39
Tablo 5.13. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Yönetim Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	40
Tablo 5.14. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Meslektaş Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	41
Tablo 5.15. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Aile Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	42
Tablo 5.16. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Öğrenci Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	42
Tablo 5.17. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Etkili Öğretim Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları.....	43

Tablo 5.18. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Dağılımları.....	43
Tablo 5.19. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları.....	44
Tablo 5.20. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 5.21. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 5.22. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mezun Olunan Branş Türü Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları.....	47
Tablo 5.23. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları.....	47
Tablo 5.24. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri ve Alt Boyutlar Arasındaki İlişkileri Gösteren Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu.....	49
Tablo 5.25. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları.....	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekiller</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1. Psikolojik Dayanıklılık Modeli (Maddi, 2002).....	21
Şekil 3.2. Psikolojik Dayanıklılık Modeli (Richardson, Neiger ve Jensen, 1990).....	22
Şekil 3.3. Sosyal Destek Türleri.....	25

EKLER LİSTESİ

- EK-1: Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği
- EK-2: Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği
- EK-3: Kişisel Bilgi Formu
- EK-4: Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kullanım İzni
- EK-5: Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Kullanım İzni
- EK-6: Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi

1. GİRİŞ

Biyo-psiko-sosyal bir varlık olan insan, ihtiyaçlarının karşılandığı ve kendine özgü kişiliğini geliştirdiği sosyal çevresi ile bütünleşerek yaşamını sürdürmektedir. İnsanlar yaşamları boyunca sevdiği birinin ölümü, işten atılma, ölümcül hastalığa yakalanma, aile birliğinin bozulması gibi ani ve istenmeyen durumlarla karşı karşıya kalabilir. Bu olaylardan sonra kişi kendini koruyabilecek yeterli güç ve donanıma sahip değil ise, sorunlar karşısında kendini çaresiz hissetmekte ve birtakım sorunlar yaşamaktadır. Fakat bazı kişiler yaşadıkları en büyük problemlerden sonra bile yaşamlarını devam ettirebilecekleri güç ve enerjiye sahiptirler. Bu bireyler, sorunlara çözüm üretecek donanıma; bireysel ve anlamlı yaşam amaçlarına sahip bireylerdir. Kişilerin olumsuz hayat koşulları ile başa çıkabileceklerine ve bunu yaptıkça daha da çok güçleneceklerine dair düşünceler bilim alanında “kendini toparlama gücü” (resilience) kavramı ile adlandırılmaktadır. Bu kavramın en önemli işaretleri ise; psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek kavramlarıdır (Terzi, 2008, 1).

Psikolojik dayanıklılık; insanların karşılaştığı sorunlar ile baş etmeleri ve stresli yaşam olayları karşısında kişinin hayata yeniden uyum sağlaması becerisidir (Masten, Morison, Pellegrini ve Teliegen, 1990: 240). Yani insanların gündelik veya iş yaşantısında karşılaştığı problemlerle baş etme becerileri onların psikolojik dayanıklılık düzeylerini gösterir (Lester, Luthans ve Vogelgesang, 2006: 28-29). Meslek hayatındaki iş akışı içerisinde birçok zorlukla karşılaşan ve mücadele eden öğretmenlerin dayanıklılıklarının yüksek olması gerekmektedir. Öğretmenler karşılaştıkları problemlerle etkili bir şekilde baş edip işlerine verimli şekilde devam etmeleri istenir. Bu nedenle öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin artırılması ve karşılaştıkları stres faktörleri ile baş edip tükenmişliklerini yenmeleri oldukça önemlidir (Sezgin, 2012: 491-492). Psikolojik dayanıklılık düzeylerinin artırılmasında en önemli etkenlerden biri de algıladıkları sosyal destektir.

Cohen ve Wills (198: 310-311), sosyal desteğin stres ile ilişkisine vurgu yapmışlardır. Sosyal desteği, stresli olayların kişilerdeki etkisini azaltan, kişiler arasında yararlı etkileşim yaratan bir kavram olarak tanımlamışlardır. Mesleki sosyal destek ise, bireyin kendisine önem verildiğini düşünmesi ve hissetmesini, yaşadığı problemleri objektif bir şekilde değerlendirmesini sağlayarak stresle başa çıkabilmesine destek olmaktadır (Pearson, 1986: 392). Mesleğin doğası gereği yaşadıkları zorluklar karşısında sosyal desteğe en çok ihtiyaç duyan meslek gruplarından biri olan öğretmenlere sağlanacak sosyal destek, koruyucu bir görev üstlenerek onları yaşadıkları olumsuzluklardan ve stresten korumaktadır. Bu şekilde mesleki sosyal destek (yönetici ve iş arkadaşlarından) gören öğretmenlerin mesleklerinde problem yaşama riski de aynı oranda azalmaktadır (Leiter ve Maslach, 1988: 298-299).

Özel eğitim öğretmenleri ise diğer branş öğretmenlerinden farklı olarak seviyeleri değişik (hafif, orta ve ağır düzey) engel grubundaki öğrencilerle çalışmaktadırlar. Özellikle özel eğitim öğretmenlerinin çalışma koşulları göz önünde bulundurulduğunda psikolojik dayanıklılık seviyeleri düşmekte ve daha fazla sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Uçar, 2014: 2).

Psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek arasındaki ilişkinin önemini Sipahioğlu (2008: 16) kişilere yardımcı olan aile bireyleri ile birlikte, sosyal çevredeki kişilerin de psikolojik dayanıklılığı yükseltmede çok önemli olduğunu vurgulayarak açıklamıştır. Sosyal olarak aileden ve dışarıdan destek görmek, kişinin travmatik olaylarla savaşmasında ona güç vererek, koruyucu olarak, ruh sağlığının da sağlam olmasını sağlar (Southwick ve ark. 2014; Akt. Şahin, 2015: 39).

Literatür taraması sonucunda psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisini inceleyen çok sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Özellikle son yıllarda özel eğitime verilen önem ve denetimin artması, veli beklentilerinin yükselmesi; özel eğitim öğretmenlerinin mesleki açıdan dayanıklılıklarının yüksek düzeyde olmasını gerektirmektedir. Bu amaçla yapılan bu araştırmanın konuyla ilgili literatür eksikliklerini kapatmada yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.1. Problem

Ülkemizde özel eğitim alanı ve öğretmenleri ile ilgili birçok problem bulunmaktadır. Bunların başlıcaları: öğretmenlerin çalışma koşulları, materyal eksikliği, donanım yetersizliği, özel eğitim alanında mezun olmamış ya da özel eğitim alanında eğitim almamış öğretmenlerin varlığı ve özel eğitim hizmetlerinin uygulanmasına ilişkin bilgi ve deneyim yetersizliği ile öğretmen sayısının azlığıdır. Öğrencilerde görülen disiplin problemleri, idareci ve veli desteğinin yetersizliği de özel eğitim öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar arasında yer alabilmektedir. Üniversitelerde özel eğitim bölümü mezunlarının sayısının artmasına rağmen bu sayılar özel eğitim öğretmeni ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu sebeplerden dolayı engelli çocuklara eğitim vermek için açılan okul ve sınıflarda farklı branşlardan gelen özel eğitim öğretmenleri eğitim vermektedir. Bu durum da bazı problemleri beraberinde getirmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar ile çalışmak farklı yöntem ve teknik kullanmayı, çocukla yakından ilgilenmeyi gerektirmektedir (Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B. 2001: 59; Kuloğlu ve Sucuoğlu, 1996: 45-47). Fakat özel eğitim alanından mezun olmayan öğretmenler, nitelikleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları öğrenciler ile çalışmaktadır. Bu da özel eğitim hizmetinden verim alınamamasına yol açmakta, eğitim öğretimi olumsuz etkilemektedir.

Ülkemizde özel eğitim öğretmenleri, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarla çalışmanın yanında, bu çocukların aileleri ile de iş birliği kurmak ve onları uygun destek alabilecekleri kurum ve kuruluşlar hakkında bilgilendirmelidirler. Ancak kendisi özel eğitim alanında deneyimli olmayan ve öğretim sürecinde birçok sorun yaşayan öğretmenlerin, anne babaların bu ihtiyaçları karşılaması da mümkün olamamaktadır (Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996: 47). Bu da alanda çalışan öğretmenlerin kendilerini daha da baskı altında hissetmelerine yol açabilir. Yaşadıkları bu baskı neticesinde öğretmenlerin psikolojik dayanıklılıkları azalabilir ve onlar bu baskının üstesinden gelmek için daha çok sosyal desteğe ihtiyaç duyabilirler.

İnsanların iş ya da gündelik yaşantısında karşılaştığı problemlerle başa çıkma becerileri onların psikolojik dayanıklılık düzeylerini gösterir. Psikolojik dayanıklılık bireyin zorluk, belirsizlik ve benzeri birçok negatif durumla baş etme yeteneği olarak görülmektedir (Lester, Luthans ve Vogelgesang, 2006: 28-29).

Öğretmenlerin üstündeki baskıyı azaltan ve psikolojik dayanıklılıklarını arttıran önemli faktörlerden biri mesleki sosyal destektir. Sosyal destek, karşılaşılan zorluk ve çatışmalarla başa çıkmak için hizmet veren bireyler ya da gruplar arasındaki dayanışmalardır (Kazak ve Marvin, 1984: 71).

Özel eğitim öğretmenlerinin de engelli öğrenciler ile çalıştığında psikolojik dayanıklılıkların düşmesi ve yeterli sosyal destek görmemeleri neticesinde birçok öğretmen engelli olmayan öğrencilerle çalışma yolunu aramaktadır (Uçar, 2014: 4). Bu durum ise özel eğitim hizmetinin kalitesinin düşmesine sebep olabilir ve öğrencilerin eğitimden yararlanma oranlarını azaltabilir. Bundan dolayı özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin ne düzeyde olduğunun tespit edilip, aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığının farkına vardırılması konusunda yardıma ihtiyaç duydukları düşünülerek bu araştırmaya gerek duyulmuştur. Bu bağlamda bu çalışmanın başlıca problemleri:

1. Özel eğitim öğretmenlerinin, psikolojik dayanıklılıkları ne düzeydedir?
2. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkları cinsiyet, yaş, meslekteki çalışma süresi, mezun olunan branş türü ve çalışılan kurum türüne göre farklılaşmakta mıdır?
3. Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destekleri ne düzeydedir?
4. Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destekleri cinsiyet, yaş, meslekteki çalışma süresi, mezun olunan branş türü ve çalışılan kurum türüne göre bir farklılaşmakta mıdır?
5. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

6. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri mesleki sosyal destek düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkları ile mesleki sosyal destek düzeylerinin ne düzeyde olduğu, aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığı; mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordayıp yordamadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de özel eğitimin tarihi incelendiğinde, özel eğitim alanının köklü bir geçmişi olduğunu söylemek mümkün olmasa da bu alandaki gelişmelerin özellikle son çeyrek asırda baş döndürücü bir hızla gerçekleştiği görülmektedir. Eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi özel eğitim alanında da dünyadaki gelişmeleri yakından takip ederek bu gelişmelere entegre olabilmek son derece önemlidir (Uçar, 2014, i). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri üzerine yapılan bu araştırma da özel eğitim alanındaki mevcut akademik birikime katkı sağlayabileceği düşünülerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, özel eğitim öğretmenlerini psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek gibi kavramlar hakkında bilgilendirip, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek düzeylerinin arttırılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Çalışma, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri hakkında fikir verebilir ve ülkemizde özel eğitim alanında yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayabilir.

Psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek arasındaki ilişkinin öneminin bilinmesi ve bu kavramların gündelik yaşamımızı doğrudan etkilediğinin farkına varılması özel eğitim öğretmenlerinin verimine, iş ve yaşam doyumuna olumlu yansiyabilir.

Araştırma, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılıkları ve mesleki sosyal destek düzeylerini arttırabilmeleri için yetkililer tarafından yapılacak olan düzenlemelere yol gösterebilecek nitelikte olabilir.

Sosyal desteğin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak yapılan bu araştırmanın kuramsal olarak alana katkı sunması beklenmektedir.

1.4. Sayıtlar:

- Araştırmaya katılan öğrencilerin, ölçek maddelerine samimiyetle yanıt verdikleri varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenlerinin okula ve mesleklerine yönelik bir algı geliştirebilecek deneyime sahip oldukları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar:

- Araştırma, 2015–2016 Eğitim-Öğretim Yılında Kahramanmaraş ilindeki özel eğitim öğretmenleri ile sınırlıdır.
- Araştırmanın sonuçları “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” ve “Mesleki Sosyal Destek Ölçeği” nin ölçtüğü niteliklerle ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile sınırlıdır.
- Araştırma özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerini etkileyebileceği düşünülen demografik değişkenlerden cinsiyet, yaş, çalışma süresi, mezun olunan branş ve kurum türü ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Özel Eğitim: Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel eğitim alanında yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun olarak ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanır” (Cavkaytar Diken, 2005: 9).

Psikolojik Dayanıklılık: Psikolojik dayanıklılık kişinin zorlu, belirsiz ve stres yaratan olaylar ile karşılaştığında, bu olaylar ile baş edebilme ve başarıma kabiliyetidir (Basım ve Çetin, 2011: 83).

Sosyal Destek: Sosyal destek, kişiye zorlu ve stres yaratan yaşam olayları ile karşılaştığında çevresindeki bireyler tarafından yapılan sosyal, psikolojik yani maddi ve manevi yardımdır (Akkaş ve Coşkun, 2009: 216).

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmaya ilişkin yapılan alanyazın taraması sonucunda alanyazında yer alan araştırma konusuyla ilgili çalışmalara kronolojik olarak yer verilmiştir.

2.1. Psikolojik Dayanıklılık ile İlgili Araştırmalar

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili araştırmalar genellikle çocuklar ve ergenler üzerinde yapılmıştır. Özel eğitim alanında bu konuda yapılan çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır.

Sezgin'in (2009) öğretmenlerin organizasyonel bağlılıklarını psikolojik dayanıklılık ve bazı demografik değişkenler açısından incelediği araştırmasına Ankara'da çalışan 405 ilköğretim öğretmeni katılmıştır. Araştırmada Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği III-R ve Organizasyonel Bağlılık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılığın ilköğretim öğretmenlerinin organizasyonel bağlılığının yordanmasında önemli olduğu bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise cinsiyet ve yaşın psikolojik dayanıklılık açısından bir farklılık göstermediğidir.

Sezgin (2012) araştırmasında, ilköğretim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini demografik özelliklere göre incelemiştir. Çalışmaya Ankara'daki okullarda görevli 347 öğretmen katılmıştır. Katılımcıların dayanıklılık düzeylerini belirlemek için 'Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği III-R' kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda katılımcıların dayanıklılıkları; cinsiyetlerine, yaşlarına, meslekteki kıdem ve branşlarına göre farklılaşmamıştır.

Bildirici (2014) araştırmasında, özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ailelerin psikolojik dayanıklılıkları ile aile yükleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma, İstanbul ilinde yaşayan özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip toplam 106 anne ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, 'Zihinsel Yetersiz Çocuğu Olan Aileler için Aile Yüğü Değerlendirme Ölçeği' ve 'Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği' kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; aile yükleri ve psikolojik dayanıklılıklar arasında istatistiksel olarak ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Annelerin ve eşlerinin eğitim durumlarına, ailenin aylık ortalama gelir düzeyine, engelli çocuğun tanısına, çocuğun özel eğitim dışında başka bir okula gidip gitmemesi durumuna göre ölçeklerden alınan puanlar farklılaşmaktadır.

Gökmen (2014) araştırmasında, resmi özel eğitim okulu yöneticilerinin (müdür ve müdür yardımcısı) psikolojik dayanıklılık ve iş doyumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul ilinde bulunan 53 adet resmi özel eğitim okulunda görev yapan 137 (32 kadın ve 105 erkek) müdür ve müdür yardımcısı oluşturmaktadır. Araştırma ile ilgili veriler, "Kişisel Bilgi Formu", "Minnesota İş Doyum Ölçeği" ve "Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği" ile toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre; özel eğitim okulu yöneticilerinin psikolojik dayanıklılık puanlarının cinsiyet, yaş, medeni durum ve çalıştığı kurum türüne göre anlamlı farklılıklar göstermediği, mezun olunan branşa göre ise anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir. Yöneticilerinin iş doyum düzeyleri psikolojik dayanıklılıklarını etkilememektedir.

2.2. Sosyal Destek ile İlgili Araştırmalar

Compas ve ark. (1986), araştırmalarındaki amaç ergenlerde yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve psikolojik düzensizlikler arasındaki ilişkiyi saptamaktır. Çalışmanın örneklemini 16-19 yaş aralığında 243 lise öğrencisi (90 erkek, 153 kız) oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Olumsuz yaşam olayları ve psikolojik düzensizlikler arasındaki ilişkinin erkeklerde ($r=0,49$) daha kuvvetli olduğu görülmüştür. Sosyal destek ve rahatsızlıklar arasındaki ilişki bakımından cinsiyet farkı yoktur.

Dick ve Wagner (2001) çalışmalarında iş yükü, psikolojik şiddet gibi stres kaynaklarının sosyal destek, özgüven, yarattığı fiziksel rahatsızlıklar ve başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Örneklemi, 208 kadın, 148 erkek olmak üzere toplam 356 öğretmen oluşturmaktadır. Bulgularda sosyal destek ile iş yükü ve psikolojik şiddet gibi stres kaynakları arasında kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik şiddet ve iş yükünün fiziksel rahatsızlıkları tetiklediği, sosyal desteğin iş yükü ve psikolojik şiddet algısını azalttığı saptanmıştır. Cinsiyet ve yaş gibi değişkenler arasında bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmacılar, iş yükü ve psikolojik şiddete maruz kalma, öğretmenlerde fiziksel rahatsızlıklara neden olabileceğini, olumsuz durumlar karşısında özgüven, destek algısı ve başa çıkma stratejilerinin tamponlayıcı bir görev yapabileceğini belirtmişlerdir.

Civilidağ (2003) yaptığı yüksek lisans tezinde, öğretmenlerin etkililik ve verimliliğini etkileyen iş doyumu ve stresi ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. Örneklemi 225 öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘İş Tatmini Ölçeği’ ve ‘İş Stresi ve Algılanan Sosyal Destek Ölçekleri’ uygulanmıştır. Bulgulara göre özel liselerde çalışan öğretmenler diğerlerine göre daha çok iş tatminine sahiptirler. Anadolu liselerinde çalışan öğretmenler ise özel liselerde çalışan öğretmenlere göre daha fazla sosyal destek algılamaktadırlar. Resmi lisedeki kadın öğretmenlerin ise erkek öğretmenlerden daha fazla sosyal destek algıladıkları tespit edilmiştir. İş stresi açısından ise anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Aricioğlu (2008) yaptığı araştırmada, Hacettepe Üniversitesindeki öğretmen adaylarının algılanmış sosyal destek puanlarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesini amaçlamıştır. Sosyal destek puanlarının cinsiyete, bölüme, sınıf düzeyine, yaşa, aylık gelire, yaşanılan yere ve yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma 2006–2007 öğretim yılında, Hacettepe Üniversitesinin 5 farklı bölümlerinde öğrenim gören 486 öğrenci ile yürütülmüştür. Veri toplama araçları ise ‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’ ve araştırmacı tarafından hazırlanan ‘Kişisel Bilgi Formu’ dur. Araştırmadan elde edilen bulgular: öğrencilerin sosyal destek düzeylerinin sınıfa, yaşa, bölüme, ailenin aylık gelirine göre farklılaşmadığı; cinsiyete, yaşanılan yere ve yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre ise anlamlı ölçüde farklılaştığıdır.

Çeçen (2008), araştırmasında üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ve ana-baba tutum algılarına göre algılanan sosyal destek ile yalnızlık düzeylerini incelemiştir. Araştırma 2005-2006 eğitim öğretim yılında Çukurova Üniversitesi Eğitim, Mühendislik, İdari Bilimler, Fen Edebiyat Fakültelerindeki 521 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Ucla Yalnızlık Ölçeği’ ve ‘Çok Boyutlu Algılanmış Sosyal Destek Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar ise cinsiyet değişkenine göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşmadığı, ana-baba tutumlarına göre ise anlamlı bir farklılık olduğudur.

Abay (2009), öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile algıladıkları sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırma 2007-2008 eğitim-öğretim yılı İstanbul ili, Pendik ilçesindeki ilköğretim okullarında çalışan 343 öğretmen ile yürütülmüştür. Veri toplama araçları olarak ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’ ve ‘İş Yeri Yeterinde Duygusal Yönden İncitilme Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile algıladıkları sosyal destek algıları arasında düşük düzeyde ve ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik şiddet ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öğretmenlerin sosyal destek algıları ile medeni durum ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Arman (2009) araştırmasında, zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri, tükenmişlik düzeyleri ve kaygı düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemi ise Erzurum ili, Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde 2008 – 2009 eğitim öğretim yılında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde zihinsel engel haricinde ek engellilik durumları bulunmayan zihinsel engelli çocuğa sahip ana-babalar arasından seçilen 250 anne ve babadan oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak

‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’, ‘Maslach Tükenmişlik Envanteri’ ve ‘Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği’ kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular ise şunlardır: Çocuğun zihinsel engel düzeyi arttıkça ailelerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin azaldığı, çocuğun yaşının zihinsel engelli çocuğa sahip anne ve babaların algıladıkları sosyal destek düzeylerini etkilemediği görülmüştür. Çocuğun cinsiyetinin ve öğrenim durumunun zihinsel engelli çocuğa sahip anne ve babaların algıladıkları sosyal destek düzeylerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn cinsiyeti açısından ise babaların sosyal destek algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ceyhun (2009) araştırmasını, özel ve resmi özel eğitim kurumlarında zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan öğretmenlerin iş stresleri, algılanan sosyal destekleri ve iş doyum düzeylerini karşılaştırmak ve öğretmenlerin kişisel özellikleri ve iş yaşantılarıyla ilgili değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla yapmıştır. Araştırma 2007-2008 yılında Ankara merkezdeki özel ve resmi özel eğitim okullarında zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan 320 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları ‘Kişisel Bilgi Formu’, ‘İş Stresi Ölçeği’, ‘Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’ ve ‘İş Tatmini Ölçeği’dir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin iş stresi, algılanan sosyal destek ve iş doyum düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Resmi kurumlarda çalışan öğretmenlerin iş stresi düzeyleri özel kurumlarda çalışan öğretmenlere göre daha düşük, algılanan sosyal destek ve iş doyum düzeyleri ise daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte öğretmenlerde iş stresi ile iş doyum arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, algılanan sosyal destek ile iş stresi ve iş doyum arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır.

Bozdoğan (2011) araştırmasını, zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların algılamış oldukları sosyal destek ile yalnızlık puanları arasında olan ilişkiyi belirlemek amacıyla yapmıştır. Araştırma, 2010 – 2011 eğitim öğretim yılında, Erzurum ilinde ikamet eden zihinsel engelli bireye sahip 335 ebeveyn üzerinde yapılmıştır. Veri toplama araçları olarak ‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’, ‘UCLA Yalnızlık Envanteri’ ve araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ailelerin algıladıkları sosyal destek puanları ile yalnızlık puanları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ailelerin; arkadaşlarından ve önemsedikleri insanlardan algıladıkları sosyal destek puanları ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu, aileden algıladıkları sosyal destek puanları ile yalnızlık puanları arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmüştür. Algılanan sosyal destek ve yalnızlık puanlarının cinsiyete ve öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Akdoğan (2012) araştırmasında, anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin algıladıkları sosyal desteği çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Çalışma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan MEB’e bağlı toplam yirmi ilköğretim ve ortaöğretim okulunda yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 8.-9.-10. sınıflarında öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü 468 ergenden oluşmaktadır. Araştırmada veriler “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Araştırma sonuçları; algılanan sosyal desteğin ailelerin boşanma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını, kızların erkeklere göre ve 8.sınıfların 9.sınıflara göre ve ayrıca anne-babası boşanmış ve babası çalışan ergenlerin anne-babası boşanmış babası çalışmayanlara göre daha fazla sosyal destek algıladığını göstermektedir. Araştırmada incelenen diğer değişkenlerin ergenlerin algıladıkları sosyal desteği anlamlı şekilde farklılaştırmadığı görülmüştür.

Karpat ve Girli (2012) araştırmasında, yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış çocukların ailelerin yaşadıkları yas tepkilerini, evlilik uyumlarını ve algıladıkları sosyal desteği etkileyen faktörleri incelemiştir. Araştırma 3-18 yaş tanı konmuş 103 aile ile yürütülmüştür. Veri toplama araçları olarak ‘Hogan Yas Tepkileri Tarama Listesi’, ‘Çiftler Uyum Ölçeği’, ‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’ ve ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Araştırmadan annelerin babalardan daha çok yas tepkisi verdiği ve daha çok sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Anne babaların ekonomik durumları ile yas tepkileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Evlilik uyumu ve yas tepkileri arasındaki ilişki incelendiğinde ise, yasin olumsuz yanlarını ölçen ölçeğin alt testlerinden alınan puanlar arttıkça, evlilik uyumu ölçeği ve alt testlerinden alınan

puanların azaldığı belirlenmiştir. Yasın olumlu yönünü ölçen alt testlerden alınan puanlar arttıkça, evlilik uyumu ölçeğinden alınan puanların da arttığı gözlenmiştir. Sosyal destek açısından inceleme yapıldığında, aileden algılanan sosyal destek ile anne babaların yas tepkileri arasında negatif yönde ilişki bulunmuştur.

2.3. Psikolojik Dayanıklılık ve Sosyal Destek Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

Terzi (2008) çalışmasında, üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destekleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmanın örneklemini, 140 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak ‘Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği III-R’ ve ‘Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’ni kullanmışlardır. Araştırmanın sonucunda psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Uçar (2014) araştırmasında, özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine ve mesleki sosyal destek düzeylerine etki eden değişkenleri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, 2012–2013 eğitim öğretim yılında İstanbul Avrupa Yakasında resmi özel eğitim okullarında çalışan 202 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma ile ilgili veriler, “Kişisel Bilgi Formu”, “Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” ve “Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri erkek özel eğitim öğretmenlerinden yüksektir. Evli özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekar özel eğitim öğretmenlerinden yüksektir. Özel eğitim alanı dışından mezun olan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerden yüksektir. Özel eğitim öğretmenlerinden yaş arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyi de artmaktadır. Özel eğitim uygulama merkezinde çalışan öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışan öğretmenlerden daha yüksektir.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde özel eğitim, psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek kavramlarına ilişkin alanyazın taramasına yer verilmiştir.

3.1. Özel Eğitim

Özel Eğitim: “Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel eğitim alanında özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özelliklerine ve yeterliliklerine uygun olarak ortamlarda sürdürülen eğitim”dir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: 3).

Bir Müdahale Biçimi Olarak Özel Eğitim: Müdahalenin bu bağlamda üç temel uygulanma biçimi bulunmaktadır:

- **Önleyici:** “Önemli olmayan problemlerin daha büyük sorunlara yol açmasına ve yetersizliğe dönüşmesine müdahale etmektir. Müdahale hizmetinin başarıya ulaşması için çok erken yıllarda hatta doğum öncesinden başlanmalıdır. Yetersizliğe sebep olan faktörleri önlemek özel eğitimin gelişimi açısından da önem taşımaktadır. Çünkü yetersizliği ağır derecede olan bireylere ne kadar erken müdahale yapılabilirse, yetersizliğin sonraki dönemlerde yol açacağı olumsuzlukları azaltmak o kadar kolay olur.
- **İyileştirici:** Yetersizlik oluştuktan sonra eğitim-öğretim yoluyla yetersizliğin etkilerinin üstesinden gelmek iyileştirici etkidir. Bu programlar, genellikle eğitim kurumları ve sosyal hizmet kurumları aracılığıyla uygulanmaktadır. Ancak bu noktada eğitimi uygulayan kişilerin nitelikleri oldukça önem taşımaktadır. Eğitimsel ve rehabilitasyon olmak üzere iyileştirici müdahalenin iki alt boyutu bulunmaktadır. İki boyutun da ortak amacı bireyin yetersizliklerine rağmen hayata uyum sağlamasını kolaylaştırmak ve bireyi daha nitelikli hale getirmektir.
- **Ödünleyici:** Yetersizliği olan bireye başarılı olması için gerekli bilgi ve becerileri öğretmen ödünleyici müdahale hizmeti kapsamında yer alır. Bu müdahalede amaç bireyin yetersizliğine uygun becerilerin öğretilmesidir. Ödünleyici müdahale ile, yetersizliği olan bireye o bireyin yetersizlikten dolayı sınırlı olan yaşantısını zenginleştiren ve kolaylaştıran becerilerin öğretilmesi kastedilmektedir” (Akay, Akçamete, Akkök ve Diğ. 2003: 20).

3.1.1. Özel Eğitim Gerektiren Birey

Özel eğitim gerektiren bireyler; birtakım sebeplerden dolayı kişisel ve gelişimsel özellikler ve akademik yeterlilikleri bakımından yaşatlarından anlamlı olarak daha farklı bireylerdir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: 3).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler terimi, “özürlü ya da engelli olarak nitelendirilen çocukların yanı sıra üstün zekâlı ya da yetenekli olan çocukları da kapsamaktadır” (Cavkaytar Diken, 2005: 11).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler kavramı, özellikleri ve/veya yetenekleri bakımından normalden farklı çocuklar için kullanılmaktadır. Bu farklılıkların hangi seviyede olduğu çocuğun yararlanacağı hizmeti ve hizmetin derecesini belirler. Bu çocukların eğitimden faydalanabilmeleri ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bireyselleştirilmiş eğitim programlarına ve ilgili hizmetlere gereksinim duyarlar. Özel gereksinimi olan çocuklar terimi bu anlamda bütünleştirici bir terimdir. Özel eğitim alanında kullanılan özürlü, engelli gibi terimler özel gereksinimi olan birey teriminden daha kısıtlayıcıdır (Akçamete, 2009: 32).

3.1.1.1. Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Bireylerin Yetersizlik Türleri,

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2009) göre şu şekilde açıklanmıştır:

1. **Zihinsel Yetersizlik:** 18 yaşından önce açığa çıkan zihinsel fonksiyonlar ile uyum becerilerinde görülen yetersizliktir.
2. **Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** Eğitim öğretim dönemi içersine, sınırlı olarak destek eğitimi hizmetlerine ihtiyaç olması durumudur.
3. **Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** Bireyin temel, akademik becerilerin kazandırılması konusunda yoğun bir şekilde özel eğitim hizmetine ihtiyacı olması durumudur.
4. **Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** Bireye yaşam boyu devam edecek ve hayatının her alanında öz bakım becerisi kazandırılmasını da kapsayacak şekilde çok yoğun bir özel eğitim ve destek hizmet ihtiyacı olması durumudur.
5. **Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik:** Bireyin zihinsel yetersizliğinin yanı sıra ek olarak başka yetersizliklerinin de olması durumunda yanında yaşamını devam ettireceği temel becerilere bile sahip olmamasından dolayı hayatı boyunca bakım ve gözetime ihtiyacı olması durumudur.
6. **Ortopedik Yetersizlik:** Bireyin eğitim-öğretim yaşantısını ve hayata uyum sağlamasını etkileyecek olan iskelet, kas ve eklemlerdeki hastalık, bozukluk veya yetersizliktir.
7. **Birden Fazla Alanda Yetersizlik:** Bireyi akademik veya sosyal uyum vb. alanlarda olumsuz yönde etkileyen birden fazla alanda görülen yetersizliktir.
8. **Süreğen Hastalık:** Bireyi olumsuz yönde etkileyen (akademik yaşantısı, sosyal uyumu vb.) sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıktır.
9. **Otizm:** Erken çocukluk döneminde görülmeve başlanan, sosyal etkilesime ve iletişime zarar veren, sınırlı ve tekrarlanan davranışlara yol açan beynin gelişimini engelleyen yaygın gelişimsel bir bozukluktur.

Özel Eğitim Gerektiren Çocukların Sınıflandırılması (Cavkaytar ve Diken, 2005, s. 23-49)

- Dil ve Konuşma Güçlüğü Olanlar
- İşitme Engelli Olan Çocuklar
- Engeli Olan Çocuklar
- Ortopedik Engeli Ve/Veya Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar
- Görme Engeli Olan Çocuklar
- Duygu Ve/Veya Davranış Problemi Olan Çocuklar (Uyum Güçlüğü Olan)
- Birden Fazla Ve/Veya İleri Derecede Engeli Olan Çocuklar”

3.1.2. Özel Eğitimin Amacı

Özel eğitim gerektiren bireylerin;

- a. İnsanlarla iyi ilişkiler kuran yani çevresi ile uyum içinde olan, işbirliği çerçevesinde çalışabilen, mutlu bir birey yetiştirilmesi,
- b. Hayatlarını devam etmelerine yardımcı temel yaşam becerilerinin geliştirilmesi (Özgür, 2004: 7).
- c. Eğitimleri açısından uygun ortam, program, yöntem, materyal ve personel ile bireyin yeterliliklerini göz önünde bulundurarak üst öğrenime, meslek yaşamına yönlendirilmesini sağlamayı amaçlar (MEB, 2005).

Böylece engelli bireylerin topluma kazandırılarak sosyal yaşantıda bulunmaları desteklenmiş olur (Gökmen, 2014: 8).

Türkiye’deki özel eğitim gereksinimi olan birey için yasal olarak haklarının korunmasına dayanak olan bazı ifadeler şunlardır (Kaya, 2013: 13): Anayasamızın

- 10. Maddesi: Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.
- 49. Maddesi: Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.
- 50. Maddesi: Bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.
- 61. Maddesi: Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malül ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar

İnsan hakları evrensel beyannamesinin ise 22. Maddesi: “Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibarıyla, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.”

3.1.3. Özel Eğitimin Temel İlkeleri

Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin haklarının korunması için hazırlanmış sözleşme ve kanunlar birtakım temel ilkelere dayandırılarak hazırlanmıştır. Bu ilkeler özel eğitim gereksinimli bireylere belirli standartların ve hakların korunmasını sağlamıştır. Özel eğitim gereksinimi olan bireyler için hazırlanmış uluslar arası en genel olan sözleşme Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesidir. Bu sözleşmenin genel olarak amacı engellilere ayrımcılık yapılmadan, eşit haklar sağlanarak bağımsız bir birey olarak toplum içinde yaşama standartlarının sağlanmasıdır (Kaya, 2013: 14).

Milli Eğitim Bakanlığı 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede özel eğitimin ilkelerini aşağıdaki sıralamaktadır:

- a. Milli Eğitim sisteminin amaçlarına bağlı kalmak şartıyla bütün özel eğitim gereksinimli bireyler yeterlilik, istek, yetenek ve ilgilerine göre özel eğitim hizmetlerinden faydalanmalıdırlar.
- b. Özel eğitim gerektiren bireylere erken müdahale ve erken özel eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması özel eğitimin vazgeçilmez bir unsurudur.
- c. Özel eğitimin temel amaçlarından biri özel eğitim gerektiren bireylerin toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanmasıdır.
- d. Özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizlikleri göz önünde bulundurularak özel olarak hazırlanmış programlar aracılığıyla yaşıtları ile eğitim-öğretimlerine devam etmeleri sağlanmalıdır.
- e. Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimlerinin etkililiğini ve devamlılığını sağlamayabilecek her türlü kurum ya da kuruluşla iş birliği yapılmalıdır.
- f. Özel eğitim hizmetlerinin sunulmasında mutlaka bireyselleştirilmiş eğitim planları programları hazırlanmalıdır.
- g. Ailelerin özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitim öğretim sürecine aktif bir şekilde katılması önemlidir.

- h. Özel eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi için, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere yönelik etkinlik yapan sivil toplum örgütleri ile iş birliği içinde olunmalı ve özel eğitim alanında konseyler, şuralar, kongre, sempozyum gibi bilimsel toplantılar yapılmalıdır (Cavkaytar Diken, 2005: 19-20).

3.1.4. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

Özel eğitim kurumları: Özel eğitime gereksinimli bireylere yönelik özel eğitim alanında yetiştirilmiş uzmanların bulunduğu, özel eğitim program ve tekniklerinin uygulandığı kurumlardır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: 3).

Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin, eğitim alabilecekleri ortamlar ülkemizde üç okul türüyle sağlanmaktadır (Batu, Kırcaali-İftar, 2006: 10). Bu okul türleri aşağıdaki başlıklar altında toplanmaktadır:

3.1.4.1. Ayrı Özel Eğitim Okulları: Bu okullar, gündüzlü ya da yatılı özel eğitim okullarıdır. Bu okullarda öğrenim gören öğrenciler, belli bir engel grubundaki benzer özellikler gösteren öğrencilerdir. Eğitim Uygulama Okulları, İş Eğitim Merkezleri, İş Okulları adı altında açılmış okullardır.

3.1.4.2. Normal Eğitim Ortamlarındaki Özel Eğitim Sınıfları: Normal eğitim okullarının bünyesinde yer alan özel eğitim sınıflarıdır. Eski adları ile “Alt Özel Sınıflar”dır. Bu özel eğitim sınıfları özel gereksinimli öğrencilerin bazı derslerde akranlarıyla birlikte eğitim almalarına fırsat tanımakta olup bazı derslerde ise yine normal eğitim ortamlarında bulunan özel sınıflarda öğrenim görmektedir.

3.1.4.3. Normal Eğitim Ortamlarındaki Normal Sınıflar: Kaynaştırma olarak adlandırılan bu uygulamada özel gereksinimli öğrenci diğer akranlarıyla aynı sınıfta eğitim alır. Tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda/destek eğitim odası destekli kaynaştırma ya da yarı zamanlı kaynaştırma şeklinde uygulanır. Engel gruplarındaki çocuklardan durumu uygun olanlara, normal okul ve sınıflarda, akranları ile beraber en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarında tam zamanlı olarak kaynaştırma eğitimine alınmakta, özel eğitim sınıfları ve destek eğitim yoluyla eğitim hizmetlerinden yararlandırılmaktadır.

3.2. Psikolojik Dayanıklılık

Bireyler yaşamları boyunca birçok ciddi sorunlarla (doğal afet, ailenin kaybı, boşanma, taşınma vb.) karşılaşabilmektedir. Bu olaylar karşısında bazı bireyler uyum sağlamakta zorlanmakta iken bazıları durumu kabullenip hayata daha kolay adapte olabilmektedir. Bireylerin sorunlar ile başa çıkıp hayata daha çabuk uyum sağlamasının temel koşulu psikolojik olarak dayanıklı olmasıdır (Masten, 2001: 228).

Psikolojik Dayanıklılık dilimize ‘yılmazlık’, ‘kendini toparlama gücü’, ‘psikolojik sağlamlık’ ve ‘dayanıklılık’ gibi kavramlarla çevrilmiştir. Basım ve Çetin (2010: 3) ulusal literatürdeki kavram çeşitliliğinin azaltılması amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Kavram çeşitliliğini engelleyebilmek adına bütün kavram yaklaşımlarını içeren bir anket hazırlayıp öğretim üyelerine e-posta yoluyla göndermiştir. Bu ankette bazı kavramlar öne sürülüp hangisinin daha iyi anlamı ifade ettiği sorulmaktadır. Bu kavramlar: ‘Kendini toparlama gücü’, ‘Toparlanma’, ‘Güçlülük’, ‘Psikolojik güçlülük’, ‘Direncilik’, ‘Yılmazlık’, ‘Sağlamlık’, ‘Psikolojik dayanıklılık’, ‘Dayanıklılık’, ‘Psikolojik sağlamlık’tır. Ankete farklı üniversitelerden 23 öğretim üyesi katılmıştır. Anket sonuçlarına bakıldığında; İngilizce’ de ‘resilience’ olarak geçen kavramı en iyi ifade eden Türkçe çevirisinin ‘psikolojik dayanıklılık’ kavramı olduğu görülmüştür.

Psikolojik dayanıklılık kavramı üzerinde, literatürde henüz bir fikir birliğine varılamamıştır. Fakat araştırmacılar tarafından öne sürülen değişik tanımlamalara rastlanmaktadır. Aşağıda bu farklı tanımlamalara yer verilmiştir.

Kobasa (1979) psikolojik dayanıklılık kavramını kavramsallaştırmak için 1979 yılında Illinois belediyesinde çalışan orta ve üst düzey yöneticilerden oluşan, yaşları 40-49 arası değişen 670 erkek yöneticiyle görüşmüştür. Bu bireylerden, son üç yıldır yaşadıkları stres yaratan olayları ve geçirdikleri hastalıkları yazmaları istenerek stres seviyeleri ve geçirdikleri hastalık açısından iki gruba ayrılmış ve gruplar karşılaştırılmıştır. Kobasa bulguları analiz ettiğinde yoğun stres yaşadığını listeleyen ancak düşük hastalık beyan edenlerin bağlanma, meydan okuma ve kontrol özelliklerine sahip olduğunu ve bu kişilerin kendilerini işlerine adanmış olduklarını, zorlukları yeteneklerini geliştirecek bir fırsat olarak gördüklerini ve yaşadıklarının kontrolünü ellerinde hissettiklerini bulmuş ve psikolojik dayanıklılık modelini kendini adama, kontrol ve meydan okuma boyutları ile açıklayarak geliştirmiştir.

Psikolojik dayanıklılık stres yaratan yaşam olayları ile karşı karşıya kalındığında direncimizi arttıran bir kişilik özelliğidir (Terzi, 2008: 2). Bir kişinin stres unsurlarına katlanabilme ve akıl hastalığı ya da sürekli negatif ruh hali gibi psikolojik bozukluklar göstermeme, zor koşullara rağmen psikopatolojiden uzak kalabilme kapasitesi anlamında tanımlanır. Psikolojik stres unsurları ya da risk faktörleri genellikle, bir başkasının ölümü, kronik hastalık, cinsel, fiziksel ya da duygusal taciz, şiddet, korku, işsizlik ve toplum şiddeti gibi akut ya da kronik stres deneyimleri olarak düşünülür (Garmezy, 1991: 462).

Psikolojik dayanıklılığın literatürdeki çeşitli tanımlarını gözden geçirerek bu tanımlarda var olan ortak temalar şöyle belirlenmiştir:

- Dayanıklılık, kişilerin özellikleriyle sosyal çevreleri arasında gerçekleşmektedir.
- Dayanıklılık, kişinin stresli olaylar ile başa çıkabilmesi durumudur.
- Risk faktörleri ve koruyucu faktörler, psikolojik dayanıklılığa katkıda bulunur.
- Dayanıklılık yaşam bağlamına dayalıdır.
- Dayanıklılık, kişilerin kabiliyetlerini güçlendirir (Stewart, Reid ve Mangham, 1997; Akt: Eminağaoğlu, 2006: 14-15).

Masten ve arkadaşlarının (1991: 239), psikolojik dayanıklılık kavramını üç temel özellik ile açıklamışlardır. Bunlar şöyle sıralanmaktadır:

Birinci temel psikolojik dayanıklılık özelliği, olumsuzluklara karşın sıkıntılarla baş edebilen ve beklentilerden daha iyi performans gösteren kişilerin yeteneği olarak tanımlanmıştır.

İkinci psikolojik dayanıklılık özelliği, strese karşı sağlanan çabuk uyum becerisini ifade eder.

Üçüncü psikolojik dayanıklılık özelliği ise, doğal afet yaşama, aile ya da bir yakınına kaybetme, kazalara maruz kalma gibi travmaları atlatma durumudur.

3.2.1. Psikolojik Dayanıklı Bireylerin Özellikleri

Psikolojik dayanıklılıkla ilişkili birçok kişilik özelliği olduğu görülmektedir. Bu özelliklerden bazıları: öz saygı, umut, öğrenilmiş iyimserlik, yaşam doyumu ve iyimserliktir (Luthar, Cicchetti, Becker, 2000: 551).

Araştırma sonuçlarına göre, bazı kişilik özellikleri; psikolojik olarak sağlam bireyleri daha savunmasız olan bireylerden ayırt edici özelliğe sahiptir. Sakin ruh hali, duyarlılık, esneklik, uyum gösterme, iç kontrol odağı, mizah anlayışı, alternatif bakış açılara sahip olma, entelektüel beceriye sahip olma ve dini inanç bunlardan bazıları olarak görülmektedir (Masten, 1986; Werner ve Smith, 1982; Akt. Kararımak, 2006: 134). Bu bireylerin özellikleri aşağıda listelenmiştir:

- **Başa çıkma yeteneği:** Gündelik yaşamın güçlükleriyle uygun ve yeterli bir biçimde başa çıkabilme,
- **Başa çıkma için gerekli psikolojik kaynaklara sahip olma:** Gündelik yaşamın güçlükleriyle uygun ve yeterli bir biçimde başa çıkabilme için gerekli olan içsel kaynaklara sahip olabilme,
- **Strese karşı kontrol kapasitesi:** Gündelik yaşamın güçlükleri karşısında hissedilen strese karşı yeterli düzeyde kontrol kapasitesine sahip olma, stres karşısında kontrolünü yitirmeme,
- **İnsanlara yönelik ilgi:** Sosyal çevreye karşı genel olarak olumlu bir bakış açısına sahip olma,
- **Sosyal yanıtlayıcılık:** Gelişim dönemine uygun doğal duygu alışverişinde bulunabilme,
- **Yüksek benlik saygısı:** Kendiliğe ilişkin olumlu özellikler yükleme,
- **Öz farkındalık:** Kendini tanıma, kendiliğe ilişkin farkındalık, içe bakışa sahip olma (Urist ve Shill, 1982: 451; Akt. Eminağaoğlu, 2006: 8-9).
- **İşbirliğine yatkınlık:** İşbirliği davranışına yatkın olma, yardım etmeye ve almaya hazır olma,
- **Kişiler arası ilişkilerde duygusal yakınlık kurma isteği:** Kişiler arası ilişkilerde duygusal yakınlık kurma ve sürdürmeye yakın ve açık olma,
- **Etkili örgütsel davranış:** Problemlere yaklaşımda etkili örgütsel davranış sergileme,
- **Aktif problem yönelimli hareket etme:** Problemlere yaklaşımda aktif hareket etme,
- **Düşünerek eylemde bulunma:** Eylemde bulunmadan önce duyguların etkisinde kalmadan o eylemin sonuçlarını düşünerek hareket etme,
- **Gerçeği doğru biçimde değerlendirme:** Yaşamsal gerçekleri doğru değerlendirme, güçlük yaşamama, bilişsel çarpıtmalara sahip olmama,
- **Olumlu nesne ilişkiselliği:** Bireyin ilişki içerisinde bulunduğu insanları psikolojik açıdan özerk, sürekli ve kalıcı bir ruhsal varlığa sahip biçimde kavraması (Nash ve Fraser, 1998; Akt. Gökmen, 2014: 33-34).

Psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin temel kişilik özelliklerini Haynes (2005) üç kategoride açıklamaktadır: a) Sosyal b) Duygusal c) Bilişsel/ Akademik özellikler.

3.2.1.1. Sosyal Özellikler

1. Arkadaşlık kurma becerisi
2. Pozitif ilişkiler kurma ve geliştirme becerisi
3. Etkili iletişim becerisi
4. Gerektiğinde yardım bulabilme becerisi olmasına karşın yardım almada isteksizlik

3.2.1.2. Duygusal Özellikler

1. Güçlü bir öz-yeterlik becerisi
2. Yüksek özgüven
3. Yüksek kendine saygı ve kendini kabul
4. Duygularını denetleme ve farkına varma
5. Yeni durumlara kolay uyum sağlama
6. Kaygı ve engellenmeye dayanabilme gücü

3.2.1.3. Bilişsel/Akademik Özellikler

- a. Yüksek akademik motivasyon
- b. Geleceği planlama kabiliyeti
- c. Stres ve travma yaratan olaylarla etkili bir şekilde başa çıkabilme
- d. Dışsal yüklemelerden ziyade içsel yüklemelere değer verme

e. Çevresini etrafa yararı olacak biçimde motive etme ve harekete geçirme (Akt. Koç ve Yıldırım, 2014: 34-35).

Çoğu insan yukarıda yazılan özelliklere belirli seviyede sahiptir. Önemli olan, bu özelliklerin bireyin sorunları ile baş edebileceği seviyede olmasıdır. Bu da koruyucu faktörlerin bulunmasına bağlıdır (Krowetz, 1999: 29). Bireylerin ihtiyaçlarının karmaşıklığı göz önünde bulundurulduğunda, bu ihtiyaçların karşılanması koruyucu faktörlerin de gelişmesini sağlayacaktır (Counins, O’neill, Place ve Reynolds, 2002: 163).

3.2.2. Psikolojik Dayanıklılığı Etkileyen Faktörler

Birey, risk faktörleri ile karşılaştığında, koruyucu faktörler aracılığıyla bu durumlardan kurtulup dayanıklı hale gelebilirler. Bu sebeple psikolojik dayanıklılık kavramını anlaşılabilirliği için koruyucu ve risk faktörlerinin bilinmesi gerekmektedir (Tümlü, 2012: 12-13).

3.2.2.1. Koruyucu Faktörler

Psikolojik dayanıklılıkla ilgili önemli bir mekanizmadır. Yaşanan olumsuz deneyime karşı bireyin yapıcı etki vermesini kolaylaştıran faktörlere koruyucu faktörler denir (Kararımak, 2006: 133). Koruyucu faktörler, psikolojik dayanıklılığı etkileyen risk faktörleri ile başa çıkmayı sağlayan kaynaklar olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, bu faktörlerin olumsuz durumlarla başa çıkmada bireylere umut olduğuna dikkat çekilmelidir (Carlson, 2001; Akt. Özcan, 2015: 19). Ayrıca içsel ve dışsal koruyucu faktörler, risk altındaki kişinin, gelecekte olumsuz yaşantıları yaşama ihtimalini de azaltmaktadır (Kararımak, 2006: 133).

3.2.2.1.(1). Bireysel (İçsel) Faktörler

Genel sağlık: Genel sağlıkları yolunda giden ve önceden daha az hastalık geçirmiş bireyler psikolojik açıdan da daha dayanıklı olmaktadır.

Genetik yatkınlık: Aile geçmişlerinde kronik ya da genetik rahatsızlıkları az olan bireyler daha dayanıklı olmaktadır.

Mizaç: Uysal, sakin mizaca sahip çocuklar strese daha kolaylıkla uyum göstermektedir (Sipahioğlu, 2008: 15). Bazı insanlar doğuştan diğer insanlardan daha esnek ve kaygısızdırlar (Gökçen, 2015: 20).

Cinsiyet: Kızların risk faktörleri ile karşılaştıklarında erkeklere göre dayanıklılıkları daha yüksek olmaktadır. (Sipahioğlu, 2008: 15).

Zeka: Psikolojik açıdan dayanıklı bireylerin akademik başarıları ve zeka ile yetenek testlerinden aldıkları puanlar da artmaktadır.

Bilişsel stil: Psikolojik açıdan dayanıklı bireyler olaylar karşısında önce düşünüp sonra tepkilerini gösterirler.

Baş çıkma yeteneği: Psikolojik olarak dayanıklı bireyler risk faktörleri ile karşılaştıklarında etkili bir şekilde başa çıkıp üstesinden gelebilmektedirler.

Kendini olumlu tanımlama: Olumlu benlik-saygısı, öz-farkındalık, öz-kontrol odağı, iyimserlik, motivasyonu yüksek bireyleri psikolojik dayanıklılığı da yüksek olmaktadır. Böylece bir sıkıntı ile karşılaştıklarında olayları daha kolay çözümlerler.

Kişiler arası ilişkileri olumlu tanımlama: Çevresi ile ilişkilerinde daha duyarlı, tutarlı, sevecen, empatik, saygılı olan bireyler otoriteye karşı olumlu bir bakış açısına sahiptirler. Olumlu bir bakış açısı geliştiren bireyler ise daha dayanıklı hale gelmektedir (Eminağaoğlu, 2006: 26-27).

3.2.2.1.(2). Dışsal Faktörler

Ev Ortamı ve Ebeveyn tutumları: Fiziksel kalabalığın olmadığı bir aile ortamı, tutarlı ve gelişim dönemlerine uygun davranma, çocuk ile yakın ilişki içinde bulunma, ailelerin çocuklara yönelik gerçekçi beklentilerin olması ve bireysel farklılıklara saygılı ve kabul edici ebeveynlerin varlığı dayanıklılıkta oldukça önemlidir (Kılıç, 2014: 34; Gizir, 2007: 118).

Belirli bireylerle ilişkilerin doğası ve niteliği: Çocuğa arkadaşlık gösteren ev dışında ilgili ve destekleyici olan, yönlendirmede bulunan ve sosyal destek sağlayan bir yetişkinin (öğretmenler, akranlar, aile dostları vb.) varlığı önemlidir. Aynı zamanda çocuğun yaşatlarıyla arasındaki ilişkinin niteliği de dayanıklılığı açısından önem taşımaktadır.

Toplumsal kaynaklar: Kaliteli okul, gündüz bakım programları, gençlik organizasyonları (spor, kültür, sanat, eğlence organizasyonları), destek eğitim hizmeti sağlayan kurumlar gibi sosyal ve çevresel kaynakların varlığı psikolojik dayanıklılığı arttırmakta; aynı zamanda yeterli ölçüde yetişkinlerle bağlantıyı sağlamaktadır (Eminağaoğlu, 2006: 28; Gizir, 2007: 119).

3.2.2.2. Risk Faktörleri:

Risk faktörleri, bireylerin çocukluk yıllarından itibaren gelişim ödevlerini tamamlamalarını zorlaştıran ve yetişkinlik yıllarında ruh sağlığı bozuklukları ya da davranış problemleri geliştirmelerine yol açan koşullar olarak tanımlanmaktadır (Armstrong, Birnie-Lefcovitch ve Ungar, 2005: 275).

3.2.2.2.(1). Kişi ile ilgili Risk Faktörleri: Kişinin kendine güveninin az olması, alkol/ilâç ya da madde kullanımı, problemle etkili başa çıkma mekanizmalarının olmaması, öz-kontrol azlığı, sinirli kişilik yapısına sahip olması, sosyal değerlere yabancı olması, utangaç ya da geçimsiz bir kişilik yapısına sahip olması, psikolojik ya da kronik bir rahatsızlık olması, akademik başarısızlık ve uyumsuz davranışlar sergilemesini içermektedir (Kılıç, 2014: 31; Öz ve Yılmaz, 2009: 84).

3.2.2.2.(2). Aile ile ilgili Risk Faktörleri: Aile bireylerinin hastalığı, boşanması, tek ebeveyne sahip olma, en az dört çocuklu kalabalık aileye sahip olma, ebeveyn çocuk arasında sağlıklı kişiler arası ilişkilerin kurulamaması, ruhsal/kronik bir hastalığı olan aileye sahip olma, aile içi şiddet, evlat edinilme ve cinsel istismarı içermektedir (Sipahioğlu, 2008: 11; Öz ve Yılmaz, 2009: 84).

3.2.2.2.(3). Toplumsal risk faktörleri: Düşük gelir, evin, okulun ya da diğer hizmetlerin yetersizliği, fiziksel ve cinsel yönden suiistimal, çevredeki olumlu rol modellerinin eksikliği, olumsuz akran desteği, göç ve işsizlik gibi toplumsal olaylar ile şiddetin yaşandığı çevre içinde bulunmayı içeren risk faktörüdür (Kılıç, 2014: 32; Öz ve Yılmaz, 2009: 84).

Yukarıdaki faktörler incelendiğinde, koruyucu faktörlerin fazla olduğu durumlarda bireyin psikolojik dayanıklılık seviyesi artmaktadır. Risk faktörlerinin yoğun olduğu ortamlar ise bireyi olumsuz yönde etkilemekte olup ruh sağlığını bozarak psikolojik dayanıklılığını da azaltmaktadır. Bu sebeplerden dolayı bireyin sağlıklı gelişimi ve psikolojik dayanıklılığının artırılması için koruyucu ve risk faktörlerinin iyi bilinmesi gerekmektedir (Öz ve Yılmaz, 2009: 84).

3.2.2.3. Olumlu Sonuçlar

Kişinin, yaşamında sahip olmuş olduğu dışsal ve içsel koruyucu faktörlerle, bireyin hayatında mevcut olan risk faktörlerini alt etmesi sonucunda bireyin kazanmış olduğu yeterliliklerdir. Bu yeterlilikler;

- Kişinin yaşam görevlerini gerçekleştirmesi,
- Akademik başarısının olması,
- Olumlu sosyal ilişki örüntülerinin/sosyal yeterliğinin olması,
- Mutlu olunması ve hayattan keyif alınması,
- Suça yönelik davranışlardan ve düşüncelerden uzak durulması,
- Psikopatolojik düşüncelerin ve eğilimlerin bulunmaması,
- Duygusal olarak gerçekleşen problemlerin ya da belirtilerin az olması,
- Sosyal çevre tarafından kabul gören davranışlar gösterilmesi,
- Psikolojik olarak iyilik hali ve yaşam doyumunun yüksek olması gibi olumlu sonuçlar olarak ifade edebiliriz (Recepoglu ve Tümlü, 2013: 206).

Masten ve Reed (2002), psikolojik dayanıklılık sonucunda gelişen olumlu sonuçları şu şekilde maddeleştirmişlerdir:

- Gelişim görevlerinin yerine getirme
- Akademik başarı
- Olumlu sosyal ilişkiler/ sosyal yeterlilik
- Suça yönelik davranışlardan uzak durma
- Psikolojik sağlık
- Duygusal problemlerin ya da duygusal açıdan meydana gelen problemlerin azlığı
- Mutluluk
- Okula devam etme
- Yaşa uygun spor yapma
- Sosyal yardım çalışmalarına katılma
- Ders dışı etkinliklerin içinde yer almak
- Kurallara uygun davranışlar
- Arkadaşları tarafından kabul görmek ve yakın arkadaşlık ilişkiler kurmak
- Psikopatolojinin bulunmaması
- Psikososyal uyum
- Kendini kabul ve uyum
- Yaşam doyumu
- İyilik hali

Maddelerden de anlaşıldığı gibi, bireylerin yaşamlarındaki her deneyim sürecinde ve sonunda sahip olduğu psikolojik dayanıklılık, yaşamda istenilen sonuçları elde etmede yardımcı rolü üstlenmektedir. Sonucun, süreçteki psikolojik dayanıklılığın düzeyindeki değişime bağlı olarak da değişebildiği anlaşılmaktadır (Gökçen, 2015: 19).

Faktörler gözden geçirildiğinde ortaya çıkan sonuç şudur: Bireysel, ailesel ve çevresel koşullar ne kadar olumluysa risk faktörleri o denli azalmakta ve koruyucu faktörler devreye girmektedir. Bu nedenledir ki risk ve koruyucu faktörlerin bilinmesi psikolojik dayanıklılık çalışmalarında önemli bir yere sahiptir (Koç Yıldırım, 2014: 38)

3.2.3. Psikolojik Dayanıklılığın Boyutları

3.2.3.1. Kobasa'nın Yaklaşımı

Psikolojik dayanıklılık birbirleri arasında ilişki olan 'Bağlanma (Kendini Adama)- Commitment, Kontrol- Control ve Meydan Okuma- Challenge' inançlarının birleşimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu üç boyut, stres yaratan olumsuz olaylara karşı oluşan riskleri ortadan kaldıracabilecek güç ve motivasyonu sağlamaktadır (Ghorbani, Watson, Morris, 2000: 651).

a. Kontrol

Kontrol, zorluklarla karşı karşıya kalındığında çaresizlik hissetmek yerine olayları etkileyebilecek, değiştirebilecek gücün kendinde olduğuna inanma ve bu şekilde davranma eğilimidir (Fine, Holt ve Tollefson, 1987: 54).

Yüksek kontrollü bireyler:

- Yaşamda çevreden kaynaklı güçlüklerle karşılaşıldığında, çaresiz kalmak yerine olayları etkileyebileceklerine dair inançları vardır (Kamya, 2000; Akt. Terzi, 2008: 2).
- Olayların gidişatına boyun eğmek istemezler, çaba göstererek sonucu değiştirebileceklerine inanırlar.
- Bu bireylere göre güçsüzlüğe boyun eğme pasiflik ve israftır (Maddi, Harvey, Khoshaba, Persico ve Brow, 2006; Akt. Aydoğdu, 2013: 20).
- Karşılaştıkları bir stres durumunda çabalarının faydalı olacağına inanırlar ve kendilerini güçsüz hissetmezler (Harvatin, 2009; Akt. Aydoğdu, 2013: 20).

b. Bağlanma (Kendini Adama)

Kendini adama, bir iş veya göreve yönelik merak ve ilgi düzeyi olarak nitelendirilebilir (Emerald, 2005; Akt. Aydoğdu, 2013: 16). Kendini adama yönü güçlü olan bireyler:

- Yaptıkları işe tüm enerjilerini verirler (Williams, 2001: 662).
- Aileleriyle, akrabalarıyla, iş arkadaşlarıyla ilişkilerini olumlu bir şekilde sürdürmeye çalışırlar.
- Birbirlerinden uzaklaşmaktansa birbirlerine güvenirler (Maddi ve Kobasa, 1994; Akt. Aydoğdu, 2013: 17).
- İş, aile, arkadaş çevresi ile ilgili olan stresli durumlarda pasif kalıp sorundan kaçmak yerine bu durumla baş etmeye çalışır (Holt, Fine ve Tollefson, 1987: 53).
- Başlarına üzücü bir olay geldiğinde destek alarak üzüntülerini paylaşırlar.
- Stres yaşanan durumlarla karşılaştıklarında diğerlerinden yardım isteme ve sağduyu yetenekleri gelişmiştir (Kobasa, Maddi ve Kahn, 1982; Akt. Aydoğdu, 2013: 17).

c. Meydan okuma

Değişimin günlük yaşamın doğal bir parçası olduğuna buna karşın güvenliği tehdit eden bir unsur olamadığına inanmaktır. Değişim gelişim için bir fırsattır ve günlük hayatın doğal bir parçasıdır. Bu özelliğe sahip bireyler yeni şeyler denemekten hoşlanan, kendine güvenli ve iyimser bireylerdir. Ayrıca bireyin çevresiyle etkileşime geçmesi, aktif katılımı ve farklı deneyimlerle öğrenmeyi de içerir (Holt, Fine ve Tollefson, 1987: 55).

Yüksek düzey meydan okuma özelliği olan bireyler:

- Karşılaştıkları tehdit ve stres verici durumları yaratıcılık, yenilikçilik ve bireysel başarı için bir fırsat olarak değerlendirir (Emerald, 2005; Akt. Aydoğdu, 2013: 19).
- Normal yaşam olaylarını bile kişisel gelişim için fırsat olarak değerlendirir. Onlar için değişim normal yaşamın bir parçasıdır (Usha, 2002; Akt. Aydoğdu, 2013: 19).
- Daha esnek, kolaylaştırıcı, problem çözücü, zamanının etkili kullanan bireylerdir (Holt, Fine ve Tollefson, 1987: 56).
- Çevrelerine karşı çok samimi ve stresle baş etmede kaynaklarını nasıl kullanacaklarını ve nasıl ulaşacaklarını iyi bilirler.
- Durumların etkili bir şekilde değerlendirilmesi ve yorumlanması yeteneğine sahiptirler.
- Bu bireyler için başa çıkma kişisel gelişim ve olgunlaşma için stresli yaşam olayları bir fırsattır (Kobasa ve Puccetti, 1983; Akt. Aydoğdu, 2013: 19).

3.2.3.2. Friborg, Hjemdal, Rosenvinge ve Martinussen'in Yaklaşımı

Bu araştırmada psikolojik dayanıklılık Friborg ve ark.'nın (2003) geliştirdiği modele göre inceleme yapılmıştır. Psikolojik dayanıklılığı ölçmek için yapılan çalışmaların birçoğunda sadece bireysel eğilim ve tutumlar değerlendirilmiş, yaşam stresinin üstesinden gelmek için gerekli olduğu bilinen, aile ve aile dışı destekler yani sosyal faktörler değerlendirilmemiştir. Bir diğer eksiklik ise yaşa özgü bazı özelliklerin göz ardı edilmesidir. Bu nedenle Friborg ve ark. (2003) yeni bir psikolojik dayanıklılık ölçeği geliştirme ihtiyacı duymuşlar ve yapı geçerliliğinin önemli yönlerini sağlamak amacıyla yetişkinler için dayanıklılık ölçeğini geliştirmişlerdir. Bu yaklaşıma göre psikolojik dayanıklılık beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar yapısal stil, kişisel güç, gelecek algısı, sosyal kaynaklar, sosyal yeterlilik, aile uyumudur. Friborg ve ark. 2005 yılında yaptıkları araştırmada 'kişisel güç' boyutunu 'kendilik algısı ve gelecek algısı' olarak ikiye ayırarak elde ettikleri bu altı boyutun psikolojik dayanıklılığı daha iyi açıkladığını belirtmişlerdir (Basım ve Çetin, 2010: 5).

3.2.4. Psikolojik Dayanıklılıkta Bakış Açıları

3.2.4.1. Sistematik Bakış: Kişinin psikolojik dayanıklılığı, aile ve çevresinden aldıklarıyla gelişim gösterir ve bu etkileşimler zamanla diğer nesillere de aktarılır.

3.2.4.2. Ekolojik Bakış: Kişide, dayanıklılığı geliştiren faktörlerin çevreyle ve sosyal alanla etkileşimleri incelenerek nasıl oluşumlar yaşadıkları bulunabilir.

3.2.4.3. Gelişimsel Bakış: Kişideki dayanıklılığın anlaşılmasında, ailesine ve kişinin yaşamlarına derinlemesine bakılmalı, nasıl bir gelişimden geçtiğini ve bu sağlamlığı oluşturmada etkenlerin nasıl oluştuğu anlaşılmalıdır (Walsh, 2008; Akt. Şahin, 2015: 43).

3.2.5. Öğretmenlik Mesleği ve Psikolojik Dayanıklılık

Bir kavram olarak eğitim; genellikle bireyin geçmiş yaşantılarını, özel olarak da gelecek yaşantılarının temelini oluşturur. Bireyin davranış, tutum, düşünce ve anlayışlarının niteliğini ifade eden eğitim, bu özellikler de dikkate alınarak yeni kuşakların toplum yaşamına hazırlanırken, sahip olması gereken bilgi, beceri, tutum ve bakış açıları kazanmalarına ve kişiliklerini geliştirmelerine yardımcı olma şeklinde ifade edilir (Karşı, 2003: 10).

Eğitim sürecinde amaçların en üst düzeyde gerçekleştirilmesi, eğitimin etkili olabilmesi öğretmenlere bağlıdır. Bunun için eğitimin başarısında sistemin en temel ögesi olan öğretmenin çok önemli bir yeri vardır (Çeliköz, 2006: 311).

Öğretmenlik mesleği, eğitim sisteminin farklı aşamalarında öğrenme-öğretme sürecini uygulayan, alan bilgisiyle birlikte genel kültür ve mesleki anlamda üst seviyede gerekli bilgi ve beceriye sahip kişilerin yaşattığı bir meslektir (Ada ve Ünal, 2001: 25).

Öğretmenlik, çocukları ve gençleri hayatta gerekli bilgi, beceri, alışkanlık ve davranışları kazandıran, Türk ulusunun milli, manevi, kültürel ve sosyal değerlerini, Atatürk ilke ve devrimlerini koruyan, benimseyen, geliştiren ve içselleştiren, vatanını ve milletini seven ve onlara sıkı sıkıya bağlılık gösteren; Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları kişiliğin bir parçası haline getiren; özgür ve yaratıcı düşünme gücüne sahip; araştırmacı, yapıcı, yaratıcı ve üretici iyi bir insan, iyi bir yurttaş olarak yetiştirme sanatıdır. Toplumların mimarları öğretmenlerdir. Tüm eserlerde onların parmağı vardır. Toplumun düzeltilmesi, geliştirilmesi, vatanın korunması ve devletin güçlendirilmesi öğretmenlerin yetiştirdiği öğrencilerin katkısıyla gerçekleşir. Bu bakımdan ülkemizin esenliği de felaketi de öğretmenlere bağlıdır. (MEB, 1973: 9).

Öğretmenin en temel görevi; öğrenciye yaparak yaşayarak öğrenmeyi öğretmesi, etkili öğretim yöntem ve tekniklerini kullanarak derste vermek istediğini öğrencinin algılayabileceği şekilde verebilmesi, bilgi ve kavrama gibi alt düzeyde bilişsel boyutla beraber analiz ve sentez gibi üst düzey bilişsel seviyelere ağırlık verebilmesi, öğrencilere yol gösterici olabilmesi, öğrencilerin eleştirel düşünmesini sağlaması ve öğrenciye etkili çalışma ve etkili öğrenme yollarını gösterebilmesidir (McDevit and Troyer, 1995, Akt.: Demirel, 2003: 246).

Öğretmenlik fazla enerji isteyen temposu yüksek bir meslektir. Birçok olay ya da durum aynı anda, bir arada ve hızlı bir şekilde gerçekleşebilir. Öğretmen bütün bunların aynı anda izlenmesinden ve yönetilmesinden, kontrol altında tutulmasından sorumludur. Öğretmen bir gün içinde, daha önce kendisini hazırlama şansı bulamadığı onlarca konu ile ilgili ani kararlar almak zorunda kalabilir. Öğretmenlik aynı zamanda çok yönlü bir sanattır. Öğrenme-öğretme ortamlarının faydalı olabilmesi için, öğretmenin, akademik öğrenim sürecinde edindiği mesleki bilgileri kendi kişilik özellikleri ile harmanlayıp o an içinde bulunduğu koşullara uygun olarak kullanması gerekmektedir. Ayrıca öğretmenlikte insan ilişkilerinin yoğunluğundan dolayı öğretmenlerde kendine güven de daha üst seviyelerdedir. (Sönmez, 2011: 287- 288).

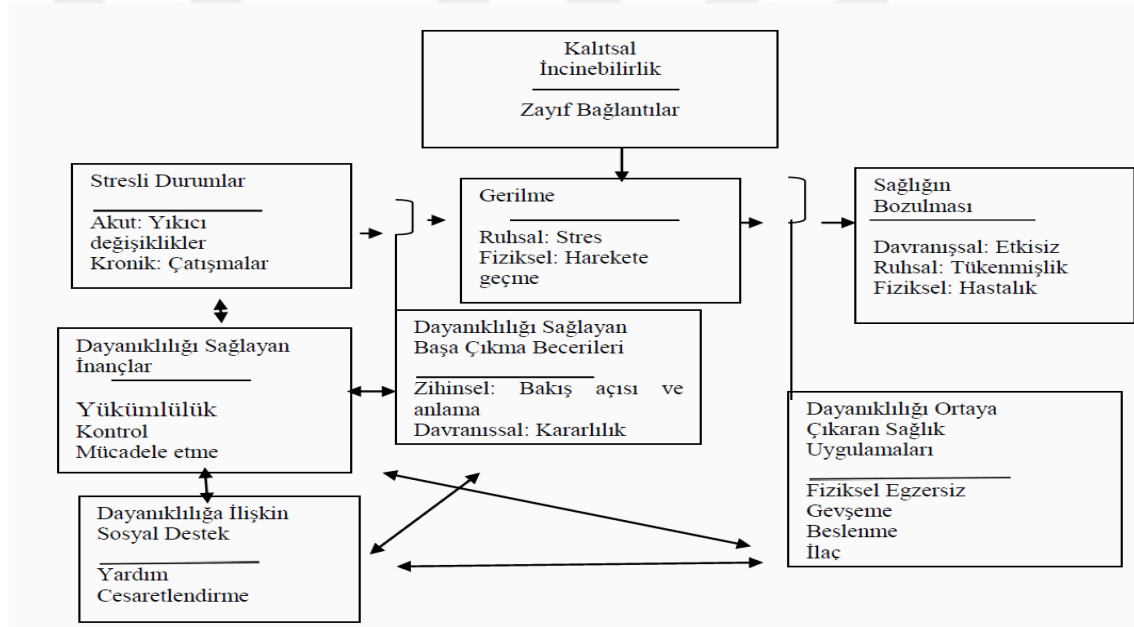
Öğretmenlik, stres ve çatışma üreten pek çok durumla karşı karşıya kalmayı gerektiren bir meslektir. Yapılan çalışmalarda, öğretmenliğin strese maruz kalmada yüksek risk taşıyan gruba girdiği, bu yüzden öğretmenlerin de mesleklerini fazla stres yaratan bir meslek olarak gördükleri belirlenmiştir (Chan, 2003; Akt. Yalçın, 2013: 32).

Stres altındaki bireylerin beklentileri karşılaması güçtür. Stresli yaşam olayları karşısında öğretmenlerin tükenmişliğinin artmasından dolayı stresle baş etme oldukça önem taşımaktadır (Sezgin, 2012: 492). Psikolojik dayanıklılık düzeyi arttıkça bireylerin iş başarısının da artacağından (Brow, Harvey, Khoshaba, Lu, Maddi, ve Persico, 2006), psikolojik dayanıklılık konusunda yapılacak çalışmalar öğretmenlik mesleği ve öğretmen performansları ile ilgili bilgilere ulaşmayı kolaylaştırabilir.

Literatürde bu konuda yapılmış araştırmalar da öğretmenlerin psikolojik dayanıklılıklarının yüksek olmasının önemini ortaya koymaktadır. Chan'ın (2003) öğretmenlerdeki psikolojik dayanıklılık, stres ve tükenmişlik arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında psikolojik dayanıklılığın, tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sezgin (2010) ise öğretmenlerdeki psikolojik dayanıklılık ve örgütsel bağlılığı incelediği araştırmasında, psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük öğretmenlerin örgütsel bağlılık açısından da yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Azeem (2010) öğretmenlerde psikolojik dayanıklılık, katılım ve tükenmişliği araştırdığı çalışmada psikolojik dayanıklılığın artmasının duyarsızlaşmayı azalttığı sonucu çıkmıştır. Sezgin'in (2012) öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini incelediği araştırmasında, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılıkları üzerinde örgütsel faktörlerin önemli derecede etkili olabileceği belirlenmiştir.

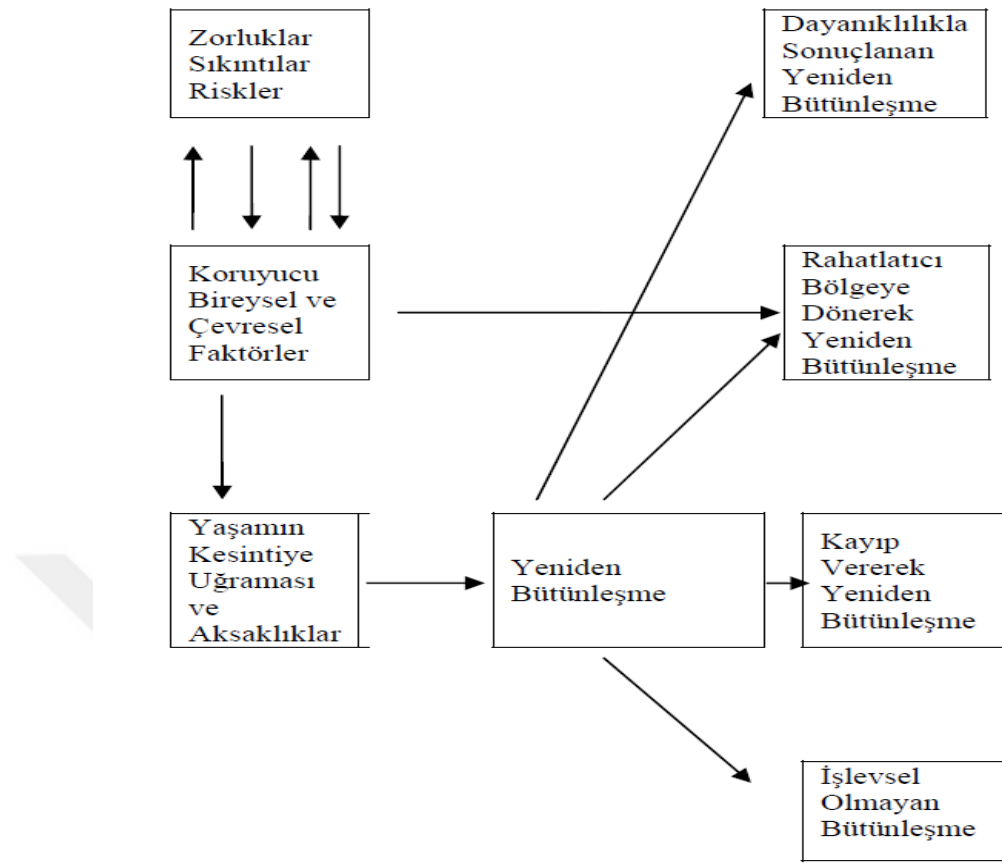
19. Milli Eğitim Surası'nda da öğretmenliğin stresli bir meslek olduğu göz önünde bulundurularak öğretmenlere her dört yılda bir yıpranma payı verilmesi önerisi benimsendi.

3.2.6. Psikolojik Dayanıklılık Modeli

Şekil 3.1. Psikolojik Dayanıklılık Modeli (Maddi, 1999; Akt. Parlak, 2014: 29).

Psikolojik dayanıklılık modelinde incinebilirlik ve direnç faktörlerinin iyi oluşu etkilediği görülmektedir. Akut ve kronik stres yoğun ve uzun süreli olduğunda bedensel kaynakları tüketmekte ve fiziksel hastalıklar ve ruhsal bozuklukların ortaya çıkması riskini artırmaktadır. Psikolojik dayanıklılık modeli aynı zamanda dayanıklılık tutumlarının bireyi yoğun strese karşı etkili baş etme becerilerini ve sosyal destek ağlarını kullanmada motive eden sağlığın bozulmasını önleme sistemini de ortaya koymaktadır. Dayanıklılık tutumları yalnızca baş etme becerilerini, sosyal desteği ve yaşam becerilerini motive etmez, aynı zamanda bütün işleyişin sürmesini de sağlamaktadır (Maddi, 2002; Akt. Parlak, 2014: 29).

Şekil 3.2. Psikolojik Dayanıklılık Modeli (Richardson, Neiger ve Jensen, 1990, Akt. Tümlü, 2012: 19).

Richardson, Neiger ve Jensen'in (1990) psikolojik dayanıklılık modeline göre; kişi hayatında bazı problemlerle karşı karşıya kalırken, bu problemlere karşı kişiye bir tampon görevini yerine getiren koruyucu faktörlerle yeterli korumaya ulaşırsa hayatında önemli bir olumsuz etki olmadan zorluklara uyum sağlar. Kişi böylelikle zorlukların üstesinden geldiği için rahatlatıcı yani güvenli bir bölgede olur veya daha da yüksek bir psikolojik dayanıklılık seviyesine doğru ilerler. Koruyucu unsurlar yeterli seviyede olmadığı takdirde, bireyin yaşamı kesintiye uğrar ve aksaklıklar oluşur. Daha sonra ise zamanla bu yıkıcılıkla yeniden bütünleşir. Koruyucu faktörler, bu bütünleşmenin şeklini belirler. Bu yeniden bütünleşme, alkol ve madde kullanımı ve suça kalkışma şeklindeki işlevsiz davranışlar ya da benlik değeri ve sağlıklı başa çıkma kapasitesini yitirme gibi bir kayıp verme niteliğine sahip olabilir. Yeniden bütünleşme süreci kişi, rahatlatıcı bölgeye ya da artmış psikolojik dayanıklılık düzeyine ulaşması ile sonuçlanır. Bu döngü, psikolojik dayanıklılık modeline göre uyum sürecini ifade ettiği gibi yaşam sürecini de ifade eder.

3.3. Sosyal Destek

Birey, hayatını devam ettirirken toplum tarafından sevilme, sayılmaya ve onaylanmaya ihtiyaç duyar. Karşılaştığı olumlu ve olumsuz olaylarda aile bireylerinin, arkadaşlarının, yakınlarının, öğretmenlerinin desteği birey için oldukça önemlidir. Bu şekilde güçlü desteğe sahip olan bireylerin ruhsal açıdan da sağlıklı olduğu görülmektedir. Kişinin yaşamında çok önemli bir yere sahip olan ve kişi için önemli bir motivasyon kaynağı olan sosyal destek farklı biçimlerde tanımlanmıştır (Ateş, 2012: 2).

Sosyal destek yeni bir kavram değildir. Değişik oryantasyonlara sahip uzmanlar sosyal çevrenin ve bireyin gördüğü desteğin ve bireyin üzerinde yarattığı etkinin önemini vurgulamaktadır (Arman, 2009: 41).

Sosyal destek kavramı çok yönlü olduğundan dolayı tanımlarının yapılması, ölçülebilmesi oldukça zordur. Kavramın temelleri Caplan (1974), Cobb (1976) ve Cassel (1976) tarafından atılmıştır (Hupcey, 1998; Akt. Altay, 2007: 35).

Sosyal desteği bilgi olarak tanımlayan Cobb'a (1976: 300) göre bu bilgi kişinin, sevildiğine, saygı duyulduğuna, ilişkilerinde karşılıklı sorumlulukları olduğuna inanmasına neden olan bilgidir.

Sosyal destek, kişinin çevresi ile ilgili olduğu gibi aynı zamanda ruhsal ve ekonomik destek olarak tanımlanmaktadır. Sosyal destek, kişinin gördüğü sevgi, saygı, takdir edilme ve güven ile ilgilidir. (Cobb, 1976: 311; Cassel, 1974, Robertson, 1988; Pearson, 1990; Akt. Arıcıoğlu, 2008: 5).

Sosyal destek, "bireyin zorlu yaşam olayları ile başa çıkmasını yani üstesinden gelmesini kolaylaştırmaktadır" (Caplan ve Killilea, 1976; Akt. Erkan, 2003: 34).

Akkaş ve Coşkun'a (2009: 216) göre sosyal destek, kişiye zorlu ve stres yaratan yaşam olayları ile karşılaştığında çevresindeki bireyler tarafından yapılan sosyal, psikolojik yani maddi ve manevi yardım olarak tanımlanabilir.

Sosyal destek, ruhsal ve fiziksel sağlığın işaretidir (Işıkhani 2007: 19) ve bireyin kendisine değer verildiğine, o toplumda bir yere sahip olduğuna inanmasını sağlamaktır (Kazancıoğlu ve Gördür 1995: 32).

Birey diğer insanlarla ve toplumla etkileşim halinde olmasından dolayı koşullardan etkilenip kendisi ya da toplumla ilgili birtakım problemler yaşayabilir. Bu problemleri çözebilmesi için emek harcaması gerekmektedir. Bu çözüm aşamasında etrafındaki yani sosyal çevresindeki insanlardan destek almaktadır. Bu destek kişinin hem ruhsal hem de fiziksel sağlığının iyi olmasını sağlamaktadır (Yüksel ve Baytemir, 2010: 3-4). Bu sebeple sosyal destek her birey için önemlidir (Ak, 2014: 33).

Sosyal desteğin amacı bireyin toplumla sosyal kaynaşmasının sağlanarak yaşam doyum düzeyinin artırılması ve stres düzeyinin azaltılmasını sağlamaktır (Armstrong ve diğ., 2005: 275).

Sosyal desteğe ilişkin yukarıdaki açıklamaların tümü birlikte değerlendirildiğinde şöyle bir tanım yapılabilir. "Sosyal destek, en az iki kişi arasında gerçekleşen ve bireyin etrafından gördüğü ilgi, sevgi, saygı, güven gibi bireysel, sosyal, psikolojik yani ruhsal ve ekonomik nitelikli her türlü yapılan yardım, sağlanan destektir" (Yıldırım, 2010: 4).

3.3.1. Sosyal Destek İşlevleri

Sosyal desteğin beş ayrı işlevi bulunmaktadır:

Sosyal desteğin yönü: Sosyal destek en az iki kişi arasında olan etkileşim ve ilişki ile karşılıklı yardımların değişimidir.

Desteğin eğilimi: Kişinin etrafında onu seven, sayan, ona değer veren ve önemseyen bireylerin varlığıdır.

Desteğin tanımı: Kişiyi seven, değer veren, karşılıklı iş birliği içinde olan bir iletişim ve etkileşim içinde bulunduğunu gösteren özel bir bilgidir.

Desteğin içeriği: Birey yaşamını devam ettirirken değer görmeye, önemsenmeye, model aldığı ve kendisinden daha güçlü bireylere benzemeye, korku duyduğu veya stres yaratan olaylar karşısında teselli edilmeye ihtiyaç duyar.

Sosyal ağın desteği: Sosyal ağ kişinin hayatında hazır bulunan önem verdiği kişilerdir. Bu kişiler genellikle bireyin ailesi ya da arkadaşlarıdır. Bu kişilerden gördüğü destek bireyin başarısının ve iletişim becerilerinin artmasını, kendini yeterli görmesini ve kabiliyetlerini geliştirmesini sağlamaktadır (Traş ve Güngör, 2011: 263).

Sosyal destek konusunda yapılmış birçok araştırma sosyal desteğin kişinin fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan problemlerinin ortadan kaldırılmasında güçlü bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır (Görgü, 2005: 40-41).

Sosyal destek işlevleri şu şekilde özetleyebiliriz. Sosyal destekler;

- Kişilerin ihtiyaç duyduğu hizmetleri sağladığı için kişi psikolojik açıdan rahatlar.
- Bireylerin karşılaştıkları problemler karşısında onlara yardım ederek bu problemlerin üstesinden gelmelerini sağlar.
- Kişilerin başarılarının artmasına ve sosyal uyumlarına katkıda bulunur.
- Olumlu ve olumsuz her türlü yaşam olaylarında kişiler arası etkileşimi sağlayarak onları stres oluşturan etkilerine karşı korur (Kaner, 2003: 58).

Genel olarak sosyal desteğin faydalarından bahsedilse de, zararlarına yönelik olarak birtakım vurguların yapıldığı araştırmalar da görülmektedir. Shumaker ve Hill (1991: 102) sosyal desteğin birçok faydası olmasına rağmen, kimi zaman engelleyici, müdahale edici şekilde de gözlemlenebildiğini ifade etmiştir. Örneğin kişi psikolojik destek ararken bilgi desteği sunulması stres yaratan bir faktör olabilmektedir. Bu açıdan sosyal destek sistemi içerisinde kişinin hissettiği ve algıladığı destek, yarar görmesi açısından daha önemli görülmektedir (Aksüllü ve Doğan, 2004: 77).

3.3.2. Sosyal Destek Tipleri

Sosyal destek tipleri kategorilere ayrılması hakkında birçok fikir ortaya atılmıştır. Bu sebeple sosyal destek tipleri araştırmacılar tarafından farklı yaklaşımlarla açıklanmıştır.

Cohen & Wills (1985) daha önceki sosyal destek kategorilendirmelerinden yola çıkarak daha toparlayıcı bir ifadeyle dört destek türü açıklamışlardır. Onlar sosyal desteği; duygusal/sosyal, bilgisel, araçsal/maddi destek ve yaygın destek olarak sınıflandırmışlardır (Akt. Traş ve Güngör, 2011: 263).

Caplan'a (1974) göre sosyal destek türleri beş grup altında toplanabilir.

Duygusal Destek: Karşıdakini etkin dinleyerek, empati duyarak, sevgi, saygı, merhamet göstererek yapılan destektir. Bireyin psikolojik sağlığı açısından çok önemli olan bir destek türüdür. Çünkü birey bu destek sayesinde sevildiğini, önemsendiğini ve değerli olduğunu hisseder. Kendini değerli hisseden bireyde de özgüven artışı meydana gelir (Ak, 2014: 35).

Takdir Desteği: Bireyi eksiklikleri ve yaşadığı problemler ile kabullenip, bireye saygı duyulmasıdır (Torun, 1995: 23- 24).

Maddi Destek: Bireylerin gündelik yaşamda yerine getirmesi gereken sorumluluklarını gerçekleştirebilmesini sağlayan araçlardır. Örneğin, işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmış bir kişiye iş bulma (Arıcıoğlu, 2008: 9). Diğer sosyal destek türlerinden farkı kişinin problemini kişi adına çözmesidir (Aby, 2009: 34).

Bilgisel Destek: Problemlerin üstesinden gelmeye yarayan bilgi ya da becerilerin öğretilmesidir (Torun, 1995: 23-34). Kişiye bireysel ve sosyal çevre

sorunlarıyla ilgili bilgi, nasihat, dönüt, tavsiyelerde bulunma ve rehberlik etme gibi davranışları kapsamaktadır (Abay, 2009: 33-34).

Berberlik Desteği: Kişinin boş zamanlarını diğer kişilerle birlikte geçirmesine dayanır (Torun, 1995: 23- 24). Bir gruba ait olması veya sosyal çevrede değerli bulunması, saygınlık kazanması vb. yönelik olarak bireye verilen destektir (Robertson, 1988; Akt. Açıkgöz, 2013: 29). Bu destek işlevi, insanların sorunlarından sıyrılmasını sağlar ve olumlu duygu durumuna geçmelerini kolaylaştırır. Birlikte yapılan etkinlikler stresi azaltır, bir arada bulunmayı, bağlılığı ve kişiler arası yoğun iletişimi sağlar (Jaccard ve Wan, 1996: 505).

Kahn'a göre, duygusal destek, bilgi desteği ve yardım desteği olmak üzere üç farklı destek türü vardır. Duygusal destek; sevgi, saygı, ilgi, güven ve değer vermeyi içermektedir. Bilgi desteği kişiyi dinleyip anlayarak, sorunları üzerinde tartışarak kişinin kararlarını kendisinin almasını sağlayan destektir. Yardım desteği ise kişinin başka bir kişi ile vakit geçirmesine, maddi yardım sağlamasına yönelik yapılan destektir (Baştürk, 2002: 11).

House (1981) ise sosyal desteği dört sınıfta toplamıştır. Bunlar; duygusal ve sosyal destek, araçsal destek, bilgi desteği ve değerlendirme desteğidir (Çattık, 2015: 34). Bunlar: Duygusal destek, araçsal destek (bilişsel, maddi destek ve araç-gereç desteği), bilgi desteği ve değerlendirme desteğidir (Çattık, 2015: 34-35).

Değerlemesel Destek: Kişinin davranışları, duyguları ve fikirleri hakkında düşünüp dönüt almasını sağlayan destektir. Kişiler yeni girdikleri yani bilmedikleri ortamlarda özellikle başarı için objektif bir kriterin olmadığı durumlarda kendi davranış, duygu ve düşüncelerini değerlendirmek için kendilerine benzeyen kişilerle karşılaştırmak isterler. Bu tür yapılan sosyal destek de kişinin kendisini yeterli şekilde değerlendirmesine yardımcı olur (Ateş, 2011: 15).

Şekil 3.3. Sosyal Destek Türleri (Heaney ve Israel, 2008: 191).

3.3.3. Sosyal Destek Modelleri

Sosyal desteğin stres yaratan yaşam olayları ile karşılaşıldığında hayatı nasıl etkilediğine ilişkin iki modelden söz edilebilmektedir (Ermiş, 2008: 12). Bu modeller;

3.3.3.1. Tampon Etki Modeli

Sosyal desteğin ruh sağlığına ve fiziksel sağlığa olumlu katkısı tampon etkisi oluşturmaktadır. Stresin etkisi sosyal destek ile azaltılmalıdır. (Ardahan, 2006: 71). Bu model zorlu ve stres yaratan olaylar ile karşılaşıldığında (sevilen birinin kaybı ya da boşanma vb.) kişiyi koruduğunu ve bu stres yaratan olaylara karşı tampon etkisi yaptığını, yaşanan sorunlara çözüm üretmek kişinin dikkatini başka tarafa çekerek stresin yarattığı olumsuz etkiyi azalttığını savunur (Ermiş, 2008: 12).

3.3.3.2. Temel Etki Modeli

Temel etki modeline göre sosyal destek ile kişinin sağlığı arasında doğrudan olumlu bir ilişki söz konusudur (Çalışkan, 2015: 28). Sosyal desteğin, bireyin stresi hangi seviyede olursa kişi üzerinde çok olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Aynı zamanda sosyal destek stresli olaylar karşısında olduğu kadar stres yaratamayan durumlarda da etkili olmaktadır. Sosyal çevrenin geniş olması kişinin sağlığını olumlu yönden etkilemektedir (Cohen ve Wills, 1985: 310-312). Aksine, sosyal çevrenin az ve ilişkilerin güçlü olmadığı durumlarda stres ve yaşanan anksiyeteden kaynaklı ruhsal bozuklukların görülme olasılığı artmaktadır (Ardahan, 2006: 71).

3.3.3.3. Sosyal Destek ve Olumsuz Yaşam Olaylarının Birbirlerinden Bağımsız Etkileri

Bu model, sosyal destek ile karşılaşılan stresli olayların fizyolojik açıdan sağlıklı ve hayatta mutlu olma üzerinde birbirinde bağımsız olduklarına değinmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere sosyal destek ve yaşam olayları kişinin sağlığını olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Bununla birlikte, sosyal destek yetersizliği ve olumsuz yaşam olayları birlikte görüldüğü takdirde kişinin yaşadığı ruhsal rahatsızlıkların şiddeti artmakta ve kişi kendini daha zayıf ve güçsüz görmektedir (Güngör, 1996: 42).

Yukarıdaki üç modelin de farklılıkları olmasına rağmen modellerin hangi koşullarda etkili olacağı içinde bulunulan duruma göre değişmektedir. Bu sebeple sosyal destek bireyi doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Bayraktar, 2011: 18).

3.3.4. Sosyal Destek Kaynakları

Altay'a (2007: 38) göre sosyal destek kaynakları informal ve formal olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Informal kaynaklar arasında aile ve arkadaşlar var iken formal kaynaklara örnek olarak öğretmenler, din adamları gibi sosyal hizmetlerde çalışan kişiler verilebilir. Informal sosyal destek kaynakları içerisinde kişinin hayatında ilk kez ilişki ve etkileşimin başladığı ve devam ettiği kurum olan aile desteği çok önemlidir.

Annak'a (2005: 7-8) göre bireylerin hayatlarına bağlı olarak sosyal destek kaynaklarının niceliği ve niteliği de değişmektedir. Bir çocuğun sosyal destek kaynakları ailesi, kardeşleri, oyun arkadaşları eğer okula gidiyorsa okul arkadaşları ve öğretmenidir. Yetişkinin ise ailesi, akrabaları, arkadaşları, birlikte olduğu kişi, meslektaşları, komşuları, bağlı olduğu gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplumda etkileşimde bulunduğu diğer insanlar o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bireyin aile yaşantısı kadar günün büyük bir bölümünü beraber geçirdiği sosyal arkadaş çevresi ve iş arkadaşı çevresi de sosyal destek kaynakları içinde önem arz etmektedir.

Bireyin sosyal ilişkilerini şekillendirip sosyal destek sisteminin oluşmasını sağlayan sosyal, politik ve ekonomik faktörlerin içerisinde aile, aile çevresi, akrabalar, arkadaşlar, komşular, öğretmenler, içerisinde olduğu gruplar ve yaşadığı toplum yer almaktadır. Bu faktörler ve birey karşılıklı etkileşim halinde olup değişimler, sosyal destek düzeyinde de farklılık yaratmaktadır (Yıldırım, 1998: 34). Güçlü sosyal destek kaynaklarına sahip kişi daha mutlu, huzurlu ve üretken olur (Arıcıoğlu, 2008: 4).

Özetle, hayattaki zor ve sıkıntılı zamanlarda sosyal destek kaynakları, sosyal desteğin doğası ve desteğin şekli önem kazanmaktadır. Çünkü sosyal destek; kişileri, stres yaratan olaylara karşı korumakta olup kişinin sevildiğini, değer verildiğini ve kabul edildiğini hissetmesini sağlamaktadır (Klipe, Lambert ve Lambert, 1989: 129).

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, araştırmada yararlanılan veri toplama araçlarına ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen ve bunların cinsiyet, yaş, meslekteki çalışma süresi, mezun olunan branş ve kurum türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarmak için yürütülen ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Tarama modelleri, nesneler, olay ve olgular, durumlar ve kişiler ile ilgili her türlü verinin tamamının gözden geçirilmesidir. Bu modelde, araştırılan olguya dayanan veriler toplanır, sınıflandırılır, düzenlenir ve çözülür (Şimşek, 2012: 92). Hedefler soru biçiminde ifade edilmektedir. Araştırmanın bağımlı değişkeni öğretmenlerin mesleki sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık düzeyleridir. Bağımsız değişkenleri ise, cinsiyet, yaş, meslekteki çalışma süresi, mezun olunan branş ve kurum türüdür.

İlişkisel Tarama Modelleri, çoğunlukla değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla kullanılır (Şimşek, 2012: 92). Amaç bu ilişkinin varlığını ve/veya derecesini belirlemektir (Karasar, 2005: 81). Korelasyon, t-testi, varyans analizi ve çoklu regresyon gibi istatistiksel teknikler aracılığıyla değişkenler arasındaki ilişki belirlenebilir veya grup ortalamaları karşılaştırılabilir. İlişkisel modelde neden-sonuç ilişkisine yönelik ilişkisel karşılaştırmalar da yapılabilir (Şimşek, 2012: 92).

4.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ve Onikişubat merkez ilçelerinde bulunan ve farklı engel gruplarından öğrencilere hizmet veren özel eğitim öğretmenlerinden oluşmaktadır. Örneklem azlığından dolayı örneklem seçimi yapılmamış olup tüm çalışma evreni araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada yer alan 102 öğretmenin demografik bilgilerine ilişkin frekans dağılımları Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişkenler	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	45
	Erkek	57
Yaş	30 ve altı	38
	31-40	33
	41 ve üstü	31
Çalışma Süresi	0-5	33
	6-15	35
	16 ve üstü	34
Mezun Olunan Branş	Özel eğitim	72
	Diğer	30
Kurum Türü	Özel eğitim okulu	37
	Normal Eğitim Veren Okul	65

Tablo 4.1 incelendiğinde araştırmaya katılan 102 özel eğitim okulu öğretmenlerinin 45'inin (%44.1) kadın, 57'sinin (%55.9) erkek olduğu, 38'inin (%37,3) 30 ve altı yaş grubunda, 33'ünün (% 32.4) 31-40 yaş grubunda, 31'inin (%30.4) ise 41 ve üzeri yaş grubunda olanlar oluşturmaktadır.

Meslekteki çalışma süresine bakıldığında 33'ünün (%32.4) 0-5 yıl arasında, 35'inin (%34.3) 6-15 yıl arasında, 34'ünün (%33.3) 16 yıl ve üstü hizmet süresinin olduğu görülmektedir. Mezun olunan branş türüne göre özel eğitim öğretmenlerinin 30'unun (%29.4) diğer branşlardan ve 72'sinin (%70.6) özel eğitim öğretmenliği mezunu oldukları görülmektedir. Kurum türlerine bakıldığında ise 37'sinin (%36.3) özel eğitim okulunda, 65'inin (% 63.7) normal eğitim veren okullarda görev yaptığı görülmektedir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Özel Eğitim öğretmenlerinin, Psikolojik Dayanıklılık ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin belirlenmesi için Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinden (ÖMSDÖ) yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan Özel Eğitim öğretmenleriyle ilgili bazı bilgiler elde edebilmek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

4.3.1. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ölçmek için Friborg ve arkadaşları tarafından geliştirilen Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Türkçeye uyarlaması Basım ve Çetin tarafından 2011 yılında yapılmıştır. Friborg ve arkadaşlarının (2005) yaptıkları çalışmada 'kişisel güç' boyutu 'kendilik algısı' ve 'gelecek algısı' biçiminde ikiye ayrılmış ve toplam altı boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçekte, 'yapısal stil' (3,9,15,21) ve 'gelecek algısı' (2,8,14,20) dörder madde; 'aile uyumu' (5,11,17,23,26,32), 'kendilik algısı'(1,7,13,19,28,31,) ve 'sosyal yeterlilik' (4,10,16,22,25,29) altışar madde, ve 'sosyal kaynaklar' (6,12,18,24,27,30,33) ise yedi madde ile ölçülmektedir.

Ölçek, beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Psikolojik dayanıklılığın yüksek veya düşük ölçülmesi amacıyla kullanılan puanlama şekli serbest bırakılmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışması için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve altı faktörlü yapı toplam %57'lik varyans açıklamıştır (Friborg ve ark, 2005). Özel eğitim okulu öğretmenleri ile yapılan çalışmanın neticesinde ölçeğin güvenilirliği, ölçeğin tümü için 0.87 olduğu belirlenmiştir.

4.3.2. Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği (ÖMSDÖ)

Kaner (2007) tarafından geliştirilen, 44 sorudan ve 5 alt boyuttan oluşan beşli likert tipi bir ölçektir. Bu alt boyutlar 'yönetim desteği' (1, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40), 'meslektaş desteği' (2, 7, 9, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 37, 39, 41), 'aile desteği' (3, 17, 29, 42), 'öğrenci desteği' (5, 25, 44) ve 'etkili öğretim desteği'(4, 13, 21, 33, 43) dir.

Ölçek, beşli likert tipinde hazırlanmıştır: Çok doğru (5 puan), biraz doğru (4 puan), doğru (3 puan), pek doğru değil (2 puan), hiç doğru değil (1 puan). Ölçekten yüksek puan almak, mesleki sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Ölçeğin geçerlilik çalışması için açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0.464-0.876 arasında değiştiği görülmektedir. Bu faktörlerin toplam varyansa yaptığı katkının birikimli yüzdesi 58.711'dir. Ölçeğin güvenilirliği ise ölçeğin tümü için 0.95, alt ölçekler için ise 0.69 ile 0.95 arasında olduğu belirlenmiştir (Kaner, 2007; Akt. Güzeller, Kaner ve Yeliice Yüksel, 2011: 6).

Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ile Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin güvenirlik değerleri aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 4.2. Güvenirlik Değerleri

Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği			Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği		
Alt Boyutlar	Orijinal	Bu Araştırma İçin	Alt Boyutlar	Orijinal	Bu Araştırma İçin
Yapısal Stil	.76	.78	Yönetim Desteği	.95	.64
Kendilik Algısı	.80	.76	Meslektaş Desteği	.94	.70
Gelecek Algısı	.75	.77	Aile Desteği	.79	.79
Aile Uyumu	.86	.75	Öğrenci Desteği	.88	.80
Sosyal Yeterlilik	.82	.75	Etkili Öğretim	.69	.77
Sosyal Kaynaklar	.84	.74	Desteği		
Toplam	.87	.88	Toplam	.95	.78

4.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından Özel Eğitim öğretmenlerinin çeşitli değişkenlere göre durumunu belirlemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Bu form; cinsiyet, yaş, meslekteki çalışma süresi, mezun olunan branş ve çalışılan kurum türünü içeren 5 sorudan oluşmaktadır.

4.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Veriler, 2015- 2016 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerindeki resmi kurumlarda görev yapan özel eğitim alanında çalışan 102 öğretmeninden toplanmıştır. Uygulama yapılmadan önce ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği”ni geliştiren Basım ve Çetin’den (Ek 4), “Öğretmen Mesleki Sosyal Desteği”ni geliştiren Kaner’den (Ek 5) gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca, veri toplama araçlarının ortaokullarda uygulanabilmesi için Kahramanmaraş Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alındıktan sonra (Ek 6), araştırmacı tarafından ilgili okullara gidilerek okul yönetiminin bilgisi dahilinde öğretmenlere ulaşılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler analiz edilerek özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri belirlenmiştir. Bulguların istatistiksel olarak analiz edilmesinde SPSS 20 programı kullanılmış ve ‘.05’ anlamlılık düzeyi kriter olarak ele alınmıştır.

Araştırmada verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov analizinden yararlanılmıştır.

Tablo 4.3. Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

Değerler	Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	Mesleki Sosyal Destek Ölçeği
N	102	102
$\bar{X}$	4.16	3.26
Ss	0.64	0.58
K-Smirnov Z	.983	.625
p	.289	.829

Tablo 4.3. incelendiğinde, psikolojik dayanıklılık ($z=.983$; $p>.05$) ve mesleki sosyal destek ölçeğinden ($z=.625$; $p>.05$) elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek örneklem Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda dağılımın normal olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kolmogorov-Smirnov testinde Z değeri ve buna bağlı anlamlılık düzeyi (asvmp. Sig.) $p < .05$ düzeyinde anlamlı ise hipotezi reddedilir ve dağılımın normal olmadığı kararı verilir. Fakat $p > .05$ değeri elde edilmişse hipotezi kabul edilir ve dağılımın normal dağılımdan anlamlı bir farklılık sergilemediği yorumu yapılır (Dr. Mustafa Otrar, 23.05.2017, <http://mustafaotrar.net/>)

Araştırmada Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek puanlarının cinsiyet ve çalışılan kurum türü değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere, veriler normal dağılım sergilediğinden bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Yaş, mezun olunan branş ve meslekte çalışma süresi değişkenlerine göre farklılığı belirlemek için yine veriler normal dağılım sergilediğinden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Korelasyon, iki, bazen daha çok sayıda değişken arasındaki ilişkinin ölçüsünü bu değişkenlere ait ölçme sonuçlarının birimi cinsinden veren istatistiksel bir tekniktir. İlişkinin miktarı korelasyon katsayısı ya da ilişki katsayısı olarak adlandırılan bir sayı ile belirtilmektedir (Arıcı, 1998; Yıldırım, 1999; Baykul, 2000; Akt. Özenir Su, 2008: 13). Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ise iki sürekli değişken arasındaki ilişkiyi bulmada kullanılır (Yıldırım, 1999; Akt. Özenir Su, 2008: 14). Bu durumlar göz önünde bulundurularak, araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson-Moment Çarpımı Korelasyonu yöntemiyle analiz edilmiştir.

Mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordamasına ilişkin ise regresyon analizi yapılmıştır. Basit doğrusal regresyon, bir bağımsız ve bir bağımlı değişken arasındaki doğrusal ilişkinin bir matematiksel eşitlik ile açıklanmasıdır. Madde puanları ve ölçek puanları arasında doğrusal bir ilişki olması, Likert tipi ölçeklerin varsayımlarındandır (Özenir Su, 2008: 11).

5. BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular sırasıyla yer verilmiştir.

5.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

5.1.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M3- En iyi olduğum durumlar şu durumlarda...	102	4.24	1.11	Çok yüksek
M9- Yeni bir işe-projeye başladığımda...	102	3.72	1.47	Yüksek
M15- Şu konuda iyiyimdir...	102	3.88	1.29	Yüksek
M21- Kurallar ve düzenli alışkanlıklar...	102	4.24	1.05	Çok yüksek
Yapısal Stil	102	4.02	0.75	Yüksek

Tablo 5.1 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “yapısal stil” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 3.72 ile M9 iken en yüksek madde ortalamaları 4.24 ile M3 ve M11’dir. Yapısal stil faktörünün genel toplamı ise 4.02 ile “yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.1.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Gelecek Algısı Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Gelecek Algısı Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M2- Gelecek için yaptığım planların...	102	4.25	1.15	Çok yüksek
M8- Gelecekteki hedeflerimi...	102	4.34	0.96	Çok yüksek
M14- Geleceğimin... olduğunu hissediyorum.	102	4.18	1.27	Oldukça yüksek
M20- Geleceğe dönük amaçlarım...	102	4.00	1.20	Oldukça yüksek
Gelecek Algısı	102	4.19	0.84	Oldukça yüksek

Tablo 5.2 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “gelecek algısı” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 4.00 ile M20 iken en yüksek madde ortalaması 4.34 ile M8’dir. Gelecek algısı faktörünün genel toplamı ise 4.19 ile “oldukça yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.1.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Aile Uyum Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Aile Uyum Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M5- Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı...	102	3.60	1.64	Oldukça yüksek
M11- Ailemle birlikteyken kendimi... hissedirim.	102	4.68	0.71	Çok yüksek
M17- Ailem şöyle tanımlanabilir...	102	4.02	1.37	Oldukça yüksek
M23- Zor zamanlarda, ailem ...	102	4.11	1.13	Oldukça yüksek
M26- Başka kişiler söz konusu olduğunda ailem şöyle davranır...	102	4.26	1.16	Çok yüksek
M32- Ailemde şunu severiz...	102	4.00	1.37	Oldukça yüksek
Aile Uyum	102	4.11	0.88	Oldukça yüksek

Tablo 5.3 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “aile uyumu” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 3.60 ile M5 iken en yüksek madde ortalaması 4.68 ile M11’dir. Aile uyumu faktörünün genel toplamı ise 4.11 ile “oldukça yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.1.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Kendilik Algısı Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Kendilik Algısı Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M1- Beklenmedik bir olay olduğunda...	102	4.38	0.92	Çok yüksek
M7- Kişisel problemlerimi...	102	4.36	1.05	Çok yüksek
M13- Yeteneklerim...	102	4.08	1.27	Oldukça yüksek
M19- Yargılarıma ve kararlarıma...	102	4.28	0.95	Çok yüksek
M28- Zor zamanlarda... eğilimim vardır.	102	3.92	1.27	Oldukça yüksek
M31- Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile)...	102	4.09	1.07	Oldukça yüksek
Kendilik Algısı	102	4.18	0.75	Oldukça yüksek

Tablo 5.4 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “kendilik algısı” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 3.92 ile M28 iken en yüksek madde ortalaması 4.38 ile M1’dir. Kendilik algısı faktörünün genel toplamı ise 4.18 ile “oldukça yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.1.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Yeterlilik Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Yeterlilik Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M4- ... olmaktan hoşlanıyorum.	102	4.09	1.29	Oldukça yüksek
M10- Benim için sosyal ortamlarda rahat-esnek olmak ...	102	4.23	1.22	Çok yüksek
M16- Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir.	102	3.92	1.30	Oldukça yüksek
M22- Yeni insanlarla tanışmak...	102	3.69	1.42	Oldukça yüksek
M25- Diğerleriyle beraberken...	102	4.20	1.10	Oldukça yüksek
M29- Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için ...	102	4.38	0.99	Çok yüksek
Sosyal Yeterlilik	102	24.53	0.80	Oldukça yüksek

Tablo 5.5 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “sosyal yeterlilik” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 3.69 ile M22 iken en yüksek madde ortalaması 4.38 ile M29’dur. Sosyal yeterlilik faktörünün genel toplamı ise 4.08 ile “oldukça yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.1.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Kaynaklar Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Kaynaklar Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M6- Kişisel konuları...	102	3.95	1.43	Oldukça yüksek
M12- Beni...	102	4.55	0.93	Çok yüksek
M18- Arkadaşlarımın arasındaki ilişkiler...	102	4.26	1.08	Çok yüksek
M24- Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında...	102	4.40	0.97	Çok yüksek
M27- Destek alırım ...	102	4.44	0.97	Çok yüksek
M30- İhtiyacım olduğunda...	102	4.26	1.12	Çok yüksek
M33- Yakın arkadaşlarım- aile üyeleri...	102	4.36	0.89	Çok yüksek
Sosyal Kaynaklar	102	4.31	0.74	Çok yüksek

Tablo 5.6 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “sosyal kaynaklar” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 3.95 ile M6 iken en yüksek madde ortalaması 4.55 ile M12’dir. Sosyal kaynaklar faktörünün genel toplamı ise 4.31 ile “çok yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.1.7. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Bulgular

Tablo 5.7. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Dağılımları

Ölçek	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	102	4.16	0.64	Oldukça yüksek

Tablo 5.7 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin 4.16 ortalama ile “oldukça yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir.

5.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Cinsiyet, Yaş, Meslekteki Çalışma Süresi, Mezun Olunan Branş Türü ve Çalışılan Kurum Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

5.2.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 5.8. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Yapısal Stil	Kız	45	4.00	0.81	100	.28	.773
	Erkek	57	4.04	0.71			
Kendilik Algısı	Kız	45	4.13	0.75	100	.62	.535
	Erkek	57	4.23	0.75			
Gelecek Algısı	Kız	45	4.10	0.91	100	1.04	.297
	Erkek	57	4.27	0.77			
Aile Uyumu	Kız	45	4.06	0.89	100	.57	.569
	Erkek	57	4.16	0.87			
Sosyal Yeterlilik	Kız	45	4.12	0.83	100	.36	.720
	Erkek	57	4.06	0.78			
Sosyal Kaynaklar	Kız	45	4.37	0.76	100	.61	.543
	Erkek	57	4.28	0.73			
Tüm Ölçek	Kız	45	4.14	0.68	100	.25	.802
	Erkek	57	4.18	0.61			

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene $F=1.320$; $p>.05$).

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=0.25$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde ise; Kendilik algısı ($t=0.62$, $p>.05$), Gelecek algısı ($t=1.04$, $p>.05$), Yapısal stil ($t=0.28$, $p>.05$), Sosyal yeterlilik ($t=0.36$, $p>.05$), Aile uyumu ($t=0.57$, $p>.05$), Sosyal kaynaklar ($t=0.61$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.2.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Yaş Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Tablo 5.9. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	F	P	Anlamlı fark
Yapısal Stil	30 ve altı	38	3.77	0.63	3.457	.035	30 ve altı ile 31-40 yaş arasında 31-40 yaş grubu lehine
	31-40	33	4.19	0.81			
	41 ve üstü	31	4.14	0.76			
	Toplam	102	4.02	0.75			
Kendilik Algısı	30 ve altı	38	4.02	0.61	1.596	.453	
	31-40	33	4.25	0.79			
	41 ve üstü	31	4.32	0.84			
	Toplam	102	4.18	0.75			
Gelecek Algısı	30 ve altı	38	4.06	0.77	0.799	.208	
	31-40	33	4.31	0.81			
	41 ve üstü	31	4.24	0.94			
	Toplam	102	4.19	0.84			
Aile Uyumu	30 ve altı	38	3.89	0.83	2.696	.072	
	31-40	33	4.37	0.67			
	41 ve üstü	31	4.12	1.06			
	Toplam	102	4.11	0.88			
Sosyal Yeterlilik	30 ve altı	38	3.86	0.87	2.487	.088	
	31-40	33	4.20	0.69			
	41 ve üstü	31	4.24	0.78			
	Toplam	102	4.08	0.80			
Sosyal Kaynaklar	30 ve altı	38	4.18	0.70	1.498	.229	
	31-40	33	4.48	0.55			
	41 ve üstü	31	4.31	0.92			
	Toplam	102	4.32	0.74			
Tüm Ölçekler	30 ve altı	38	3.97	0.59	2.808	.045	30 ve altı ile 31-40 yaş arasında 31-40 yaş grubu lehine
	31-40	33	4.31	0.53			
	41 ve üstü	31	4.24	0.75			
	Toplam	102	4.16	0.64			

Tablo 5.9 incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin; kendilik algısı ($F_{(2-99)}=1.596$, $p>.05$), gelecek algısı ($F_{(2-99)}=0.799$, $p>.05$), aile uyumu ($F_{(2-99)}=2.696$, $p>.05$), sosyal yeterlilik ($F_{(2-99)}=2.487$, $p>.05$), sosyal kaynaklar ($F_{(2-99)}=1.498$, $p>.05$) boyutlarında psikolojik dayanıklılık düzeylerinde, yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. İle ölçeğin bütününe dair ($F_{(2-99)}=2.808$, $p<.05$) ve yapısal stil ($F_{(2-99)}=3.457$, $p<.05$) alt boyutunda psikolojik dayanıklılık düzeylerinde özel eğitim öğretmenlerinin, yaş değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene's testiyle yapılan grupların varyanslarının homojenliği testi sonucunda, varyansların yapısal stil (Levene $F=2.476$; $p>.05$) ve ölçeğin bütününde (Levene $F=0.892$; $p>.05$) homojen olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre uygun post-hoc tekniklerinden 'LSD' testi sonucunda farklılığın yapısal stil boyutu ve ölçeğin bütününde 30 ve altı yaş grubu öğretmenleri ile 31-40 yaş grubu özel eğitim öğretmenlerden kaynaklandığı ve farklılığın 31-40 yaş grubu öğretmenler lehine anlamlı olduğu görülmüştür.

5.2.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Tablo 5.10. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Meslekte Çalışma Süresi	N	$\bar{X}$	Ss	F	P	Anlamlı fark
Yapısal Stil	0-5	33	3.78	0.65	2.672	.074	
	6-15	35	4.11	0.84			
	16 ve üstü	34	4.16	0.71			
	Toplam	102	4.02	0.75			
Kendilik Algısı	0-5	33	4.05	0.55	1.877	.158	
	6-15	35	4.12	0.88			
	16 ve üstü	34	4.38	0.75			
	Toplam	102	4.18	0.75			
Gelecek Algısı	0-5	33	4.17	0.75	0.292	.747	
	6-15	35	4.13	0.96			
	16 ve üstü	34	4.28	0.81			
	Toplam	102	4.19	0.84			
Aile Uyumu	0-5	33	4.03	0.78	0.387	.686	
	6-15	35	4.10	0.98			
	16 ve üstü	34	4.22	0.87			
	Toplam	102	4.11	0.88			
Sosyal Yeterlilik	0-5	33	3.93	0.80	1.790	.172	
	6-15	35	4.03	0.90			
	16 ve üstü	34	4.29	0.66			
	Toplam	102	4.08	0.80			
Sosyal Kaynaklar	0-5	33	4.31	0.65	0.974	.381	
	6-15	35	4.20	0.80			
	16 ve üstü	34	4.44	0.75			
	Toplam	102	4.32	0.74			
Tüm Ölçekler	0-5	33	4.06	0.50	1.411	.249	
	6-15	35	4.12	0.77			
	16 ve üstü	34	4.31	0.59			
	Toplam	102	4.16	0.64			

Tablo 5.10 incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin; Yapısal Stil ($F_{(2-99)}=2.672$, $p>.05$), Kendilik Algısı ($F_{(2-99)}=1.877$, $p>.05$), Gelecek Algısı ($F_{(2-99)}=0.292$, $p>.05$), Aile Uyumu ($F_{(2-99)}=0.387$, $p>.05$), Sosyal Kaynaklar ($F_{(2-99)}=0.974$, $p>.05$), Sosyal Yeterlilik ($F_{(2-99)}=1.790$, $p>.05$) boyutları ile ölçeğin bütününe dair ($F_{(2-99)}=1.411$, $p>.05$) psikolojik dayanıklılık düzeylerinde, meslekte çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

5.2.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Mezun Olunan Branş Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Tablo 5.11. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mezun Olunan Branş Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Mezun Olunan Branş	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Yapısal Stil	Özel eğitim	72	4.04	0.72	100	0.425	.672
	Diğer	30	3.97	0.84			
Gelecek Algısı	Özel eğitim	72	4.16	0.75	100	0.181	.857
	Diğer	30	4.25	0.76			
Kendilik Algısı	Özel eğitim	72	4.20	0.81	100	0.521	.604
	Diğer	30	4.17	0.92			
Aile Uyumu	Özel eğitim	72	4.15	0.81	100	0.675	.501
	Diğer	30	4.02	1.02			
Sosyal Yeterlilik	Özel eğitim	72	4.02	0.79	100	1.257	.212
	Diğer	30	4.24	0.82			
Sosyal Kaynaklar	Özel eğitim	72	4.30	0.74	100	0.401	.689
	Diğer	30	4.36	0.75			
Tüm Ölçek	Özel eğitim	72	4.15	0.64	100	0.236	.814
	Diğer	30	4.13	0.65			

Tablo 5.11 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin mezun olunan branş değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene $F=0.029$; $p>.05$).

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının mezun olunan branş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=0.236$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının mezun olunan branş değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde ise; Kendilik algısı ($t=0.521$, $p>.05$), Gelecek algısı ($t=0.181$, $p>.05$), Yapısal stil ($t=0.425$, $p>.05$), Sosyal yeterlilik ($t=1.257$, $p>.05$), Aile uyumu ($t=0.675$, $p>.05$), Sosyal kaynaklar ($t=0.401$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.2.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılıklarının Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Tablo 5.12. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Yapısal Stil	Özel eğitim	37	3.91	0.72	100	1.133	.260
	Normal eğitim	65	4.08	0.77			
Gelecek Algısı	Özel eğitim	37	3.92	0.84	100	2.134	.038
	Normal eğitim	65	4.34	0.65			
Kendilik Algısı	Özel eğitim	37	3.96	0.84	100	2.778	.007
	Normal eğitim	65	4.33	0.82			
Aile Uyum	Özel eğitim	37	4.05	0.83	100	0.523	.602
	Normal eğitim	65	4.15	0.91			
Sosyal Yeterlilik	Özel eğitim	37	3.83	0.85	100	2.447	.016
	Normal eğitim	65	4.23	0.74			
Sosyal Kaynaklar	Özel eğitim	37	4.20	0.69	100	1.193	.236
	Normal eğitim	65	4.38	0.76			
Tüm Ölçek	Özel eğitim	37	3.99	0.61	100	2.071	.041
	Normal eğitim	65	4.26	0.64			

Tablo 5.12 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin çalışılan kurum türü değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene $F=0.047$; $p>.05$).

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının çalışılan kurum türü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=2.071$; $p<.05$) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Psikolojik dayanıklılık alt boyut puanları incelendiğinde; Yapısal stil ($t=1.133$, $p>.05$), Aile uyumu ($t= 0.523$, $p>.05$), Sosyal kaynaklar ($t=1.193$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kendilik algısı ($t=2.778$, $p<.05$), Gelecek algısı ($t=2.134$, $p<.05$), Sosyal yeterlilik ($t=2.447$, $p<.05$) alt boyutlarındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

5.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

5.3.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Yönetim Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.13. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Yönetim Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M1- Çalıştığım kurumda mesleki gelişimimize katkıda bulunacak fırsatlar yaratılmıyor.	102	2.72	1.36	Yüksek
M6- Meslekteki yeni gelişmelerden haberdar olmamızı sağlayacak eğitim fırsatlarımız yok.	102	3.21	1.39	Yüksek
M8- İş yükümüz yönetim tarafından adil dağıtılmıyor.	102	1.80	1.52	Yüksek değil
M10- Çabalarımız, yönetim tarafından takdir edilmiyor.	102	2.69	1.24	Yüksek
M12- Okul yönetimi, öğretmenleri her yönden destekliyor.	102	3.27	1.17	Yüksek
M14- İş yerimde gereksinimlerime uygun gelişme fırsatları sağlanıyor.	102	3.49	1.21	Oldukça yüksek
M16- Okulda başarıyı teşvik eden bir ortam var.	102	3.60	1.02	Oldukça yüksek
M18- Okul yönetimi, personel ile dostça ilişkiler kuruyor.	102	3.03	1.17	Yüksek
M20- Okul yönetimi, mesleki gelişimimize önem veriyor.	102	3.66	.97	Oldukça yüksek
M22- Okulda yönetimi, öğretim stratejilerimizi belirlemede bizleri özgür bırakıyor.	102	2.81	1.06	Yüksek
M24- Okul yönetimi, okulla ilgili kararlarda görüşlerimizden yararlanıyor.	102	3.66	.98	Oldukça yüksek
M26- Yönetim, kişisel inisiyatifimizi kullanmamızı destekliyor.	102	3.12	1.22	Yüksek
M28- Okulumuzda, eğitim politikalarını birlikte oluşturmaya değer veren bir yönetim anlayışı var.	102	2.62	1.17	Yüksek
M30- Gereksinimlerim doğrultusunda mesleki gelişim fırsatları veriliyor.	102	3.52	1.10	Oldukça yüksek
M32- Okulda karşılıklı müzakereye ve uzlaşmaya dayalı bir yönetim anlayışı var.	102	3.44	1.10	Oldukça yüksek
M34- Okul yönetimi, her türlü sorunumuzda bizi destekler.	102	3.32	1.12	Yüksek
M36- Okul yönetimi zaman zaman okul personelinin kaynaşmalarını amaçlayan toplantılar düzenler.	102	3.00	1.13	Yüksek
M38- Yöneticilerimiz işteki performansımı takdir ediyorlar.	102	3.03	1.08	Yüksek
M40- Okul yönetimi zaman zaman personelin gereksinimlerini ve sorunlarını belirlemeyi ve çözüm önerileri getirmeyi amaçlayan toplantılar düzenler.	102	3.63	1.05	Oldukça yüksek
Yönetim Desteği	102	3.20	0.65	Yüksek

Tablo 5.13 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “yönetim desteği” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 1.80 ile M8 iken en yüksek madde ortalamaları 3.66 ile M20 ve M24’tür. Yönetim desteği genel toplam ise 3.20 ile “yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.3.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Meslektaş Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.14. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Meslektaş Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M2- İş arkadaşlarım bana dostça davranıyor.	102	3.05	1.24	Yüksek
M7- İş arkadaşlarımla/meslektaşlarım her konuda bana destek oluyor.	102	3.21	1.13	Yüksek
M9- Bir sorunum olduğunda meslektaşlarım bana destek oluyor.	102	2.86	1.19	Yüksek
M11- Sorunlarım olduğunda iş arkadaşlarım beni dinlerler ve önerilerde bulunurlar.	102	2.47	1.24	Yüksek değil
M15- İş arkadaşlarımla mesleki sorunlarımı ve görüşlerimi paylaşabiliyorum.	102	3.57	1.12	Oldukça yüksek
M19- Çok sıkıntılı olduğumda beni rahatlatacak mesai arkadaşlarım var.	102	3.15	1.21	Yüksek
M23- İş arkadaşlarım, öğrencilerin problem davranışlarıyla başa çıkmak için kullandığım disiplin yöntemlerini destekliyorlar.	102	3.03	1.12	Yüksek
M27- Ailelerle çalışırken karşılaştığım güçlüklerin üstesinden gelmemde iş arkadaşlarım bana yardımcı oluyorlar.	102	2.70	1.24	Yüksek
M31- Sınıfımda problem davranışların oluşmasını nasıl önleyeceğim konusunda iş arkadaşlarımdan destek alıyorum.	102	3.04	1.09	Yüksek
M35- İş arkadaşlarımdan yapıcı eleştiriler ve olumlu geribildirimler alırım.	102	3.18	1.23	Yüksek
M37- Okul yönetimi ve iş arkadaşlarım başarılarımı takdir ederler.	102	3.34	1.08	Yüksek
M39- İş yerimde kendimi güvende ve iyi hissetmemi sağlayan yakın ilişkilerim var.	102	3.03	1.31	Yüksek
M41- Çeşitli nedenlerle işe gidemediğim (hastalık, ailevi sorunlar vb. gibi), iş arkadaşlarım benim iş yükümü üstlenirler.	102	3.75	1.04	Oldukça yüksek
Meslektaş Desteği	102	3.11	0.61	Yüksek

Tablo 5.14 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “meslektaş desteği” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 2.47 ile M11 iken en yüksek madde ortalaması 3.75 ile M41’dir. Meslektaş desteği genel toplam ise 3.11 ile “yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.3.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Aile Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.15. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Aile Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M3- Aileler, her konuda bizimle işbirliğine girmeye hazırlar.	102	3.70	1.20	Oldukça yüksek
M17- Okulumuzun gelişimine katkıda bulunacak pek çok toplumsal desteğimiz var.	102	3.48	1.27	Oldukça yüksek
M29- Öğrencilerimizin aileleri, öğrencilerimizin eğitimi ve disiplini ile ilgili yardım çağrılarımıza her zaman destek verirler.	102	3.85	2.26	Oldukça yüksek
M42- Çocuklarının problem davranışlarıyla baş etmemde aileler bana her zaman destek oluyorlar.	102	3.74	1.12	Oldukça yüksek
Aile Desteği	102	3.69	0.85	Oldukça yüksek

Tablo 5.15 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “aile desteği” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 3.48 ile M17 iken en yüksek madde ortalaması 3.85 ile M29’dur. Aile desteği genel toplam ise 3.69 ile “oldukça yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.3.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Öğrenci Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.16. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Öğrenci Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M5- Öğrencilerim, bana iyi bir öğretmen olduğumu hissettirirler.	102	3.29	1.49	Yüksek
M25- Öğrencilerimin beni sevdiklerini hissediyorum.	102	2.58	1.13	Yüksek değil
M44- Kendimi öğrencilerime yakın hissediyorum.	102	4.26	1.02	Çok yüksek
Öğrenci Desteği	102	3.37	0.61	yüksek

Tablo 5.16 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “öğrenci desteği” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 2.58 ile M25 iken en yüksek madde ortalaması 4.26 ile M44’tür. Öğrenci desteği genel toplam ise 3.37 ile “yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.3.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Etkili Öğretim Desteği Faktörüne İlişkin Bulgular

Tablo 5.17. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Etkili Öğretim Desteği Faktörüne İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
M4- Sınıftaki öğrenci sayısı, etkili öğretim yapmamı olumsuz olarak etkiliyor.	102	4.15	1.04	Oldukça yüksek
M13- Sınıfların fiziksel koşulları etkili öğretim yapmamı engelliyor.	102	2.89	1.10	Yüksek
M21- Okulun fiziksel koşulları çok kötü.	102	3.01	1.14	Yüksek
M33- Sınıfımızda özürlü bir çocuk olduğumda ne yapacağım konusunda bana yol gösterecek kişilere ihtiyaç duyuyorum.	102	3.00	1.22	Yüksek
M43- Okulumuza ayrılan ödenek miktarı, etkili eğitim yapılmasını olumsuz olarak etkiliyor.	102	4.17	.95	Oldukça yüksek
Etkili Öğretim Desteği	102	3.44	0.69	Yüksek

Tablo 5.17 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “etkili öğretim desteği” faktörüne ilişkin en düşük madde ortalaması 2.89 ile M13 iken en yüksek madde ortalaması 4.17 ile M43’tür. Etkili öğretim desteği genel toplam ise 3.44 ile “yüksek” düzeyde görülmektedir.

5.3.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Bulgular

Tablo 5.18. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin Genel Toplamına İlişkin Dağılımları

Ölçek	N	$\bar{X}$	Ss	Aralık
Mesleki Sosyal Destek Ölçeği	102	3.26	0.58	Yüksek

Tablo 5.18 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerinin 3.26 ortalama ile “yüksek” düzeyde olduğu görülmektedir.

5.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Cinsiyet, Yaş, Meslekteki Çalışma Süresi, Mezun Olunan Branş Türü ve Çalışılan Kurum Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

5.4.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 5.19. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları

Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	p
Yönetim Desteği	Kız	45	3.28	0.70	100	1.03	.304
	Erkek	57	3.14	0.60			
Aile Desteği	Kız	45	3.76	1.09	100	.73	.462
	Erkek	57	3.64	0.61			
Öğrenci Desteği	Kız	45	3.57	0.66	100	1.66	.099
	Erkek	57	3.34	0.71			
Meslektaş Desteği	Kız	45	3.23	0.68	100	1.77	.078
	Erkek	57	3.01	0.53			
Etkili Öğretim Desteği	Kız	45	3.57	0.66	100	1.66	.099
	Erkek	57	3.34	0.71			
Tüm Ölçek	Kız	45	3.35	0.64	100	1.40	.164
	Erkek	57	3.19	0.52			

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre mesleki sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene $F = .892$; $p > .05$).

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek tüm ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t = 1.40$; $p > .05$.) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Mesleki sosyal destek alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi analiz sonuçları incelendiğinde ise; Yönetim desteği ($t = 1.03$, $p > .05$), Aile desteği ($t = .73$, $p > .05$), Öğrenci desteği ($t = 1.66$, $p > .05$), Meslektaş desteği ($t = 1.77$, $p > .05$), Etkili öğretim desteği ($t = 1.66$, $p > .05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.4.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Yaş Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 5.20. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	F	P	Anlamlı fark
Yönetim Desteği	30 ve altı	38	3.10	0.61	2.047	.135	
	31-40	33	3.39	0.69			
	41 ve üstü	31	3.13	0.62			
	Toplam	102	3.20	0.65			
Aile Desteği	30 ve altı	38	3.52	0.68	2.807	.065	
	31-40	33	3.97	1.12			
	41 ve üstü	31	3.60	0.62			
	Toplam	102	3.69	0.85			
Öğrenci Desteği	30 ve altı	38	3.35	0.70	0.745	.478	
	31-40	33	3.61	0.64			
	41 ve üstü	31	3.39	0.74			
	Toplam	102	3.44	0.69			
Meslektaş Desteği	30 ve altı	38	3.01	0.57	2.163	.120	
	31-40	33	3.29	0.63			
	41 ve üstü	31	3.04	0.61			
	Toplam	102	3.11	0.61			
Etkili Öğretim Desteği	30 ve altı	38	3.35	0.70	1.366	.260	
	31-40	33	3.61	0.64			
	41 ve üstü	31	3.39	0.74			
	Toplam	102	3.44	0.69			
Tüm Ölçekler	30 ve altı	38	3.15	0.55	2.585	.080	
	31-40	33	3.44	0.62			
	41 ve üstü	31	3.19	0.54			
	Toplam	102	3.26	0.58			

Tablo 5.20 incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin; yönetim desteği ($F_{(2-99)}=2.047$, $p>.05$), öğrenci desteği ($F_{(2-99)}=0.745$, $p>.05$), meslektaş desteği ($F_{(2-99)}=2.163$, $p>.05$), etkili öğretim desteği ($F_{(2-99)}=1.366$, $p>.05$), aile desteği ($F_{(2-99)}=2.807$, $p>.05$) boyutlarında ve ölçeğin bütününe dair ($F_{(2-99)}=2.585$, $p>.05$) mesleki sosyal destek düzeylerinde, yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

5.4.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 5.21. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Meslekte Çalışma Süresi Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Ölçeği Alt Boyutları	Çalışma Süresi	N	$\bar{X}$	Ss	F	P	Anlamlı fark
Yönetim Desteği	0-5	33	3.10	0.75	1.637	.200	
	6-15	35	3.15	0.51			
	16 ve üstü	34	3.36	0.65			
	Toplam	102	3.20	0.65			
Aile Desteği	0-5	33	3.56	0.76	0.603	.549	
	6-15	35	3.72	0.51			
	16 ve üstü	34	3.79	1.17			
	Toplam	102	3.69	0.85			
Öğrenci Desteği	0-5	33	3.25	0.79	0.861	.426	
	6-15	35	3.43	0.70			
	16 ve üstü	34	3.45	0.60			
	Toplam	102	3.38	0.70			
Meslektaş Desteği	0-5	33	3.09	0.68	3.128	.048	6-15 ile 16 ve üstü yıl arasında 16 ve üstü yıl çalışanlar lehine
	6-15	35	2.94	0.55			
	16 ve üstü	34	3.30	0.55			
	Toplam	102	3.11	0.61			
Etkili Öğretim Desteği	0-5	33	3.36	0.77	0.861	.426	
	6-15	35	3.40	0.63			
	16 ve üstü	34	3.57	0.68			
	Toplam	102	3.44	0.69			
Tüm Ölçekler	0-5	33	3.18	0.68	1.816	.168	
	6-15	35	3.18	0.46			
	16 ve üstü	34	3.41	0.57			
	Toplam	102	3.26	0.58			

Tablo 5.21 incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin; yönetim desteği ($F_{(2-99)}=1.637$, $p>.05$), öğrenci desteği ($F_{(2-99)}=0.861$, $p>.05$), etkili öğretim desteği ($F_{(2-99)}=0.861$, $p>.05$), aile desteği ($F_{(2-99)}=0.603$, $p>.05$) boyutlarında ve ölçeğin bütününe dair ($F_{(2-99)}=1.816$, $p>.05$) mesleki sosyal destek düzeylerinde, meslekte çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Meslektaş desteği ($F_{(2-99)}=3.128$, $p<.05$) boyutunda ise özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerinde, meslekte çalışma süresi değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene's testiyle yapılan grupların varyanslarının homojenliği testi sonucunda, varyansların Meslektaş Desteği (Levene $F=0.142$; $p>.05$) boyutunda homojen olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre uygun post-hoc tekniklerinden 'LSD' testi sonucunda farklılığın Meslektaş Desteği boyutunda 6-15 yıl ile 16 ve üstü yıl çalışanların arasında 16 ve üstü yıl çalışanlar lehine olduğu görülmektedir.

5.4.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Mezun Olunan Branş Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 5.22. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mezun Olunan Branş Türü Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları

Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Mezun Olunan Branş	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Yönetim Desteği	Özel eğitim	72	3.14	0.64	100	1.484	.141
	Diğer	30	3.35	0.64			
Aile Desteği	Özel eğitim	72	3.75	0.91	100	1.051	.296
	Diğer	30	3.55	0.68			
Öğrenci Desteği	Özel eğitim	72	3.37	0.75	100	1.351	.180
	Diğer	30	3.41	0.57			
Meslektaş Desteği	Özel eğitim	72	3.02	0.60	100	2.172	.032
	Diğer	30	3.31	0.58			
Etkili Öğretim Desteği	Özel eğitim	72	3.38	0.70	100	1.351	.180
	Diğer	30	3.59	0.67			
Tüm Ölçek	Özel eğitim	72	3.20	0.58	100	1.448	.151
	Diğer	30	3.39	0.56			

Özel eğitim öğretmenlerinin mezun olunan branş türü değişkenine göre mesleki sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene F= 0.333; p>.05).

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek tüm ölçek puanlarının mezun olunan branş türü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; (t=1.448; p>.05) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Mesleki sosyal destek alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi analiz sonuçları incelendiğinde ise; yönetim desteği (t=1.484, p>.05), aile desteği (t=1.051, p>.05), Öğrenci desteği (t=1.351, p>.05), Etkili öğretim desteği (t= 1.351, p>.05) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Meslektaş desteği (t=2.172, p<.05) alt boyutundaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

5.4.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Desteklerinin Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 5.23. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları

Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P
Yönetim Desteği	Özel eğitim	37	3.13	0.60	100	-.788	.432
	Normal eğitim	65	3.24	0.67			
Aile Desteği	Özel eğitim	37	3.66	0.59	100	-.241	.810
	Normal eğitim	65	3.71	0.98			
Öğrenci Desteği	Özel eğitim	37	3.50	0.69	100	1.327	.188
	Normal eğitim	65	3.31	0.70			
Meslektaş Desteği	Özel eğitim	37	3.60	0.57	100	-1.325	.188
	Normal eğitim	65	3.17	0.62			
Etkili Öğretim Desteği	Özel eğitim	37	3.38	0.66	100	-.709	.480
	Normal eğitim	65	3.48	0.72			
Tüm Ölçek	Özel eğitim	37	3.20	0.53	100	-.810	.420
	Normal eğitim	65	3.29	0.60			

Özel eğitim öğretmenlerinin çalışılan kurum türü değişkenine göre mesleki sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene's testi ile dağılımların varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta varyansların homojen olduğu görülmüştür (Levene $F= 1.649$; $p>.05$).

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek tüm ölçek puanlarının çalışılan kurum türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=-0.810$; $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Mesleki sosyal destek alt boyut puanlarının çalışılan kurum türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t-testi analiz sonuçları incelendiğinde ise; Yönetim desteği ($t=-0.788$, $p>.05$), Aile desteği ($t=-0.241$, $p>.05$), Öğrenci desteği ($t=1.327$, $p>.05$), Meslektaş desteği ($t=-1.325$, $p>.05$), Etkili öğretim desteği ($t=-0.709$; $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

5.5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Arasında Anlamlı İlişki Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu ile incelenmiştir ve elde edilen bulgular aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 5.24 Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri ve Alt Boyutlar Arasındaki İlişkileri Gösteren Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Yapısal Stil	1												
2. Gelecek Algısı	.507**	1											
3. Kendilik Algısı	.526**	.708**	1										
4. Aile Uyumu	.414**	.569**	.478**	1									
5. Sosyal Yeterlilik	.530**	.555**	.681**	.501**	1								
6. Sosyal Kaynaklar	.479**	.603**	.544**	.724**	.721**	1							
7. Toplam Dayanıklılık	.677**	.799**	.809**	.793**	.839**	.871**	1						
8. Yönetim Desteği	-.012	.133	.202**	.257**	.291**	.272**	.260**	1					
9. Aile Desteği	.035	.154	.110	.222**	.121	.193	.183	.449**	1				
10. Öğrenci Desteği	-.052	.160	.080	.148	.123	.165	.141	.486**	.391**	1			
11. Meslektaş Desteği	.061	.212**	.253**	.263**	.328**	.303**	.311**	.880**	.365**	.410**	1		
12. Etkili Öğretim Desteği	-.027	.061	.172	.162	.212**	.136	.165	.851**	.485**	.479**	.781**	1	
13. Toplam Sosyal Destek	.010	.172	.221**	.270**	.298**	.283**	.281**	.972**	.562**	.562**	.925**	.894**	1

Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin kendi alt boyutları arasındaki en yüksek ilişki, sosyal kaynaklar ve aile uyumu arasında ($r = .724$), en düşük ilişki ise yine aile uyumu ile yapısal stil ($r = .414$) arasındadır. Mesleki sosyal destek ölçeğinin kendi içerisinde alt boyutları arasındaki korelasyonlar incelendiğinde ise en yüksek ilişki yönetim desteği ve meslektaş desteği arasında ($r = .880$), en düşük ilişki ise yine meslektaş desteği ve etkili öğretim desteği ($r = .365$) arasındadır.

Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki korelasyonlar incelendiğinde ise ölçeklerin geneline göre iki değişken arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = .281$, $p < .05$). Alt boyutlara göre korelasyonlar incelendiğinde ise en yüksek ilişki meslektaş desteği ile sosyal yeterlilik alt boyutları arasında olup ($r = .328$) en düşük ilişki ise yönetim desteği ile yapısal stil arasındadır ($r = -.012$).

5.6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin, Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerinin, psikolojik dayanıklılık düzeylerini yordamasını belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5.25 Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	B	t	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	101.222	12.680	-	7.983	.000	-	-
Meslektaş Desteği	1.141	0.541	0.429	2.111	.037	0.311	0.211
Etkili Öğretim Des.	-1.882	1.145	-0.311	-1.644	.103	0.165	-0.165
Aile Desteği	0.828	0.693	0.134	1.195	.762	0.183	0.121
Öğrenci Desteği	0.253	1.126	0.025	0.225	.235	0.141	0.023
Yönetim Desteği	0.128	0.420	0.075	0.304	.822	0.260	0.031
R= 0.360	R ² = 0.130						
F= 2.866	p= .019						

Tablo 5.25'te özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal desteklerinin, psikolojik dayanıklılıklarını yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, öğretmen mesleki sosyal desteği ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($R = .360$; $R^2 = .130$; $p < .05$). Mesleki sosyal destek ile ilgili değişkenler toplam varyansın %13'ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre (β) yordayıcı değişkenlerin öğretmenlik tutumu üzerindeki göreceli önem sırası; meslektaş desteği, aile desteği, yönetim desteği, öğrenci desteği ve etkili öğretim desteği olarak belirtilebilir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde ise sadece meslektaş desteği boyutunun psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu söylenebilir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılığın yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) ise şu şekildedir:
 Dayanıklılık = $101.222 + 1.141 \text{ Meslektaş Desteği} - 1.882 \text{ Etkili Öğretim Desteği} + 0.828 \text{ Aile Desteği} + 0.253 \text{ Öğrenci Desteği} + 0.128 \text{ Yönetim Desteği}$

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ile mesleki sosyal destek düzeylerinin ne düzeyde olduğu ve aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığı; bunların cinsiyet, yaş, meslekteki çalışma süresi, mezun olunan branş türü ve kurum türü açısından farklılık oluşturup oluşturmadığı ve mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordayıp yordamadığına dayalı sonuçlar tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri incelendiğinde “oldukça yüksek” düzeyde psikolojik dayanıklılık gösterdikleri görülmektedir. Bu bulgu Uçar (2014) ve Bildirici’nin (2014) yapmış olduğu araştırmalardaki psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile örtüşmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin mesleklerinin zorluğunun ve karşılaşacakları sorunların bilincinde olarak bu mesleği seçmelerinden dolayı psikolojik dayanıklılıkları yüksek olabilir. Ayrıca öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olması iş verimlerini olumlu etkileyebilir ve mesleklerini yerine getirirken karşılaştıkları sorunlarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olabilir.

Araştırmada psikolojik dayanıklılık ölçeğinin tümünden ve alt boyutlarından alınan puanların cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sezgin’in (2009) öğretmenlerin organizasyonel bağlılıklarını psikolojik dayanıklılık ve bazı değişkenlere göre incelediği ve yine Sezgin’in (2012) yapmış olduğu ilköğretim öğretmenleri üzerindeki çalışması araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Gökmen (2014) de resmi özel eğitim okulu yöneticilerinin psikolojik dayanıklılık ve iş doyumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında bu sonuca paralel sonuç elde etmiştir. Diğer taraftan Uçar (2014), araştırmasında kadınların psikolojik dayanıklılık düzeylerini erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaların geneline bakıldığında psikolojik dayanıklılığın, cinsiyet değişkeni ile anlamlı ilişki içinde olmadığı söylenebilir.

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin tümünden alınan ve yapısal stil alt boyutundan alınan puanların yaş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Tüm ölçek ortalama puanları incelendiğinde en yüksek psikolojik dayanıklılığa sahip grup 31-40 yaş arasındadır. Bu durum yaş ilerleyip deneyimler arttıkça karşılaşılan sıkıntılarla daha etkin şekilde baş etme yolları öğrenildiği için dayanıklılık düzeylerinin de artmasını sağlamış olabilir. Bu bilgi ile paralellik gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Bildirici’nin (2014) özel eğitim ihtiyacı olan çocuğa sahip aileler ile yapmış olduğu çalışmada Sosyal Kaynaklar alt faktöründe anlamlı farklılığa rastlamıştır. Gökmen (2014) resmi özel eğitim okulu yöneticilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini yaş değişkenine göre incelediğinde kendilik algısı ile yapısal stil alt boyutlarında 41 yaş ve üstü lehine anlamlı farklılığa rastlamıştır. Uçar (2014) ise özel eğitim okulu öğretmenleri ile yürüttüğü araştırmasında yaş arttıkça psikolojik dayanıklılığın da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Sezgin (2009) araştırmasında öğretmenlerin organizasyonel bağlılıklarını psikolojik dayanıklılık ve bazı değişkenlere göre incelemiş ve yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Buna benzer Sezgin de (2012) yapmış olduğu çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde yaş değişkenine göre anlamlı farklılığa rastlamamıştır.

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin tümünden ve alt boyutlarından alınan puanların meslekte çalışma süresi değişkenine göre farklılıkları istatistiksel olarak anlamlı değildir. Sezgin (2009-2012), Gökmen (2014) ve Uçar’ın (2014) yapmış olduğu çalışmalar bu sonucu desteklemektedir. Literatürde bulguyla çelişen araştırmaya rastlanmaması üzerine meslekte çalışma süresinin psikolojik dayanıklılığı etkilemediği söylenebilir. Oysaki öğretmenlik mesleğinin ilk yıllarında yaşanan zorlukların deneyim arttıkça azalması ve bunun da psikolojik dayanıklılığı artırması beklenirdi. Ancak özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerle çalıştığı düşünüldüğünde zamanla değişik öğrenci profilleriyle karşılaşılması ve bu durumun getirdiği zorluklardan kaynaklı mesleki tükenmişlik psikolojik dayanıklılığın artmasını engelliyor olabilir.

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin tümünden alınan puanların mezun olunan branş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç Sezgin'in (2012) ilköğretim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini incelediği araştırma ile örtüşmektedir. Diğer taraftan, Gökmen (2014) ve Uçar'ın (2014) yaptıkları araştırmaların ikisinde de özel eğitim harici branşların psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmalarda elde edilen bu sonuçların özel eğitim alanında eğitimi olmayan bireylerin karşılaştıkları sıkıntıları bilmemelerinden dolayı dayanıklılıklarının yüksek olduğu söylenebilir. Fakat yapılan bu araştırmada mezun olunan branş değişkenine göre farklılık çıkmaması zaman ilerledikçe ülkemizde özel eğitime verilen önemin artması neticesinde özel eğitim öğretmenliği mezunlarının yaptıkları işin öneminin daha farkında olarak mezun olmalarına yol açabilir. Bu durumda özel eğitim alanından mezun olmuş öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini diğer alanlardan mezun olmuş kişilerle aynı seviyeye taşımış olabilir. Araştırmada sosyal yeterlilik alt boyutunda mezun olunan branş türüne göre okul öncesi öğretmenliği ile sınıf öğretmenliği mezunu arasında sınıf öğretmenliği lehine anlamlı farklılığa ulaşılmıştır.

Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin tümünden alınan ve sosyal yeterlilik, kendilik algısı, gelecek algısı alt boyutlarından alınan puanların kurum türü değişkenine göre incelendiğinde, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Tüm ölçek ortalama puanları incelendiğinde normal eğitim veren okullarda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin, özel eğitim okullarında çalışanlara göre psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Normal eğitim veren okullardaki öğretmenlerin psikolojik dayanıklılıklarının yüksek olması, öğretmenlerin özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar dışında normal öğrencilerle bir araya gelmesinden kaynaklı olabilir.

Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyleri incelendiğinde “yüksek” düzeyde sosyal destek algıladıkları görülmektedir. Uçar (2014) özel eğitim okulunda çalışan öğretmenler üzerine yapmış olduğu araştırmasında öğretmenlerin orta düzeyde sosyal desteğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Uçar'ın araştırmasında en düşük sosyal destek yöneticiden algılanmaktayken, bu araştırmada meslektaştan algılanan sosyal destek en düşük bulunmuştur. Bu durum öğretmenlerin yapmış oldukları mesleklerinde meslektaşlarından yeterli desteği görmemeleri anlamına gelmektedir. Oysaki mesleğin zorluğunu en çok bilen meslektaşlarından en yüksek düzeyde destek görmeleri beklenirdi. Öğretmenler en çok aileden, ikinci olarak etkili öğretimden, üçüncü olarak öğrencilerden, dördüncü olarak yöneticilerinden ve son olarak da meslektaşlarından destek görmektedir. Aile desteğinin en yüksek olması ailelerin çocuklarının eğitime verdikleri önemin göstergesi olabilir.

Araştırmada mesleki sosyal destek ölçeğinin tümünden ve alt boyutlarından alınan puanların cinsiyet değişkenine göre farklılıkları istatistiksel olarak anlamlı değildir. Compas ve ark.'ın (1986) ergenlerdeki yaşam olayları, algıladıkları sosyal destek ve psikolojik düzensizlikler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırması ile Dick ve Wagner'in (2001) iş yükü, psikolojik şiddet gibi stres kaynaklarının sosyal destek üzerine yarattığı etkiyi incelediği araştırması cinsiyet değişkeni ile ilgili araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Çeçen'de (2008) yapmış olduğu üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ve anne-baba tutum algılarına göre algılanan sosyal desteği incelediği araştırmasında ve Bozdoğan'ın (2011) zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların algılamış olduğu sosyal destek üzerine yapmış olduğu araştırmaların hepsinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Aynı zamanda Uçar (2014) araştırmasında sadece meslektaş desteği alt boyutunda kadınların algıladıkları sosyal desteğin yüksek olduğu sonucuna ulaşmasına rağmen mesleki sosyal destek ölçeğinin tümünden elde edilen puanlarda cinsiyet değişkenine göre bir farklılık bulunmamıştır. Bu da kadın ve erkeklerin algıladıkları sosyal desteğin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Bu sonuç her iki tarafın da kendine göre sosyal destek ağlarını oluşturduğunu gösterebilir. Çivilidağ (2003), öğretmenlerin etkililiğini ve verimliliğini etkileyen iş doyumu ve stres ile algılanan sosyal destek düzeylerini incelediği araştırmasında, Arıcıoğlu'nun (2008) Hacettepe Üniversitesindeki öğretmen adaylarının algılanmış sosyal destek puanlarını çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmasında

ve Abay'ın (2009) öğretmenlerin psikolojik şiddet algıları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kadınların erkeklere oranla daha çok sosyal destek algıladığı sonucuna ulaşmışlardır. Kadınların erkeklere göre daha çok sosyal destek algıladıklarını destekleyen diğer araştırmalar ise Ceyhun'un (2009) özel ve resmi özel eğitim kurumlarında zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan öğretmenlerin iş stresleri, algılanan sosyal destek ve iş doyumu düzeylerini karşılaştırdığı araştırması, Akdoğan'ın (2012) anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin algıladıkları sosyal desteği çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmada ve Girli ile Karpat'ın (2012) yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış çocukların ailelerinin yaşadıkları yas tepkilerini, evlilik uyumlarını ve algıladıkları sosyal destekleri etkileyen faktörleri incelediği araştırmalardır. Kadınların algıladıkları sosyal desteğin yüksek olması, özel eğitim alanında çalışan kadınların sayıca fazla olmasından kaynaklanan meslektaş desteğinden olabilir. Bunun yanı sıra Arman'ın (2009) yapmış olduğu ve zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri, tükenmişlik düzeyleri ve kaygı düzeylerini inceleyen araştırmada erkeklerin kadınlara göre daha çok sosyal destek algıladığı sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmaların geneline bakıldığında psikolojik dayanıklılığın, cinsiyet değişkeni ile anlamlı ilişki içinde olup olmadığını söylemek zor olabilir.

Mesleki sosyal destek ölçeğinin tümünden ve alt boyutlarından alınan puanlar yaş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Fakat tüm ölçek ortalama puanları incelendiğinde en yüksek sosyal destek algılayan grup 31-50 yaş arasındır. Bu durum meslekte ilerleyip deneyim kazanmış öğretmenlerin artık sosyal destek noktasında sıkıntısının kalmadığını gösteriyor olabilir. Çünkü mesleğin ilk yıllarında uyum problemleri ile uğraşmakta olan öğretmenler yeterli derecede destek kaynağı sağlayamamış olabilir. Bu bilgi ile paralellik gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Dick ve Wagner (2001), Arıcıoğlu (2008), Abay (2009) ve Uçar (2014) yapmış oldukları araştırmalarda algılanan sosyal destek yaş değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Fakat Uçar'ın (2014) araştırmasında farklılık olmamasına rağmen ortalama olarak en yüksek sosyal destek algısına sahip grup 20-30'dur. Bu bulgu araştırmanın sonucuyla çelişmektedir. Araştırma ile paralellik gösteren çalışmalar olduğu gibi çelişen araştırmalar da bulunmaktadır. Ceyhun (2009) öğretmenlerin iş stresleri, algılanan sosyal destek ve iş doyumu düzeyleri üzerine yaptığı araştırmada yaş değişkenine göre sosyal destekte farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, 25 yaş ve altı öğretmenlerin algıladıkları sosyal desteğin daha yüksek olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Mesleki sosyal destek ölçeğinin tümünden ve meslektaş desteği hariç alt boyutlarından alınan puanların meslekte çalışma süresi değişkenine göre farklılıkları istatistiksel olarak anlamlı değildir. Abay (2009) ve Uçar'ın (2014) yapmış olduğu çalışmalar bu bilgiyi desteklemektedir. Meslektaş desteği alt boyutunda meslekte çalışma süresi değişkenine göre olan farklılık 6-15 yıl ile 16 ve üstü yıl çalışanlar arasında 16 ve üstü yıl çalışanların lehine çıkmıştır. Bu sonuç öğretmenler daha deneyimli hale geldikçe uyum problemleri ortadan katlığundan ilişkilerinin geliştiği ve daha çok sosyal destek algıladıklarının göstergesi olabilir. Uçar da (2014) özel eğitim okulunda çalışan öğretmenlerle yapmış olduğu araştırmasında sadece öğrenci desteği alt boyutunda çalışılan süre arttıkça sosyal desteğin düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Ölçeğin tümünde farklılık olmamasına rağmen ortalamalara göre en yüksek sosyal destek algılayanlar 16 ve üstü yıl çalışan öğretmenlerdir. Uçar'ın (2014) çalışmasında ise en yüksek ortalama 1-5 yıl çalışan öğretmenlere aittir. Bu sonuç araştırma ile çelişmektedir. Ceyhun'un (2009) öğretmenlerin algıladıkları sosyal destekleri üzerine yaptığı çalışmada ise 6-15 yıl çalışan öğretmenlerin algıladıkları sosyal destek diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Mesleki sosyal destek ölçeğinin tümünden ve meslektaş desteği hariç diğer tüm alt boyutlardan alınan puanların mezun olunan branş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar Abay (2009), Arıcioglu (2008), Çivilidağ (2003) ve Uçar'ın (2014) yapmış olduğu araştırmalardır. Meslektaş desteği alt boyutunda ise ortalamalara göre özel eğitim alanında mezun öğretmenlerin algıladıkları sosyal destek diğer alanlardan mezun olanlara göre daha düşüktür. Bu sonuç özel eğitim alanının zorluğundan kaynaklı özel eğitim öğretmenlerinin diğer branşlara oranla daha çok sosyal destek görmek istemelerinden kaynaklanabilir. Bu bulgu ile çelişen Ceyhun'un (2009) araştırmasında ise özel eğitim mezunlarının algıladıkları sosyal destek daha yüksektir.

Mesleki sosyal destek ölçeğinin tümünden alınan puanların kurum türü değişkenine göre incelendiğinde, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Tüm ölçek ortalama puanları incelendiğinde normal eğitim veren okullarda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin, özel eğitim okullarında çalışanlara göre algıladıkları sosyal desteğin daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Literatürde bu karşılaştırmayı yapan araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak Abay (2009), Çivilidağ (2013) ve Uçar'ın (2014) araştırmaları gibi özel eğitim kurumlarını kendi arasında karşılaştıran araştırmalar bulunmaktadır.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkları ile mesleki sosyal destekleri arasındaki ilişkinin anlamlı düzeyde olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuç bu ilişkinin anlamlı bir ilişki olduğudur. Alt boyutlar arasındaki en yüksek ilişki meslektaş desteği ile sosyal yeterlilik alt boyutları arasında olup, en düşük ilişki ise yönetim desteği ile yapısal stil alt boyutları arasındadır. Bu bulgu Terzi'nin (2008) üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma ile örtüşmektedir.

Bu sonuçlara göre psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek kavramları birbirleriyle ilişkili kabul edilmektedir. Sosyal destek arttıkça psikolojik dayanıklılık da artmaktadır. Sosyal destek psikolojik dayanıklılığı güçlendirmektedir. Çünkü; bireyin algıladığı sosyal destek karşılaştıkları sorunlarla baş etmesini kolaylaştırıp, yaşadıkları problemler karşısında kendini yalnız hissetmeyerek olaylara daha olumlu bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu da bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyini artırabilir.

Sosyal destek bireyin fiziksel ve ruh sağlığını koruyucu bir tampon görevi görmektedir. Birey oluşturduğu sosyal destek kaynakları aracılığıyla karşılaştıkları stresörler ile başa çıkarak psikolojik dayanıklılık düzeylerini de artmasını sağlamaktadır (Patterson, 1992; Pengilly ve Dowd, 2000; Akt. Terzi, 2008: 4). Aynı zamanda bireyin temel sosyal gereksinimlerinin (sevgi, şefkat, bir gruba ait olma gibi) karşılanması psikolojik dayanıklılıklarını doğrudan etkilemektedir (Sorias, 1988; Akt. Terzi, 2008: 4). Öğretmenlerin de bu temel gereksinimlerden biri olan sosyal destek ihtiyaçlarının karşılanması sonucunda psikolojik dayanıklılık düzeyleri de artabilir. Terzi'nin (2008) çalışmasında öğretmenin sosyal çevresi ile olan etkileşiminin güçlü olmasının psikolojik dayanıklılık düzeyini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik dayanıklılık düzeyi artan öğretmen yaşadığı sorunlar karşısında kendisini daha çabuk toparlayabilir.

Araştırmanın son alt problemine yönelik olarak psikolojik dayanıklılığın yordanması amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destekleri psikolojik dayanıklılıklarını yordamaktadır ($R = .360$; $R^2 = .130$; $p < .05$). Öğretmenlerin mesleki sosyal destekleri ile ilgili değişkenler toplam varyansın yaklaşık % 13'ünü açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise sadece meslektaş desteği boyutunun psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin en çok desteği birlikte çalıştıkları ve yaşadıkları problemlerin aynı olduğu meslektaşlarından aldıkları söylenebilir. Uçar (2015) çalışması da araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Öğretmenlerin karşılaştıkları güçlüklerle baş etme konusunda eğitim verdikleri öğrencilerinden ve birlikte çalıştıkları meslektaşlarından aldıkları desteğin yardımcı olduğu

görülmektedir. Öğretmenlerin meslektaşlarından aldıkları destek sayesinde okuldaki güven ortamı oluşabilir ve psikolojik olarak öğretmenler daha dayanıklı duruma gelebilirler.

Öneriler

1. Bu araştırma sadece Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan özel eğitim öğretmenleri ile yürütülmüştür. Özel okullarda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkları ve mesleki sosyal destek düzeyleri üzerine çalışmalar yapılabilir. Böylelikle özel ve devlet kurumlarında çalışan özel eğitim öğretmenleri arasında karşılaştırma yapılabilir.
2. Sosyal destek ve psikolojik dayanıklılığa etki eden faktörlere ilişkin nitel çalışmalar yapılabilir.
3. Psikolojik dayanıklılığı arttırmada sosyal destek kaynakları oluşturmak önemli olduğundan okullarda iletişim, karşılaşılan zorluklarla başa çıkma, problem çözme becerisini kazandırmaya yönelik programlara yer verilebilir.
4. Bireylere sosyal destek kaynaklarından etkili bir şekilde yararlanmaları için sosyal beceri eğitim programları verilebilir.
5. Sosyal destek kaynaklarının psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkililiğinin somutlaştırılması üzerine araştırmalar yapılabilir.
6. Okullarda özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin artırılmasına yönelik tedbirler alınabilir. Bu tedbirlere, yönetici ve öğretmenlerin özel eğitim öğretmenlerinin yaptıkları işin önemini ve zorluklarının farkına varmalarının sağlanması, özel eğitim öğretmenlerinin meslek seçim sürecinde mesleki rehberlik uygulamaları yapılarak bu mesleğin kişisel özelliklerine uygun olup olmadığının tartışılması örnek olarak verilebilir.
7. Özel eğitim öğretmenlerine yönelik alan dışından mezun olanların da öğretmenlik yaptığı göz önünde bulundurularak hizmet içi eğitim faaliyetleri artırılarak öğretmenlerin mesleki gelişimlerini devam ettirmeleri sağlanabilir.
8. Özel eğitim alanında öğretmenlere, öğrencilere, ailelere verilen seminerlerin sayısı artırılabilir.
9. Bu araştırma daha farklı bir evren ve örnekleme, farklı envanterler uygulanarak yapılabilir.
10. Okul ortamının özellikle okul yöneticilerinin destekleyici olması öğretmenlerin dayanıklılıklarını arttıracığından okuldaki personeller bu konuda bilgilendirilebilir.
11. Özel eğitim öğretmenlerinin çalıştıkları ortamlar, öğretmenlerin uygun olarak çalışabilecekleri şekilde düzenlenebilir.

12. Araştırmaya göre psikolojik dayanıklılık düzeyi en yüksek grup 31-40 yaş arası olup normal eğitim veren okullarda çalışan öğretmenlerin dayanıklılıkları daha yüksektir. Bu sonuca göre yaş olarak büyük, daha deneyimli öğretmenler ile yeni göreve başlamış öğretmenler arasında Milli Eğitim Bakanlığının düzenlediği resmi küçük grup toplantıları yapılabilir. Ayrıca normal eğitim veren okullarda çalışanlar ile özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin de bir araya getirilmesini sağlayan toplantılarla deneyim paylaşımı ile meslektaş desteği sağlanabilir. Böylelikle okullarda karşılaşılan sorunlar, yaşanan zorluklar ve çözüm önerileri konuşularak bu sorunları yaşamada yalnız olmadıkları hissini oluşması sağlanabilir.
13. Psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yordanmasına ilişkin mesleki sosyal destek haricinde başka değişkenler ile çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- ABAY, A., 2009. “İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algıları İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AÇIKGÖZ, Ö., 2013. “11. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal destek Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- ADA, S. ve ÜNAL, S., 2001. “Öğretmenlik Mesleğine Giriş”. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- AK, H., 2014. “Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumu Öğrencilerinin İnternet Kullanım Alışkanlıkları İle Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın- Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AKAY, M., AKÇAMETE, G. ve AKKÖK, F., 2003. “Özel Gereksinimli Çocuklar” Ed.: A. Ataman, Özel Eğitime Giriş, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, ss. 7-21.
- AKÇAMETE, G., KANER, S. ve SUCUOĞLU, B., 2001. Öğretmenlerde Tükenmişlik İş Doyumu ve Kişilik, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 90s.
- AKÇAMETE, G., 2009. “Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim”, Ed.: G. Akçamete, Özel Gereksinimi Olan Çocuklar, Kök Yayıncılık, Ankara, ss. 31-70.
- AKDOĞAN, S.D., 2012. “Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AKKAŞ, G. ve COŞKUN, Y., 2009. “Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 10 (1), ss. 213-227.
- AKSÜLLÜ, N. ve DOĞAN, S., 2004. “Huzurevinde ve Evde Yaşayan Yaşlılarda Algılanan Sosyal Destek Etkenleri İle Depresyon Arasındaki İlişki”, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5, ss. 76-84.
- ALTAY, M., 2007. “Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- ALTUNDAĞ, Y., 2013. “Anne-Babası Boşanmış Ergenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde Yordayıcı Değişkenler Olarak Yaşam Doyumu ve Yalnızlık”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

- ANNAK, B. B., 2005. “Sosyal Destek, Sosyal Ağ, Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu: Duygu-Durum ve Anksiyete Bozukluğu Tanısı Alan Kişiler ve Düzenli Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastalar Açısından Bir Karşılaştırma”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- ARDAHAN, M., 2006. “Sosyal Destek ve Hemşirelik”, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 9(2), ss. 68-75.
- ARICIOĞLU, A., 2008. “Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ARMAN, N., 2009. “Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Tükenmişlik ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- ARMSTRONG, M. E., BİRNIÉ-LEFCOVİTCH, S. ve UNGAR, M. T., 2005. “Pathways Between Social Support, Family Well-Being, Quality Of Parenting, And Child Resilience: What We Know? ” Journal of Child and Family Studies, 14 (2), ss. 269 - 281.
- ATEŞ, B., 2011. “Ortaöğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek İle Atılganlıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- AYDOĞDU, T., 2013. “Bağlanma Stilleri, Başa Çıkma Stratejileri İle Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AZEEM, S. M., 2010. Personality Hardiness, Job Involvement And Job Burnout Among Teachers. *International Journal of Vocational and Technical Education*, 2(3), ss. 36-40.
- BARLAUG, D., FRİBORG, O., HJEMDAL, O., MARTİNUSSEN, M. ve ROSENVİNGE, J.H., 2005. “Resilience in Relation to Personality and Intelligence”, *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 14 (1), ss. 29-42.
- BASIM, N. ve ÇETİN, F., 2010a. “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2 (22), ss. 1-13.
- , 2011b. “Psikolojik Dayanıklılığın İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Tutumlarındaki Rolü”, *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 13(3), ss. 79-94.
- BAŞTÜRK, D., 2002. “Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerde Algılanan Sosyal Destegın Akademik Başarı Üzerine Etkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BATU, S. ve KIRCAALİ İFTAR, G., 2006. *Kaynaştırma*, Kök Yayıncılık, Ankara, 132s.

- BAYRAKTAR, Ö., 2011. “Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri İle Duygusal Zekaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- BAYTEMUR, K. ve YÜKSEL, B., 2010. “İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Kullanım Amaçları İle Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8 (1), ss. 1-20.
- BECKER, B., CİCCHETTI, D. ve LUTHAR, S. S., 2000. “The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work”, Child Development, 71(3), ss. 543-562.
- BİLDİRİCİ, F., 2014. “Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Aile Yükü İle Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BOZDOĞAN, İ.B., 2011. “Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Yalnızlık Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- BROW, M., HARVEY, R. H., KHOSHABA, D. M., LU, J. L., MADDI, S. R. ve PERSICO, M., 2006. “The Personality Construct Of Hardiness, III: Relationships Between Repression, İnnovateness, Authoritarianism, And Performance”, *Journal of Personality*, 74(2), ss. 575-598.
- CAVKAYTAR, A. ve DİKEN, İ., 2005. “Özel Eğitime Giriş”. Kök Yayıncılık, Ankara, 208s.
- CEYHUN, A.T., 2009. “Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde İş Stresi, Algılanan Sosyal Destek ve İş Doyumu”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- CHAN, D. W., 2003. Hardiness And Its Role In The Stres-Burnout Relationship Among Prospective Teachers In Hong Kong. *Teacher and Teacher Education*, 19, ss. 381-395.
- COBB, S., 1976. “Social Support As A Moderator Life Stres”, *Psychosomatic Medicine*, 38(5), ss. 300-314.
- COHEN, S., ve WILLS, T. A., 1985. “Stress, Social Support And Buffering Hypothesis”, *Psychological Bulletin*, 98(2), ss. 310-357.
- COMPAS, B.E., WAGNER, B.N., SLAVIN, L.A. ve VANNATTA, K., 1986. “Relationship Of Life Events And Social Support With Psychological Dsyfunction Among Adolescents”, *Journal Of Youth And Adolescence*, 15(3), ss. 205-221.
- COUNINS, A., O’NEILL, S., PLACE, M. ve REYNOLDS, J., 2002. “Developing A Resilience Packago For Vulnerable Children”, *Child and Adolescent Mental Heart*, 7(4), ss. 162-167.

- ÇALIŞKAN, E., 2015. “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇATTIK, M., 2015. “Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Ebeveynlerinin Sosyal Destek ve Öz Yeterlik Düzeyleri İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ÇEÇEN, R., 2008. “Öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Ana Baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi”, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(3), ss. 415-431.
- ÇELİKÖZ, N., 2006. “Bir Meslek Olarak Öğretmenlik.” Ed.: Ç. Özdemir, Eğitim Bilimlerine Giriş, Ankara, ss. 311-357.
- ÇİVİLİDAĞ, A., 2003. “Anadolu Lisesi ve Özel Lise Öğretmenlerinin İş Tatmini, İş Stresi ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Analiz”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- DEMİREL, Ö. (2003). “Öğretme Sanatı”. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- DICK, R. ve WAGNER, U., 2001. “Stress And Strain In Teaching: A Structural Equation Approach”, British Journal of Educational Psychology, 71(2), ss. 243-259.
- EMİNAĞAOĞLU, N., 2006. “Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık”. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ERKAN, G., 2003. “Özürlülerle Sosyal Hizmet Uygulamaları”, C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 25 (4), ss. 34-38.
- ERMİŞ, B.B., 2008, “Bir Sosyal Destek Kaynağı Olarak Aile”, A.R. Kalaycı, M.N. Nuruan, A. Çiftçi ve R. B. Şen, V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri, 11-19, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 384s.
- FINE, M., HOLT, P. ve TOLLEFSON, N., 1987. Mediating Stress: Survival Of The Hardy. Psychology In The Schools, 24 (1), ss. 51-58.
- FRIBORG, O. O., HJEMDAL, O., ROSENVİNGE, J. H. ve MARTİNUSSEN, M., 2003. “A New Rating Scale For Adults Resilience: What Are The Central Protective Resource Behind Healthy Adjustment”, International Journal of Methods in Psychiatric Research, 12 (2), ss. 65- 76.
- GARMEZY, N., 1991. “Resilience in Children’s Apatation to Negavite Life Events and Stressed Envrinments”. Pediatric Annals, 20 (9), ss. 456-466.
- GHORBANİ, N., MORRİS, R.J. ve WATSON, P.J., 2000. “Personality Stres and Mental Health: Evidence of Relationships in a Sample of Iranian Managers”, Personality and Individual Differences, 28 (4), ss. 647-657.

- GİRLİ A. ve KARPAT, D., 2012. “Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanılı Çocukların Anne-Babalarının Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 13(2), ss: 69-85.
- GİZİR C. A., 2007. “Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması”. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3 (28), ss. 113-128.
- GÖKÇEN, G., 2015. “Madde Kullanan ve Kullanmayan Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- GÖKMEN, B., 2014. “Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Psikolojik Dayanıklılık ve İş Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul Örneği), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÖRDÜRÜR, H. ve KOZACIOĞLU, G., 1995. “Bireyden Topluma Ruh Sağlığı”, Alfa Basım Yayın, İstanbul, 254s.
- GÖRGÜ, E., 2005. “3-7 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GÜNGÖR, A., 1996. “Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Destek, Negatif Yaşam Olayları, Öfkenin İfade Ediliş Biçimi İle Kendini Suçlamanın Fiziksel Sağlık Ve Sosyal Uyumla Olan İlişkilerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GÜNGÖR, H.C. ve TRAŞ, Z., 2011. “Avrupa Ülkelerinden Gelen Türk Asıllı Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Sosyal Bağlılıkları Üzerine Nitel Bir Araştırma”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25, ss. 261-271.
- GÜZELLER, C.O., KANER, S. ve YELLİCE YÜKSEL, B., 2011. “Öğretmenlerin Mesleki Yetkinlik, Mesleki Sosyal Destek ve Tükenmişlik İlişkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(21), ss. 1-25.
- HEANEY, C. A. ve ISRAEL, B. A., 2008. “Social Networks and Social Support. Health Behavior and Health Education”, Theory, Research, and Practice, 4, ss. 189-210.
- HILL, D. ve SHUMAKER, S.A., 1991. “Gender Differences In Social Support and Physicalhealth”, Health Psychology, 10 (2), ss. 102-111.
- İŞIKHAN, V., 2007. “Kanser ve Sosyal Destek”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 18 (1), ss. 17 - 32.
- JACCARD, J. ve WAN, K., 1996. “The Relationship Between Social Support And Life Satisfaction As A Function Of Family Structure”, Jornual Of Marriage And The Family.58 (2), ss. 502–513.

- KANER, S., 2003. "Aile Destek Ölçeği: Faktör Yapısı, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 4 (1), ss. 57-72.
- KARAIIRMAK Ö., 2006. "Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler", *Türk PDR Dergisi*, 3 (26), ss. 129-142.
- KARASAR, N., 2005. "Bilimsel Araştırma Yöntemi", Nobel Kitabevi, Ankara, 310s.
- KARSLI, M. D., 2003. "Öğretmenliğin Temel Kavramları". Ed. M.D. Karşı, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Pegem Yayıncılık, Ankara, ss. 1-28.
- KAYA, E., 2013. "Özel Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Meslek Dersi Öğretmenlerinin Yeterlilikleri (Özel Eğitim Uygulama Merkezi, İş Uygulama Merkezi, Mesleki Eğitim Merkezi)", Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KAYACI, Ü., 2014. "Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Doğum Sıraları ve Sosyal İlgili Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamadaki Rolünün İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KAZAK, A. ve MARVIN, R. S., 1984. Differences, Difficulties and Adaptation: Stress and Social Networks in Families with a Handicapped Child. *Family Relations*, 33 (1), ss. 67-77.
- KILIÇ, Ş.D., 2014. "Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık ve Psikolojik Dayanıklılıklarının İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- KLİPE, G. L., LAMBERT, V. A. ve LAMBERT, C. E., 1989. "Social Support , Hardiness and Psychological Well-Being in Women with Arthritis", *Journal of Nursing Scholarship*. 21 (3), ss. 128–131.
- KOBASA, S., 1979. "Stressful Life events, personality and health: An inquiry into Hardiness", *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, ss. 1-11.
- KOÇ YILDIRIM, P., 2014. "Ergenlerde Psikolojik Dayanıklılık İle Benlik Kurgusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- KROVETZ, M., 1999. "Fostering Resiliency", *Thrust for Educational Leadership*, 28 (5), ss. 28–31.
- KULOĞLU, N. ve SUCUOĞLU, B., 1996. "Özürlü Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi", *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (36), ss: 44-60.
- KURT, N., 2011. "Çevik Kuvvet Personelinin Stresle Başa Çıkma Tutumları, Psikolojik Dayanıklılıkları ve İş Doyumu Düzeyleri", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- LEİTER, M.P. ve MASLACH, C., 1988. The Impact Of Interpersonal Environment On Burnout And Organizational Commitment. *Journal of Organizational Behavior*, 9 (4), ss. 297- 308.
- LESTER, P. B., LUTHANS, F. ve VOGELGESANG, G. R., 2006. Developing the Psychological Capital of Resiliency, *Human Resource Development Review*, 5 (1), ss: 25-44.
- MASTEN, A.S., MORİSON. P., PELLEGRİNİ. D., TELLEGEN. A., 1991. "Competence Under Stress: Risk And Protective Factors". Ed.: J. Rolf, A.S. Masten, D. Cicchetti, K.H. Nuechterlein, S. Weintraub, Protective Factors In The Development Of Psychopathology. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 236-256.
- MASTEN, A. S., 2001. "Ordinary Magic: Resilience Processes In Development", *American Psychologist*, 56(3), ss. 227-238.
- MASTEN, A. S. ve REED, M. J., 2002. "Resilience In Development". Ed.: C. R. Snyder ve S. J. Lopez, *The Handbook Of Positive Psychology*, Oxford University Press, ss. 74-88.
- MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNU, 1973. T.C. Resmi Gazete, 14574, 24 Haziran 1973.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), 2005. İş Okulu Eğitim Programı, Devlet Kitapları Basım Evi, Ankara,
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), 2009. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: 3. Resmi Gazete: 26184.
- OTRAR, M., 2015. "Dağılımların Normallliği ve Normallğin Test Edilmesi", Marmara Üniversitesi İstatistik Bölümü, <http://mustafaotrar.net/istatistik/dagilimlarin-normalligi-ve-normalligin-test-edilmesi/> (23.05.2017).
- ÖZ, F. ve YILMAZ B. E., 2009. "Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlamlık", *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 16 (3), ss. 82- 89.
- ÖZENİR SU, Ö., 2008. "Likert Tipi Ölçeklerde Madde Analizinde Kullanılan İki Farklı Korelasyon Tekniğinin Farklı Dağılımlı Örneklemelerde İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- ÖZCAN, Z., 2015. "Lise Öğrencilerinin Kişilerarası Şemaları İle Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZGÜR, İ., 2004. "Engelli Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim", Karahan Kitabevi, Adana, 411s.

- PARLAK, S., 2014. “Yüksek Öğrenim Kredi Yurtlar Kurumunda Barınan Kız Öğrencilerin Yaşam Anlam Düzeyleri İle Psikolojik Dayanıklılıkları Arasındaki İlişki (İstanbul Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- PEARSON, J. E., 1986. The Definition and Measurement of Social Support. *Journal of Counseling and Development*, 6 (64), ss. 390-395.
- RECEPOĞLU, E. ve TÜMLÜ, G.Ü., 2013. “Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki”. *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 3 (3), ss. 205 -213.
- SEZGİN, F., 2009a. “Relationships Between Teacher Organizational Commitment, Psychological Hardiness and Some Demographic Variables in Turkish Primary Schools”. *Journal of Educational Administration*, 47(5), ss. 630-651.
- _____, 2010b. Sezgin, F. (2010). “Psikolojik Dayanıklılığı Düşük Ve Yüksek Öğretmenlerde Örgütsel Bağlılık Üzerine Bir Araştırma”. 19. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri, Lefkoşa, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- _____, 2012c. “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), ss. 489-502.
- SİPAHİOĞLU, Ö., 2008. “Farklı Risk Grubundaki Ergenlerin Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- SÖNMEZ, V., 2011. “Eğitim Bilimine Giriş”, Ankara: Anı Yayıncılık.
- SÜZEN, B., 2015. “1999 Marmara Depremine Yaşamış Bireylerin Psikolojik Dayanıklılıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ŞAHİN, H., 2015. “Takıntılı Olma Düzeyinin Kişilerin Genel Kaygı, Benlik Algısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Durumları Açısından Değişimlerinin Eğitim Düzeyleri, Cinsiyetleri ve Kardeşleri Olup Olmamasına Göre İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ŞİMŞEK, A., 2012. “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri”, Ed.: A. Şimşek, Araştırma Modelleri, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, ss. 80-106.
- TERZİ, Ş., 2008. “Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki”, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29). Ss. 1-11.
- TORUN, A., 1995. “Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- UÇAR, T., 2014. “Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği)”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- ÜLKER TÜMLÜ, G., 2012. “Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Temas Engellerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- WILLIAMS, A., 2001. “A Literature Review on The Concept of Intimacy in Nursing”, Journal of Advanced Nursing, 33 (5), ss. 660- 667.
- YALÇIN, S., 2013. “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri İle Stres, Psikolojik Dayanıklılık ve Akademik İyimserlik Arasındaki İlişki”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YILDIRIM, G., 1998. “Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Düzeyleri”, Türk Psikolojik ve Danışma Dergisi, 2 (10), ss: 33-45.
- YILDIRIM, İ., 2010. “Anne Baba Desteği ve Başarı; Anne Babalar Çocuklarına Nasıl Destek Olabilirler”, Anı Yayıncılık, Ankara, 186s.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı : Sena KARAKUŞ
Doğum Yeri ve Tarihi : Seyhan/ADANA, 14.09.1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Mersin Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (2009-2013)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Kahramanmaraş Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı (2015-)
Doktora Öğrenimi : -
Bilddiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri : Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık İle Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İş Deneyimi

Stajlar : Barbaros İlköğretim Okulu (2010-2012)
Pakize Kokulu Lisesi (2012-2013)
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Sanofi Sağlık Ürünleri Ltd. Şti. (Saha Koordinatörü/ 2010-2013)
Serhan Çalık Ortaokulu (2013- ...)

İletişim

E-Posta Adresi : karakussena@outlook.com
Tel. : 0531 654 40 22
Tarih :

EKLER

EK-1: Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

YETİŞKİNLER İÇİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÖLÇEĞİ

1. Beklenmedik bir olay olduğunda ...	Her zaman bir çözüm bulurum							Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planların ...	Başarılması zordur							Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır ...	Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda							Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda
4. ...olmaktan hoşlanıyorum	Diğer kişilerle birlikte							Kendi başıma
5. Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı ...	Benimkinden farklıdır							Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları ...	Hiç kimseyle tartışmam							Arkadaşımla/Aile-üleriyle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi ...	Çözemem							Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi ...	Nasıl başaracağımı bilirim							Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir iş/projeye başladığımda ...	İleriye dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım							Ayrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/esnek olmak	Önemli değildir							Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissederim	Çok mutlu							Çok mutsuz
12. Beni ...	Bazı yakın arkadaşlarım/aile üyelerim cesaretlendirebilir							Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim ...	Olduğuna çok inanırım							Konusunda emin değilim
14. Geleceğimin ... olduğunu hissediyorum	Ümit verici							Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir ...	Zamanımı planlama							Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir	Kolayca yapabildiğim							Yapmakta zorlandığım
17. Ailem şöyle tanımlanabilir ...	Birbirinden bağımsız							Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşılarımla arasındaki ilişkiler ...	Zayıftır							Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma ...	Çok fazla güvenmem							Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım ...	Belirsizdir							İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ...	Günlük yaşamımda yoktur							Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak ...	Benim için zordur							Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem ...	Geleceğe pozitif bakar							Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumda karşılaştığında ...	Bana hemen haber verilir							Bana söylenmesi bir havli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken	Kolayca gülerim							Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır:	Birbirlerini desteklemeyebilir							Birbirlerine bağlı biçimde
27. Destek alırım	Arkadaşılarımdan/aile üyelerinden							Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır	Her şeyi umutsuzca gören bir							Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için ...	Zordur							Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda ...	Bana yardım edebilecek kimse yoktur							Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ...	Başa çıkmaya çalışırım							Sürekli bir endişe/kavgi kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz ...	İşleri bağımsız olarak yapmayı							İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarım/aile üyerleri ...	Yeteneklerimi beğenirler							Yeteneklerimi beğenmezler

EK-2: Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği**ÖĞRETMEN MESLEKİ SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ**

		Çok doğru	Biraz doğru	Doğru	Pek doğru değil	Hiç doğru değil
1.	Çalıştığım kurumda mesleki gelişimimize katkıda bulunacak fırsatlar yaratılmıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
2.	İş arkadaşlarım bana dostça davranıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Aileler, her konuda bizimle işbirliğine girmeye hazırlar.	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Sınıftaki öğrenci sayısı, etkili öğretim yapmamı olumsuz olarak etkiliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Öğrencilerim, bana iyi bir öğretmen olduğumu hissettirirler.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Meslekteki yeni gelişmelerden haberdar olmamızı sağlayacak eğitim fırsatlarımız yok.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	İş arkadaşlarımla/meslektaşlarım her konuda bana destek oluyor.	☐	☐	☐	☐	☐
8.	İş yükümüz yönetim tarafından adil dağıtılmıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Bir sorunum olduğunda meslektaşlarım bana destek oluyor	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Çabalarımız, yönetim tarafından takdir edilmiyor.	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Sorunlarım olduğunda iş arkadaşlarım beni dinlerler ve önerilerde bulunurlar.	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Okul yönetimi, öğretmenleri her yönden destekliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Sınıfların fiziksel koşulları etkili öğretim yapmamı engelliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
14.	İş yerimde gereksinimlerime uygun gelişme fırsatlar sağlanıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
15.	İş arkadaşlarımla mesleki sorunlarımı ve görüşlerimi paylaşabiliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

16.	Okulda başarıyı teşvik eden bir ortam var.	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Okulumuzun gelişimine katkıda bulunacak pek çok toplumsal desteğimiz var.	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Okul yönetimi, personel ile dostça ilişkiler kuruyor.	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Çok sıkıntılı olduğumda beni rahatlatacak mesai arkadaşlarım var.	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Okul yönetimi, mesleki gelişimimize önem veriyor.	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Okulun fiziksel koşulları çok kötü.	☐	☐	☐	☐	☐
22.	Okulda yönetimi, öğretim stratejilerimizi belirlemede bizleri özgür bırakıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
23.	İş arkadaşlarım, öğrencilerin problem davranışlarıyla başa çıkmak için kullandığım disiplin yöntemlerini destekliyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
24.	Okul yönetimi, okulla ilgili kararlarda görüşlerimizden yararlanıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
25.	Öğrencilerimin beni sevdiklerini hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
26.	Yönetim, kişisel inisiyatifimizi kullanmamızı destekliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
27.	Ailelerle çalışırken karşılaştığım güçlüklerin üstesinden gelmemde iş arkadaşlarım bana yardımcı oluyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
28.	Okulumuzda, eğitim politikalarını birlikte oluşturmaya değer veren bir yönetim anlayışı var.	☐	☐	☐	☐	☐
29.	Öğrencilerimizin aileleri, öğrencilerimizin eğitimi ve disiplini ile ilgili yardım çağrılarımıza her zaman destek verirler.	☐	☐	☐	☐	☐
30.	Gereksinimlerim doğrultusunda mesleki gelişim fırsatları veriliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
31.	Sınıfta problem davranışların oluşmasını nasıl önleyeceğim konusunda iş arkadaşlarımdan destek alıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

32.	Okulda karşılıklı müzakereye ve uzlaşmaya dayalı bir yönetim anlayışı var.	☐	☐	☐	☐	☐
33.	Sınıfımızda özürlü bir çocuk olduğumda ne yapacağım konusunda bana yol gösterecek kişilere ihtiyaç duyuyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
34.	Okul yönetimi, her türlü sorunumuzda bizi destekler.	☐	☐	☐	☐	☐
35.	İş arkadaşlarımdan yapıcı eleştiriler ve olumlu geribildirimler alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
36.	Okul yönetimi zaman zaman okul personelinin kaynaşmalarını amaçlayan toplantılar düzenler.	☐	☐	☐	☐	☐
37.	Okul yönetimi ve iş arkadaşlarım başarılarımı takdir ederler.	☐	☐	☐	☐	☐
38.	Yöneticilerimiz işteki performansımı takdir ediyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
39.	İş yerimde kendimi güvende ve iyi hissetmemi sağlayan yakın ilişkilerim var.	☐	☐	☐	☐	☐
40.	Okul yönetimi zaman zaman personelin gereksinimlerini ve sorunlarını belirlemeyi ve çözüm önerileri getirmeyi amaçlayan toplantılar düzenler.	☐	☐	☐	☐	☐
41.	Çeşitli nedenlerle işe gidemediğimde (hastalık, ailevi sorunlar vb. gibi), iş arkadaşlarım benim iş yükümü üstlenirler.	☐	☐	☐	☐	☐
42.	Çocuklarının problem davranışlarıyla baş etmemde aileler bana her zaman destek oluyorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
43.	Okulumuza ayrılan ödenek miktarı, etkili eğitim yapılmasını olumsuz olarak etkiliyor.	☐	☐	☐	☐	☐
44.	Kendimi öğrencilerime yakın hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

EK-3: Kişisel Bilgi Formu

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK İLE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

BİLİMSEL ANKET

Değerli Katılımcı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında “Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık ile Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi” konusunda yüksek lisans çalışması yapmaktayım. Bu çalışma bilimsel bir amaçla kullanılacak olup, verdiğiniz cevaplar başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi sizlerin işbirliği ve yardımı ile mümkün olabilecektir. Araştırma açısından büyük önem taşıyan ilgi, destek ve katkılarınız için içtenlikle teşekkür ederim.

Sena KARAKUŞ
KSÜ Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

Bu bölümdeki sorular çoktan seçmeli olarak sunulmuştur. Size uygun gelen seçeneğin yanındaki ayracın içerisine (x) işareti koyarak belirtiniz.

1- Cinsiyetiniz?

☐ Bayan ☐ Erkek

2-Yaşınız?

☐ 30 ve altı
☐ 31-40
☐ 41 ve üstü

3- Meslekteki çalışma süreniz?

☐ 0-5
☐ 6-15
☐ 16 ve üstü

4- Mezun olduğunuz branş?

☐ Özel eğitim öğretmenliği
☐ Diğer

5- Kurum türünüz?

☐ Özel eğitim okulu
☐ Normal eğitim veren okul

EK-4: Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kullanım İzni

From: sena inanc [mailto:senas03@hotmail.com]

Sent: Tuesday, March 22, 2016 8:08 PM

To: nbasim@baskent.edu.tr

Subject: Ölçek izin isteği

Sayın Hocam,

Ben Sena Karakuş, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretimi yüksek lisans öğrencisiyim. Tez aşamasına geldim ve konum "Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık ile Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi" dir. Bu nedenle Türkçe'ye çevirdiğiniz Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'ni kullanabilmek için sizden izin rica ediyorum. Şimdiden çok teşekkür ediyorum en kısa zamanda geri dönüş yaparsanız sevinirim.

Saygılar ve iyi çalışmalar.

NEJAT BASIM <nbasim@gmail.com>

22.3.2016 (Sal), 21:14

Siz

Yanıtla

psikolojik dayanıklılık olc...
282 KB

Psikolojik Dayanıklılık Öl...
96 KB

psikolojik dayanıklılık ölç...
164 KB

3 ekin (542 KB) Tümünü indir Tümünü OneDrive - Kişisel konumuna kaydet

Merhaba. Mesajınızı bu adresimden yanıtlıyorum. Ölçeği tabii ki kullanabilirsiniz. Ölçeğin yer aldığı makaleyi, makalenin sonunda yer alan ölçeğin word ortamındaki halini (kopyalayıp yapıştırması kolay olur) ve değerlendirme esaslarını içeren bilgi notunu ekte gönderiyorum. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

Nejat

Prof. Dr. H. Nejat Basım

Başkent Üniversitesi İİBF. Dekanı

Bağlıca Kampüsü Eskişehir Yolu 20. Km. Bağlıca 06810 ANKARA

EK-5: Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Kullanım İzni

Sema Kaner <semakaner@gmail.com>

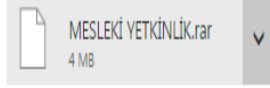
25.3.2016 (Cum), 10:02

Siz

Yanıtla

25.3.2016 10:32 tarihinde yanıt verdiniz.

İndir OneDrive - Kişisel konumuna kaydet

Daha fazla işlem

MERHABA SENA,

EKTE İLGİLİ DOSYA VAR. ÖLÇEKLE İLGİLİ KAPSAMLI BİLGİ AŞAĞIDA KÜNYESİNİ VERDİĞİM KİTAPTA VAR.

KANER, S., BAYRAKLI, H., DİKEN, İ. & ÇELİK, S. (2012). TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM ALANINDA GELİŞTİRİLMİŞ VE UYARLANMIŞ ÖLÇME ARAÇLARI. ANKARA: MAYA AKADEMİ.

ÖLÇEĞİ KULLANMANIN KOŞULU: TEZ ÇALIŞMAN BİTİNCE TEZİNİN, MAKALEYE/BİLDİRİYE/POSTERE DÖNÜŞÜNCÜ DE ONLARIN BİR ÖRNEĞİNİ BANA YOLLAMAN. İYİ ÇALIŞMALAR.

22 Mart 2016 21:42 tarihinde sena inanc <senas03@hotmail.com> yazdı:

Sayın Hocam,

Ben Sena Karakuş, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretimi yüksek lisans öğrencisiyim. Tez aşamasına geldim ve konum "Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık ile Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi" dir. Bu nedenle geliştirmiş olduğunuz " Mesleki Sosyal Destek Ölçeği" ni kullanabilmek için sizden izin rica ediyorum. Şimdiden çok teşekkür ediyorum ve en kısa zamanda geri dönüş yaparsanız sevinirim.

Saygılar ve iyi çalışmalar.

EK-6: Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi

ö

T.C.
KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 35776031-605.01-E.3629748
Konu : Anket İzni (Sena KARAKUŞ)

30.03.2016

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)
KAHRAMANMARAŞ

İlgi: a) 23.03/2016 tarihli ve 81100045-770/939- sayılı yazınız.
b) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07/03/2012 tarihli ve B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 sayılı Araştırma Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri hakkındaki 2012/13 nolu Genelge.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Sena KARAKUŞ'un "Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık ile Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi" konulu anket çalışması, ilimizde özel okullarda görev yapan öğretmenlere, 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılında, eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanması Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından uygun görülmüştür.

Söz konusu anket çalışması sonucunun, Müdürlüğümüze CD ortamında gönderilmesini arz ederim.

Mehmet Emin AKKURT
İl Milli Eğitim Müdürü

EKLER:
1- Araştırma Değerlendirme Formu (1 adet)
2- Taahhütname Tutanağı (2 adet)

01.04.16

Sos. Bil. Enst. Mül.
01.04.16

16